

De fleksible, de stabile og de ambivalente

En studie av hvordan Oslo-ungdom håndterer samfunnets økende krav om mobilitet og fleksibilitet

Stian Mathisen

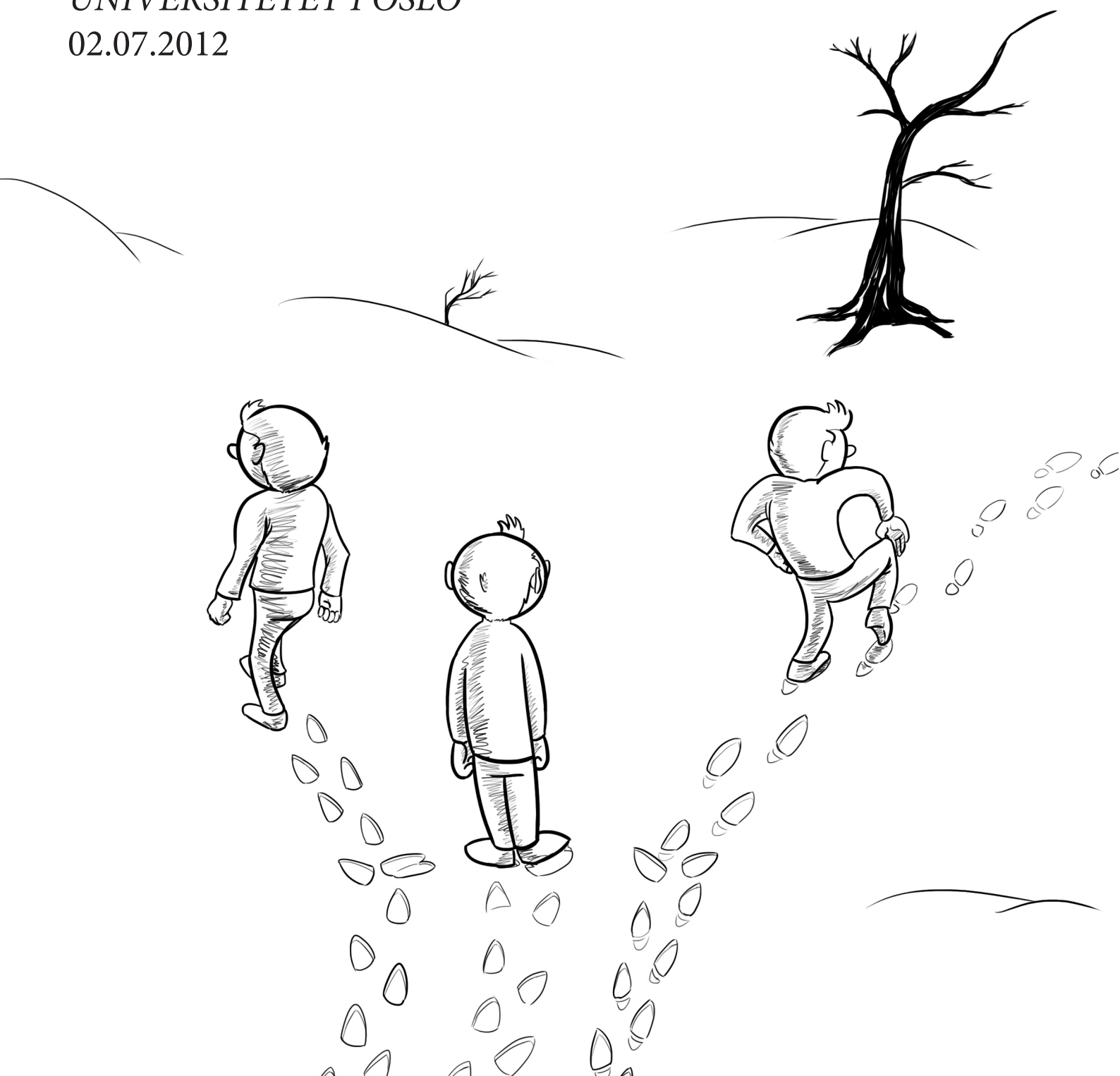
Masteroppgave i sosiologi

ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi,

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

02.07.2012

De fleksible, de stabile og de ambivalente

*En studie av hvordan Oslo-ungdom
håndterer samfunnets økende krav om
mobilitet og fleksibilitet*

Stian Mathisen

Masteroppgave i sosiologi ved Institutt for sosiologi og
samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

02.07.2012

De fleksible, de stabile og de ambivalente

En studie av hvordan Oslo-ungdom håndterer samfunnets økende krav om mobilitet og fleksibilitet

© Stian Mathisen

2012

De fleksible, de stabile og de ambivalente

Stian Mathisen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven handler om hvordan territorial tilhørighet påvirker ungdoms evne til å takle samfunnets krav til mobilitet og fleksibilitet. Den handler også om hvordan det skapes skiller mellom ungdommer som er mobile og fleksible og de som ikke er det, og hvorfor disse skillene skapes.

Opgaven tar utgangspunkt i teoriene til Ulrich Beck, Zygmunt Bauman og Anthony Giddens om samfunnets stadig økende individualisering. Disse og flere andre sosiologiske teoretikere mener det har foregått prosesser i samfunnet som har ført til at dagens mennesker selv velger sin identitet og sitt liv, framfor å få de tildelt gjennom tradisjon, normer og forventninger fra venner, familie og resten av samfunnet.

Denne utviklingen har skjedd som resultat av prosessene som fulgte i kjølvannet av den politiske høyrebølgen som fant sted i Europa og USA rundt 1980. Dette førte til endringer i samfunnet som har gitt mennesker valg der det tidligere ikke fantes noe å velge mellom, eller har gjort valgmulighetene større der man tidligere ikke hadde like stort handlingsrom. Dette kan ses i hverdagslige endringer som oppløsningen av tv- og radiomonopolet og opprettelsen av døgn- og søndagsåpne butikker, og også i det stadig økende antallet utdanningstilbud unge må velge mellom.

I dagens samfunn har man dessuten blitt frisatt fra tidligere tiders rigide strukturer som la opp livsløpet for hver enkelt, og man frisettes til å selv kunne velge sine egne liv. I dette nye, frisatte samfunnet faller risikoen for å velge feil på individet selv. Systematisk arbeidsledighet ses ikke lenger som en feil ved samfunnet, det er en risiko individet selv må ta stilling til og takle gjennom å gjøre riktige valg. For å takle utfordringene det individualiserte samfunnet byr på, må man være fleksibel og mobil så man kan gjøre de nødvendige endringene i livet for å takle de valgene man stilles overfor, og de risikoene disse valgene fører med seg.

Formålet med denne oppgaven er å benytte individualiseringsteoriene som en modell for å undersøke ungdommers mobilitet og fleksibilitet. Ved å kombinere kvantitative data fra forskningssenteret Novas undersøkelse Longitudinell Ung i Oslo (Luno) med dybdeintervjuer, vil jeg undersøke hvordan ungdom i Oslo påvirkes av samfunnets krav til å være mobile og fleksible.

I den sammenheng har jeg formulert følgende problemstilling: *Hvordan påvirkes ungdom i Oslo av samfunnets krav til å være mobile og fleksible, og hvordan er disse kravene med på å skape skillelinjer mellom ungdommer?*

For å undersøke denne problemstillingen har jeg gjennomført intervjuer med 34 ungdommer oppvokst i Oslo og født i 1992. Ungdommene har alle deltatt i Luno, og avsluttet videregående skolegang sommeren 2011. Ved å gjennomføre en fenomenologisk narrativ analyse av deres opplevelse av forskjellige fenomen tilknyttet mobilitet og fleksibilitet, som hjemstedet, det å ta et friår fra skolen og hvilke holdninger man har til å flytte fra Oslo, søker jeg å finne strukturelle linjer som skiller ulike grupper Oslo-ungdommer.

I analysen, som består av tre kapitler, gjør jeg først en typologisk inndeling av ungdommene i tre forskjellige grupper som jeg kaller de fleksible, de stabile og de ambivalente. Denne inndelingen viser de forskjellige holdningene ungdommene har til mobilitet og fleksibilitet.

Deretter analyserer jeg ungdoms fleksibilitet ved å se hvordan de takler utfordringen med å velge hva de skal gjøre etter endt videregående skolegang. Jeg viser hvordan dagens ungdom verken kan eller vil basere seg på erfaringer fra tidligere generasjoner for å vurdere hva de skal studere, og hvorvidt de bør ta friår før de begynner å studere. Ettersom samfunnet er i en så rask endring, er dagens unge i en situasjon som ingen før dem har vært i, noe de selv også føler. Deler av denne endringen er det stadig økende tilbudet av utdanningsmuligheter. Disse mulighetene ser vi fører til bekymring og stress for mange ungdommer som ikke klarer å bestemme seg for hvilke utdanningsvalg de skal ta.

I det avsluttende analysekapittelet ser jeg på innvandrerungdom, en gruppe som i liten grad passer inn i individualiseringsteoretikernes beskrivelser av dagens ungdom. Jeg viser hvordan innvandrerungdom i stor grad baserer seg på familie, og særlig foreldre, som sine signifikante andre i en alder der andre ungdommer i større grad støtter seg til venner og eksperter på ulike områder til å ta sine valg. Mens innvandrerungdom forteller at foreldrene i stor grad har påvirket deres utdanningsvalg, finner vi ikke spor av slike innrømmelser blant etnisk norske ungdommer. Innvandrerungdom er dessuten langt mer komfortable med å bo hjemme med familien etter at de blir voksne enn etnisk norske ungdommer er. Jeg konkluderer med at dette tyder på at innvandrerungdom i mindre grad enn etnisk norske ungdommer omfavner individualiseringstendensene sosiologiske teoretikere mener preger dagens samfunn.

Forord

Å skrive masteroppgave er litt av et prosjekt. Etter å ha jobbet med dette i over et år er det moro å nå endelig se at oppgaven er ferdig.

Det er mange som har vært til stor hjelp når jeg har jobbet med oppgaven. Viktigst av alle er min veileder, professor Torben Hviid Nielsen. Hans engasjement for det jeg har jobbet med har vært en uvurderlig motivator, og hans vilje til å lese gjennom utkast, gi tilbakemelding og komme med forslag i løpet av skriveprosessen har langt overgått hva som forventes av en veileder. Jeg håper du har fått overtidsbetalt for alle de ekstra timene du har brukt på å hjelpe meg, Kine, Linda og Margrethe i løpet av det siste året!

Å samarbeide med Kine Paulsen, Margrethe Gustavsén og Linda Pettersen om grunnleggende tema og intervjuguide har vært både utfordrende og givende. Jeg håper sensorene vil fryde seg over oppgavene deres. Jeg gleder meg til å lese dem!

Stipendiat Jens Lunnan Hjort har vært til stor hjelp under hele prosessen, særlig har hans betraktninger om metode og hans teoriforslag vært til stor hjelp og nytte. Lykke til videre med doktorgraden!

Jeg vil også rette en takk til Marit Eline Lervik Christensen for å komme med det aller første empiriske bidraget til denne oppgaven og Håvard Karlsen for å ha tegnet forsiden. Takk også til Tharald Giæver for å ha brukt solfylte sommerdager på å lese korrektur.

Frida Alexandersen og Hanne Våge Risan skal begge ha en stor takk for å ha satt av tid til å la meg prøve ut intervjuguiden på dem.

Takk også til alle ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring som har gjort det mulig for meg å benytte den flotte undersøkelsen Longitudinell Ung i Oslo i min masteroppgave.

Til sist vil jeg rette en stor takk til alle ungdommene som har deltatt i vår undersøkelse og brukt tiden sin på å svare på våre spørsmål.

Ullerøy, juni 2012

Stian Mathisen

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Individualisering.....	2
1.3	Individualiseringens framvekst	3
1.4	Problemstilling	4
2	TEORETISK INSPIRASJON	7
2.1	Individualiseringsteorier.....	7
2.1.1	Samfunnet deles opp	8
2.1.2	Det flytende samfunn	9
2.1.3	Styrt av institusjonene	11
2.1.4	Ansvar for egen feiling.....	12
2.1.5	Livet blir et eksperiment	13
2.2	Teorier om sted.....	14
2.2.1	Hva er sted?.....	14
2.2.2	Å definerer seg selv ved hjelp av sted.....	15
2.2.3	Gemeinschaft og gesellschaft.....	16
2.2.4	Å forholde seg til mange steder.....	17
2.2.5	Sted i det flytende samfunnet.....	17
2.2.6	Turister og vagabonder.....	18
2.2.7	Den kreative klasse.....	21
2.2.8	Mobilitetskapital.....	22
3	TIDLIGERE FORSKNING	25
3.1	Om ungdom i Oslo	25
3.2	Om norske tenåringers forhold til hjemmet	27
3.3	Norske studenter i utlandet.....	28
4	METODE	31
4.1	Metodologi: Narrativ fenomenologi.....	31
4.2	Inndeling i segmenter	33
4.3	Rekruttering og intervjuer	35
4.4	Reliabilitet, validitet og generalisering	37
4.5	Aldersbegrensning.....	38

4.6	Personlig bias	39
5	ANALYSE I: YTTERLIGERE GRUPPEINDELING	41
5.1	En typologisk inndeling	43
5.2	De fleksible, de stabile og de ambivalente	44
5.2.1	De fleksible	46
5.2.2	De stabile.....	48
5.2.3	De ambivalente.....	50
5.2.4	Øst- og vestinndeling innen typologien	51
5.2.5	Push og pull-effekten	52
5.3	Hvem er de fleksible?.....	53
5.3.1	Preget av flytting	53
5.3.2	Føler seg ikke hjemme når de er hjemme	55
5.3.3	Venner over hele byen.....	57
5.3.4	Utdanning og yrke.....	57
5.4	Hvem er de stabile?	58
5.4.1	Komfortable i hjemmet	58
5.4.2	Hva skaper tilknytningen?.....	59
5.4.3	Ønsker ikke å reise	60
5.4.4	På søken etter trygghet	61
5.5	Hvem er de ambivalente?	63
5.5.1	Flyttbare, men hjemmekjære.....	63
5.5.2	Vokser opp med lokal tilknytning.....	64
5.5.3	Utlandet er en uklar drøm.....	65
5.5.4	Med reising som største interesse.....	66
5.6	De uklassifiserbare	67
6	ANALYSE II: UTFORDRINGER UTEN ETABLERTE LØSNINGER	69
6.1	Friåret	69
6.2	Vanskelige utdanningsvalg	71
6.3	Hva benyttes friåret til?	72
6.4	Vil ikke kaste bort tid	73
6.5	Frykten for å velge feil.....	74
6.6	En mengde av muligheter.....	75
6.7	De som ikke tar friår.....	78

7	ANALYSE III: INNVANDRERUNGDOM.....	81
7.1	Innvandrerungdom tar ikke friår	82
7.1.1	Forskjellen mellom foreldrene	84
7.1.2	Å benytte seg av mulighetene	86
7.1.3	Sikre i sine valg	88
7.2	Innvandrerungdom flytter ikke hjemmefra	91
7.3	Analyseavslutning	93
8	KONKLUSJON	95
8.1	Funn.....	96
8.1.1	Gruppeinndelingen	96
8.1.2	Friår	97
8.1.3	Innvandrerungdom	99
8.2	Teoretiske funn.....	100
8.3	Begrensninger.....	102
8.4	Videre forskning.....	105
	Litteraturliste	107
	Vedlegg	113
	Informantoversikt	113
	De fleksible	113
	De ambivalente.....	116
	De stabile.....	118
	De uklassifiserbare	120
	Intervjuguide	121
	Brev til informantene	127
	Notat: utvalgsriterier for kvalitativ undersøkelse i forlengelsen av LUNO	128

Figurliste

Figur 1	side 25
Figur 2	side 32
Figur 3	side 39
Figur 4	side 43
Figur 5	side 44
Figur 6	side 50
Figur 7	side 51
Figur 8	side 77

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

Sommeren 2010 flyttet jeg fra Trondheim til Oslo for å studere. En god venninne jeg var blitt kjent med mens jeg bodde i Trondheim flyttet også til Oslo på den samme tiden. Da jeg, etter å ha bodd i Oslo i nesten ett år, fortalte henne at jeg skulle flytte tilbake til Trondheim forsto hun ikke hvorfor jeg ville det. Selv om vi begge trivdes svært godt i Trondheim og var del av et kreativt miljø hvor vi hadde mange gode venner, fortalte hun meg følgende: «For meg er Trondheim et tilbakelagt kapittel. Jeg kunne ikke tenkt meg å dra tilbake dit igjen.»

Det venninnen min ga uttrykk for var et syn på livet som flere sosiologer mener kjennetegner menneskene i dagens samfunn, og skiller dem fra mennesker som har levd før. Hun forklarer at hun ser på livet som delt inn i kapitler, og at hun ikke vil blande det nye kapitlet hun har startet på i Oslo med det forrige kapitlet, som fant sted i Trondheim. Hennes tilhørighet til Trondheim var ikke så sterk at den hindret henne i å pakke sammen alle sine ting for å flytte til Oslo og fortsette studiene der.

Denne løse territoriale tilhørigheten mener mange sosiologer er en følge av at samfunnet har gjennomgått en individualiseringsprosess. Denne prosessen har ført til at institusjoner som tidligere la sterke føringer på individers livsvalg nå i større grad lar mennesker ta egne valg. For noen, av den amerikanske sosiologen Richard Florida (2002) kalt den kreative klasse, har dette ført til en løs tilknytning til geografiske steder, og en søken etter å bo på steder der man får de beste mulighetene til å realisere sine ambisjoner.

Min venninne gir inntrykk av å inneha noen av de egenskaper som den tyske sosiologiske teoretikeren Zygmunt Bauman hevder gir et individ makt i dagens samfunn: Evnen til raskt å kunne endre livet og starte på et nytt kapittel, uten at tidligere kapitler påvirker det nye, samt å være mobil og flyttbar (Bauman, 1997).

Vi ser eksempler i hverdagen på at Bauman har rett. 8. april 2012 uttalte direktør Bjørn Gudbjørgrud i NAV følgende til Bergens Tidende:

Folk må i større grad akseptere å flytte på seg. Over kommunegrenser, fylkesgrenser og enda lengre. For noen kan det imidlertid være svært vanskelig å flytte på seg, for

eksempel om du er aleneforsørger. Det må bli en individuell vurdering (Torheim, 2012).

Uttalelsen tydeliggjør viktigheten av det å være fleksibel og mobil i dagens samfunn. Å være i en situasjon som binder et individ til noe, som tilfellet er for Gudbjørgruds eksempel med aleneforsørgeren, gjør at man stiller svakere til og med hos instansen som skal hjelpe deg når du har det som aller vanskeligst, den som skal hjelpe deg når du står uten jobb og inntekt.

De som klarer å leve på denne måten, som den tidligere nevnte kreative klassen, ender opp som den regjerende makteliten i dagens samfunn. De som ikke ønsker å leve mobilt og fleksibelt, men i stedet søker stabilitet og tradisjon, går glipp av mange muligheter (Bauman, 2001), men de som ønsker å opprettholde en sterk tilknytning til hjemstedet er likevel mange. Ifølge forskningsrapporten *Ung i Oslo – Levekår og sosiale forskjeller* fra 2007 har ungdom i Oslo blitt mer lokalpatriotiske og territorielt tilknyttet i perioden fra 1996 til 2006 (Øia, 2007). Mobilitetsforsker Jannecke Wiers-Jenssen melder dessuten om at norske studenter som regel søker seg til høyere utdanningsinstitusjoner i nærheten av der de bor. På denne måten forsterkes deres tilknytning til hjemstedet, og de blir gradvis mindre mobile (Wiers-Jenssen og Aamodt, 2012).

Om vi hever blikket utenfor Norges grenser ser vi i det europeiske nyhetsbildet en økende støtte til nasjonalistiske grupperinger i hele Europa. Disse ekstreme ytringene er toppen av et isfjell av individer som søker utløp for sine sterke meninger om tilhørighet til land og hjemsted (Mayer, 2009; Gingrich og Banks, 2006). Det finnes altså to ytterpunkter når det gjelder mobilitet blant mennesker i dagens samfunn: de som føler liten grad av tilknytning til geografiske steder og raskt kan endre livet sitt ved å pakke kofferten og flytte, og de som har en sterk tilknytning som gjør at de ikke kan eller ønsker å flytte på seg.

1.2 Individualisering

Det er min antagelse at menneskers tilknytning til steder og hvordan denne tilknytningen påvirker deres livsvalg påvirkes av samfunnets stadig økende individualisering. Ordet individualisere beskrives i ordboken som å «framheve det individuelle, tilpasse spesielt» (Ordnnett.no). Denne svært korte beskrivelsen inneholder de to viktigste forklaringene på hva individualiseringsprosessene i samfunnet medfører: En vektlegging av individet framfor kollektivet og en tilpasning av institusjoner og ordninger så de bedre passer behovene til hvert

enkelt individ. Sosiologiske teoretikere har ulike syn på hvilke konsekvenser individualiseringen av samfunnet har. Jeg vil ikke påstå at noen av teoretikerne har rett mens andre tar feil, de har alle tolkninger som er nyttige for å belyse denne oppgavens problemstilling. Mens den tyske sosiologen Ulrich Beck (2002) legger vekt på hvilke muligheter individualiseringen av samfunnet gir individet, ser Bauman (1997, 2001) i større grad hvordan denne samfunnsendringen har blitt en byrde. Ved å kombinere disse og andre teoretikere vil jeg prøve å gi et balansert bilde av hvordan dagens individualiserte verden ser ut.

1.3 Individualiseringens framvekst

Etterkrigstiden var det som i Norden betegnes som sosialdemokratiets gullalder (Hviid-Nielsen, 2010). Bauman (1997) kaller den tidens samfunn det moderne samfunn. Det moderne samfunn var betegnelsen på samfunnet som vokste fram som en følge av de samfunnsmessige livs- og organisasjonsformene som oppstod på 1600-tallet og framover (Bauman, 1997 og Giddens, 1997: 17). Befolkningen i dette samfunnet levde med rigide strukturer som gjorde det mulig å sette seg langsiktige mål som det kunne ta et helt liv å oppnå (Bauman, 1997).

Med 1980-tallets inntreden var sosialdemokratiets gullalder over, og nyliberalistiske reformer ble gjennomført i så vel Norge som de fleste andre Europeiske land. Disse reformene har blitt kalt frihetsrevolusjonen, og innebar blant annet privatiseringsreformer innen offentlig sektor og en fjerning av statlige monopol, som NRKs monopol på tv-sendinger (Sejerstedt, 2007). Beck mener politikken som legger grunnlaget for den individualiserte levemåten er avhengig av en sterkt markedsstyrt økonomi, og markedsstyring var nettopp den politikken som ble ledende etter de nyliberalistiske reformene tidlig på 1980-tallet (Beck, 2002). En av hovedarkitektene bak disse reformene var Englands statsminister Margareth Thatcher, som uttalte «There is no such thing as society» (Thatcher i Bauman, 2001: 79). Bauman kaller denne uttalelsen en selvoppfyllende profeti ettersom Thatchers politikk førte til en nedbygging av samfunnets normative og beskyttende nettverk (Bauman, 2001). Individualiseringen av samfunnet var i gang.

Mange navn har blitt foreslått for å beskrive samfunnet som vokste fram rundt frihetsrevolusjonen. Bauman foretrekker navnet den flytende modernitets samfunn, men

nevner også navn som det sent-moderne, det postmoderne og den annen modernitets samfunn, som benyttes av Beck (Bauman, 2001). Den engelske sosiologen Anthony Giddens benytter begrepet det høymoderne samfunn (Giddens, 1991). Ettersom de forskjellige betegnelsene er tett knyttet til ulike teoretikere vil jeg i denne oppgaven benytte begrepet «dagens samfunn».

Individualiseringsprosessene som de nyliberalistiske reformene førte med seg gjorde at menneskene i dagens samfunn føler at de er frisatt fra tidligere samfunns rigide struktur, som klasse og tradisjon. Dermed får hver enkelt en følelse av å ha mange flere muligheter enn tidligere, og derfor også større sjanser til å oppfylle sine drømmer (Bauman, 1997). Men med frie marked og økte valgmuligheter kastes individene i det postmoderne samfunn ut på markedet, enten de vil eller ikke, i søken etter hva de skal fylle sine liv med.

På markedet må de selv ta sine egne valg når de skal sette sammen livene sine. Dette fører til en evig lykkejakt, som i seg selv blir et hinder for lykke. Som Bauman sier: «På sporet som leder til lykke finnes ingen målstrek» (Bauman i Nielsen, 2010: 175, min oversettelse). Dette mener noen teoretikere fører til at individene aldri kan knytte seg til noe fordi de konstant må være mobile for å ha muligheten til å flytte seg til et bedre sted dersom sjansen skulle by seg. Hva dette gjør med mennesker og deres følelse av tilhørighet er det jeg vil undersøke i denne oppgaven.

1.4 Problemstilling

I dette studiet vil jeg undersøke hvordan det å vokse opp i et samfunn der flyktighet, fleksibilitet og svake bånd er midler for å oppnå makt påvirker unge mennesker. Det er min hypotese at individualiseringsprosessene påvirker ungdommer på forskjellige måter, og det overordnede spørsmålet for denne oppgaven er hvordan ungdommene i dagens Norge takler ambivalensen som oppstår mellom mobilitetskravene samfunnet stiller og ungdommenes egen tilhørighet til geografiske steder. Jeg ønsker å utforske hvordan ungdom skiller seg fra hverandre når det gjelder tilknytning til hjemstedet, og hvordan denne tilknytningen påvirker dem når de skal ta sine første valg som voksne mennesker. Problemstillingen for denne oppgaven er derfor som følger:

Hvordan påvirkes ungdom i Oslo av samfunnets krav til å være mobile og fleksible, og hvordan er disse kravene med på å skape skillelinjer mellom ungdommer?

1. Skaper samfunnets krav til mobilitet strukturelle forskjeller blant ungdommer når de skal ta utdannings- og yrkesvalg etter endt videregående utdanning?
2. Hvilken betydning har ungdommenes forhold til hjemmet, familien og stedet de er oppvokst?
3. Hvordan takler ungdom ambivalensen mellom å opprettholde en tilknytning til hjemstedet sitt samtidig som samfunnet stiller krav til at de må være mobile og fleksible?

Siden framveksten av internett på 1990-tallet har det fra flere hold blitt hevdet at fysiske steder ikke lenger er viktige. Det har blitt spådd at muligheten for å samarbeide over internett, og opprettelsen av såkalte virtuelle rom vil føre til «geografiens død», blant annet av teoretikere som Kevin Kelly (Florida, 2002). Tidligere forskning tyder på at dette ikke er tilfelle for ungdom i Oslo, de får snarere sterkere territorial tilknytning (Øia, 2007). Denne oppgaven vil være et forsøk på å belyse hvilken av disse argumentene som stemmer best overens med dagens virkelighet i Oslo.

Den vil også være en undersøkelse av hvordan samfunnets krav til mobilitet og fleksibilitet påvirker ungdommers studievalg, og hvordan disse kravene skaper skiller mellom de som er og de som ikke er fleksible og mobile.

Oppgaven består av sammenlagt åtte kapitler, hvorav tre er viet analyse. I kapittel nummer to gjennomgår jeg de teoretiske inspirasjonene for denne oppgaven. I første del av kapitlet gjennomgår jeg individualiseringsteoriene, i kapitlets andre del tar jeg for meg teorier knyttet til sted og mobilitet. I kapittel tre ser jeg nærmere på tidligere forskning om temaet ungdom og mobilitet. Kapittel fire er oppgavens metodekapittel. Her redegjør jeg for hvordan datainnsamlingen har funnet sted og forklarer hvordan samarbeidsprosjektet som ligger bak denne oppgaven har fungert. Kapitlene fem til syv består av analyse, og er oppgavens hoveddel. Her argumenterer jeg for at ungdommene vi har undersøkt kan deles inn i tre grupper: de som orienterer seg etter individualiseringsverdier, de som orienterer seg mot dem og de som faller midt mellom disse to gruppene. I neste analysekapittel ser jeg nærmere på hvordan ungdommene vi har undersøkt takler utfordringene som oppstår når man må velge mellom utdanning og friår etter endt videregående skolegang. I siste analysekapittel er det den gruppen som skiller seg mest ut fra de andre ungdommene når det gjelder individualisering og

mobilitet som er tema for analyse, nemlig innvandrerungdom. I det avsluttende åttende kapitlet gjennomgår jeg oppgaven, ser på hvilke funn jeg har gjort i analysen og gjør rede for mine forslag til videre forskning.

2 TEORETISK INSPIRASJON

Den industrielle revolusjon og andre omveltninger i samfunnet har ført til framveksten av det Giddens (1997) kaller det moderne samfunnet. Han påpeker hvordan sosiologiens grunnleggere, Karl Marx; Max Weber og Emile Durkheim, alle la sterkest vekt på modernitetens mulighetsside. De mente det moderne samfunns positive trekk mer enn overveide de negative trekkene. Giddens mener vi i århundret etter disse sosiologene har fått se en utvikling som viser modernitetens tveeggede karakter.

Som tidligere nevnt er det vår antagelse at samfunnet har gjennomgått individualiseringsprosesser som har ført til en følelse blant mennesker i dagens samfunn at de i større grad lever sine liv frisatt fra institusjoner som stat, kirke, skole og arbeidsplass, som tidligere påførte dem rigide strukturer. Bauman, Beck og Giddens kaller dette den viktigste samfunnsutviklingen i dagens samfunn, og her finner vi også denne tveeggede karakteren: Beck (2002) ser først og fremst mulighetene, Bauman (1997, 2001) ser først og fremst hindrene i dagens individualiserte samfunn.

2.1 Individualiseringsteorier

Selv om vi lever i et individualisert samfunn mener likevel Beck (2002) at det har foregått en standardisering av menneskers liv, og at beboerne i dagens samfunn ikke lever så ulike liv som individualiseringsprosessene skulle tilsi.

Beck hevder at jakten på «a life of your own» er en opplevelse alle som lever i dagens samfunn i den vestlige verden deler. Dette er individets jakt på rom for seg selv, penger for seg selv og andre goder som individet har for seg selv. Denne jakten har blitt så dominerende at kjærighet, ekteskap og foreldreskap har blitt redusert til elementer som benyttes for å oppnå målene med «a life of your own». Beck ser denne utviklingen som at Vestens innbyggere plutselig har fått en trang til å ta kontroll over sine egne liv gjennom høyere forventninger og økende behov for nye opplevelser, samt minskende evne til å følge ordre, å vente i kø og å gjøre oppofrelser (Beck, 2002).

Den minskede evnen til å innrette seg etter autoriteter har, ifølge Bauman (2001), skjedd samtidig som samfunnets normative og beskyttende nettverk har blitt bygget ned. Idet normene i samfunnet blir utydelige oppstår det problemer:

Fravær av normer, eller bare uklarhet omkring dem – anomi – er den verste skjebne som kan ramme et menneske som strever med å takle sine livsoppgaver. Normer muliggjør like mye som de umuliggjør; anomi lover ren og skjær uførhet (Bauman, 2001: 32).

Også den amerikanske sosiologen Richard Sennet frykter et normløst samfunn, og kaller det en «tankeløs tilværelse»:

Å forestille seg et liv som består av øyeblikkelige impulser, av kortvarige handlinger som er blottet for bærekraftige rutiner, et liv uten vaner, er virkelig å forestille seg en tankeløs tilværelse (Sennet, 1998: 44).

Den minkende evnen til å innrette seg etter autoriteter og den minkende betydningen av normer finner ifølge Beck sted samtidig som viktigheten av nasjonalstatens sosiale orden, klasse, etnisitet og den tradisjonelle familien er på nedgang. Individets selvrealisering er den sterkeste trenden i dagens samfunn, og det at man vil bestemme selv, å være det Beck kaller «forfatteren av sitt eget liv», skaperen av en individuell identitet, er den viktigste karakteristikken av menneskene som lever i dag (Beck, 2002).

2.1.1 Samfunnet deles opp

Trangen til å leve et individualisert liv oppstår når et samfunn blir sterkt differensiert. At samfunnet differensieres vil si at det brytes ned i separate sfærer som ikke har noe med hverandre å gjøre. Man deltar i samfunnet ved å delta i de forskjellige sfærene. Man er skattebetaler, bilsjåfør, student, konsument, pasient, familiemedlem, fotgjenger og så videre. Mange av disse rollene lar seg ikke kombinere, og man må derfor endre logikken som ligger bak handlingene man gjør når man befinner seg i de forskjellige sfærene (Beck, 2002).

Beck mener samfunnet ikke lenger integrerer sine medlemmer som hele personer i dets funksjonelle system. I stedet for å integrere individene baserer samfunnet seg på at menneskene kun er delvis involvert i samfunnet. Hvilken del av samfunnet de er involvert i avhenger av hvilken av samfunnets sfærer de befinner seg i (Beck, 2002).

Giddens (1991) påpeker at detradisjonaliseringen av familien fører til at mange i dag har to mødre og to fedre, og to sett med brødre og søsken. Dette fører til langt mer kompliserte bånd mellom mennesker enn tidligere, og gjør at man også får flere steder å forholde seg til,

ettersom mange har mer enn ett hjem. Når familiære bånd svekkes, svekkes også de normer som er knyttet til familien og som stammer fra forventninger fra foreldre og slektninger.

Samtidig hevder Giddens (1991) at samfunnets fragmentering fører til at steder blir mindre viktige ved at det ikke lenger er stedet man kaller hjem som er det eneste stedet man har inngående kjennskap til. Han uttrykker det på følgende måte:

Familiarity (with social events and people as well as with places) no longer depends solely, or perhaps even primarily, upon local milieux (Giddens, 1991: 147).

Giddens mener at stedet man velger å bosette seg først og fremst er et valg tatt i forbindelse med planleggingen av sitt eget liv og ikke som en følge av tradisjoner knyttet til hjemstedet. De færreste som bor i urbane strøk i dagens samfunn overtar hjemmet etter sine foreldre, selv om dette tidligere var vanlig prosedyre.

Beck mener at globaliseringen dessuten fører til en detradisjonisering. Dette betyr ikke at tradisjoner ikke lenger spiller noen rolle, men at man selv må velge hvilke tradisjoner man vil følge, ettersom man gjøres oppmerksom på tradisjoner fra alle verdens hjørner. Individet spør seg selv om hvilken av tradisjonene som er den «rette». Globaliseringen fører til at offentlig debatt om tradisjoner oppstår, og individet må selv ta stilling til hvilken av tradisjonene han skal velge å følge, og hvilke han skal velge å ikke følge. Individene i dagens samfunn er kontinuerlig i gang med å dekonstruere tidligere tiders tradisjoner, som etnisk identitet, klassebevissthet og tro, og skaper selv nye tradisjoner (Beck, 2002).

Mens de sterke båndene til familien i tidligere tider førte til at familien var en sterk autoritet i individets liv har denne autoriteten nå blitt overtatt av eksperter på forskjellige områder (Lash i Giddens, 1991). På denne måten svekkes familiens autoritet.

2.1.2 Det flytende samfunn

Dagens samfunn gir individer inntrykk av at de har enorme muligheter på alle arenaer, blant annet utdannings- og yrkesmarkedet. Bauman (2001) mener at når man lever i en verden full av muligheter er få nederlag endelige og få uhell reversible, men det finnes heller ingen seier som varer evig. Som han uttrykker det selv:

En verden som er full av muligheter er som et serveringsbord som bugner av altfor mange lekke retter til at selv den mest ærgjerrige storspiser kan håpe å få med seg alt (Bauman, 2001: 77).

Bauman (2001) mener endringene samfunnet har gjennomgått har ført til at det har blitt «flytende». Han hevder det har skjedd en «nedsmeltingsprosess» i form av liberale reformer som har ført til at tøylene på finans-, arbeids- og eiendomsmarkedene har blitt sluppet, skattene har minsket, og mennesker har «fått håndjernene sine smeltet av». Dette har ført til at samfunnet har blitt en individualisert, privatisert utgave av moderniteten, hvor byrden for å ta ansvar for ting som mislykkes faller på individets skuldre. Bakgrunnen for at Bauman definerer dagens samfunn som flytende er at væsker ikke klarer å bevare en form, i motsetning til faste stoffer. Flytende stoffer er alltid beredt og tilbøyelige til å endre form, og det er disse flytende stoffene som i dag utgjør samfunnet rundt oss og som vi forsøker å forme for å skape omgivelsene rundt oss. Bauman skriver selv:

Å holde væsker i form krever stor oppmerksomhet, stadig årvåkenhet og evige anstrengelser – og selv da er det langt fra sikkert at anstrengelsen vil bli vellykket (Bauman, 2001: 18).

I denne beskrivelsen fra Bauman kan vi ane forskjellene mellom hans og Becks beskrivelse av dagens samfunn. Mens Becks utgangspunkt er at individene i dagens samfunn er frisatte, et positivt utgangspunkt som han deretter viser at også har sine baksider, er Baumans utgangspunkt at dagens mennesker må kjempe for å holde seg flytende i et samfunn der alt er uvisst og det å holde noe varig krever konstant anstrengelse, altså et langt dystre utgangspunkt.

Bauman (2001) mener mønstre og konfigurasjoner ikke lenger er gitt på forhånd, og ikke er selvsagte, slik de var før. Vi beveger oss fra en periode med på forhånd tildelte referansegrupper til en epoke med universell sammenligning. Dette vil si at bestemmelsessteder for alle er individuelt bestemt og har en tendens til å gjennomgå tallrike og dyptgripende forandringer før anstrengelsene når sitt eneste genuine mål: slutten på individets liv.

2.1.3 Styrt av institusjonene

Selv om det kan virke selvmotsigende hevder Beck (2002) at menneskenes streben etter å leve individualiserte liv ikke fører til at alle lever egne, unike liv. Tvert imot fører det individualiserte samfunnet til en standardisering av menneskers liv, noe Beck kaller institusjonell individualisme. Framveksten av institusjonell individualisme er tett knyttet til nasjonalstatens, og senere velferdsstatens, framvekst. Dette skyldes at velferdsstatens institusjoner legger opp til at det er individer, og ikke grupper, som er mottagere av velferdsstatens goder. Denne ordningen legger opp til at man i økende grad individuelt bør organisere sitt eget liv. Her synes en sammenheng med Baumans (2001) teori om at man stadig må kjempe for å holde seg flytende i dagens samfunn. Mens man tidligere ble født inn i tradisjonelle samfunn, med sosiale klasser og religion, fødes man nå inn i et samfunn der man må ta alle valg på egen hånd. Innbyggerne i slike samfunn må være aktive, oppfinnsomme, ressurssterke og i stand til å utvikle sine egne ideer, i tillegg til at de må være raskere, mer fleksible og mer kreative, hver dag, hele livet (Beck, 2002 og Giddens, 1991).

Dette fører til at man i stadig økende grad individuelt må organisere sitt eget liv. Et eksempel på dette er uttalelsen daværende helseminister Dagfinn Høybråten kom med i 2004 da han sa «Mitt slagord er at enhver er sin egen helseminister» (Adresseavisen 2004), en strategi som gir individet ansvaret for å selv ta vare på sin egen helse.

Det kan virke som om tidligere, tradisjonsbundne samfunn hadde strenge retningslinjer for hvordan individer skulle leve mens dagens samfunn ikke har noen av disse restriksjonene. Dette mener Beck ikke er tilfelle. Det er faktisk i den institusjonelle og byråkratiske jungelen dagens samfunn består av at vi finner de sterkeste retningslinjene og reguleringene. Forskjellen mellom tidligere samfunn og nåtidens er at samfunnet vi nå lever i tvinger fram en selvorganisering og selvtematisering av menneskers selvbiografier. En av grunnene til at dette lar seg gjøre er trusselen om økonomiske sanksjoner dersom man ikke forholder seg til utdanningssystemet, arbeidsmarkedet og velferdsstaten på rett måte (Beck, 2002).

Sosiologen Ken Roberts beskriver dette når han hevder at det er mer fruktbart å studere endringene rundt ungdom, enn å studere ungdom i seg selv. Roberts mener de ikke selv har tatt valget om å bli mer individuelle, men har måttet finne seg i å endre handlingsmønster på grunn av endringer i samfunnet, som engelske myndigheters mål om at femti prosent av

befolkningen skal ta høyere utdanning (Roberts, 2009). Dermed presses ungdommene inn i det individualiserte samfunns selvorganiserende rutiner.

Beck skiller mellom tilfellene der det moderne samfunn tilbyr institusjonelle ressurser for å takle utfordringer, som menneskerettigheter, utdanningsinstitusjonene og velferdsstaten, og atomiseringen som framtvinges av den nyliberalistiske politikken «med all dens politiske vilje» (Beck, 2002: 24, min oversettelse). Denne atomiseringen fører til defragmenteringen av samfunnet, som Beck mener ligger til grunn for hele det individualistiske samfunnet.

2.1.4 Ansvar for egen feiling

Når man lever det individualiserte livet plasseres skylden for å feile på individet selv. Mens sykdom, avhengighet, arbeidsledighet og andre avvik fra normalen tidligere ble sett på som uhell, blir slike forhold i dag sett på som risikoer individet er nødt til å ta stilling til, og selv er ansvarlig for om vedkommende ikke takler (Beck, 2002). Bauman (2001) beskriver det som at nåtiden er en individualisert og privatisert utgave av moderniteten, hvor byrden av å mislykkes faller på individets skuldre. Jeg vil senere vise at ungdom føler denne byrden når de skal velge sin utdanning.

Sosiale problemer som angår hele samfunnet, for eksempel strukturell arbeidsledighet, blir dermed individuelle risikofaktorer som individet selv må handskes med. I arbeidet med å takle disse risikoene står individet i fare for å utvikle skyldfølelse, angst og nevroser, mener Beck. I tillegg til å måtte handskes med disse risikoene på egen hånd ser ikke individet problemene for det de faktisk er: Strukturelle samfunnsproblemer som individet ikke er skyld i (Beck, 2002).

Beck skriver at forskere som har forsket på menneskers egne fortellinger om sine liv har oppdaget at livets hendelser ikke forklares med utenforliggende faktorer, men med aspekter ved individet, som hvilke valg vedkommende har tatt og ikke har tatt, hva vedkommende har kapasitet til, og lignende. Denne oppfatningen av egne biografier mener Beck ikke er i tråd med de faktiske hendelser, da ville begrep som skjebnen, objektive forhold og krefter utenfra også blitt benyttet for å forklare hendelser i individenes liv (Beck, 2002).

2.1.5 Livet blir et eksperiment

Globalisering, detradisjonisering og individualisering viser at livet i dagens samfunn er et eksperimentelt liv. Nedarvede oppskrifter for hvordan man skal leve fungerer ikke lenger, og det finnes ingen historiske modeller for hvordan man skal leve. I mitt studie merker jeg dette ved at ungdom føler stor usikkerhet om hva de skal gjøre etter endt videregående skolegang. Muligheten til å ta friår for å gruble over hva man ønsker å gjøre senere er noe foreldrene og besteforeldrene til dagens unge i langt mindre grad hadde mulighet til, og dermed er det færre erfaringer fra eldre generasjoner å dra nytte av for dagens unge (Beck, 2002).

Livet i dagens samfunn er refleksivt. Det vil si at det å leve nesten er synonymt med å vurdere den motsigende informasjonen man mottar, samt å holde dialoger, å diskutere og å inngå kompromisser. Selvrealisering og det å gi inntrykk av at man vet hva man vil gjøre med livet sitt er derfor tilstander som ses på som attraktive i dagens samfunn. Om man kan tilegne seg disse kvalitetene anses man som moden og ansvarsfull (Beck, 2002).

Det blir vanlig å teste ut en blanding av forskjellige tradisjoner, noe som fører til individualiseringen av blant annet klasse, etniske grupper og kjernefamilien. Alle valgene man tar når man velger hvilke tradisjoner man skal følge blir en risiko, og man må være i stand til å forsvare hvorfor man har valgt som man har gjort, for eksempel når man velger å gifte seg (Beck, 2002).

På grunn av at man selv velger hvilke tradisjoner man vil følge mener Beck de sosiale kategoriene fra tidligere tider, som klasse, familien og etnisitet, blir til det han kaller zombie-kategorier. De er «døde», på den måte at de ikke lenger har noen mening, men de fortsetter å leve i samfunnet gjennom at vi snakker om dem og forholder oss til dem som om de var levende (Beck, 2002).

Et eksempel på konsekvensene av trangen etter å «leve sitt eget liv» er endringer i det politiske spill. Den generelle tilliten som ligger til grunn for at politikere kan ta avgjørelser på vegne av velgerne som har stemt på dem står i fare for å forsvinne fordi velgerne har så sprikende individuelle ønsker. Man kan ikke øke antallet politiske aktører uendelig, til alle får et parti de kan identifisere seg med. Jo flere politiske parter man har, jo vanskeligere vil det være å oppnå konsensus i diskusjoner innen politikken (Beck, 2002).

Jeg har nå gjennomgått de momentene av Beck, Bauman og Giddens individualiseringsteorier som er viktigst for dette prosjektet. Jeg går nå over til å gjennomgå teorier knyttet til forskning på hvordan mennesker oppfatter geografiske steder, og hvordan det å ha tilknytning til sted påvirker mennesker.

2.2 Teorier om sted

2.2.1 Hva er sted?

Filosofen J. E. Malpas mener sted er grunnlaget for alle menneskelige opplevelser. Malpas mener sted er nødvendig for mennesker for å strukturere og forstå alt som skjer rundt oss. Sted er derfor en forutsetning for menneskets eksistens og for at vi skal forstå verden rundt oss. «Det er gjennom sted verden presenterer seg selv», skriver Malpas (1999: 15, min oversettelse).

Malpas hevder mennesker definerer hvem og hva de er på bakgrunn av hvor de er og hvilken situasjon de befinner seg i på stedet de er (Malpas, 1999). Mennesket eksisterer kun dersom det kan knyttes til et sted (Malpas, 2006).

I likhet med Malpas skriver filosofen Edward Casey at det «ikke kan finnes noe sted uten selvet, og ikke noe selv uten stedet» (Casey i Relph, 2008: 406, min oversettelse). Casey legger vekt på stedets betydning for menneskets selvforståelse og livshistorie, og beskriver sted som grunnsteinen i et individs livshistorie (Casey i Relph, 2008).

Mennesker definerer hvem de er ved hjelp av steder. Ved å signalisere tilhørighet til et sted viser man at man identifiserer seg med de verdier man oppfatter at de som bor der står for. Ved å ha tilhørighet til hjemstedet viser man en tilhørighet til familien og dens normer og tradisjoner. Likevel trenger ikke tilhørighet til et sted være positiv. Man kan benytte et sted både for å identifisere seg med og mot stedet (Rose, 1995). Om man identifiserer seg mot et sted viser man at generelle oppfatninger av stedet er verdier vedkommende ikke vil identifisere seg med. Begge formene for identifisering kommer til uttrykk blant ungdommene som er deltagerne i undersøkelsen som denne oppgaven bygger på. Den positive tilknytning og identifisering med normer og tradisjoner kommer særlig til uttrykk blant ungdom fra innvandrerfamilier, noe jeg vil vise i den senere analysen.

2.2.2 Å definerer seg selv ved hjelp av sted

Om vi forstår begrepet sted ved hjelp av Malpas og Casey kan vi si at sted er selve fundamentet for det å være menneske. Alle handlinger og erfaringer, altså det som utgjør selve livet for mennesker, er avhengig av sted. Geografen Robert David Sack hevder at differensieringen som har funnet sted i samfunnet har ført til at steder i større grad oppleves som en personlig opplevelse, de deles ikke med andre (Sack, 1992). Dette stemmer overens med de tidligere nevnte individualiseringsteoretikers tanker om dagens samfunn som fragmentert.

Ved å undersøke ungdoms forhold til det som trolig er stedet de kjenner best, nemlig det stedet de kaller hjem, undersøker vi dermed en av de viktigste delene av deres eksistens. Sack hevder at alle mennesker definerer steder som er viktige for dem fra innsiden. Den som ser et sted fra innsiden ser det annerledes enn en som ser det fra utsiden, og forskjellen mellom disse synene kan være stor (Sack, 1992). Ved å undersøke ungdommers forhold til hjemstedet finner vi de felles strukturene i deres subjektive forhold til både hjemmet og andre steder.

Michael Crang, professor i kulturell geografi, hevder at mennesker ikke bare befinner seg et sted, de definerer seg selv på grunnlag av stedet de befinner seg. Han mener steder fungerer som et anker av delte oppfatninger mellom mennesker, og at dette skaper kontinuitet over tid. Disse delte oppfatningene om et sted binder mennesker sammen, og gjør det mulig for mennesker å definere seg selv og til å dele sine erfaringer med andre. Det er dette som skaper samfunn, mener Crang (1998). Individualiseringsteoretikerne (Beck, 2002; Giddens, 1997 og Bauman, 2001) sier derimot at samfunnets tradisjoner brytes ned og byttes ut med individuelle valg, noe jeg tror vil føre til en svekket tilknytning til steder som hjemmet.

Terhi Rantanen, som forsker på globalisering, har ideer som knytter sammen Crangs tolkning av begrepet sted og betydningen av hjem. «Home is a starting point to everything else», skriver Rantanen (2003: 439). Å definere hjemmet fører til at man definerer hvor man er, og det gir mening til tilværelsen ved å skille det kjente fra det ukjente, mener hun. Den canadiske sosiologen David Cheal (2008) mener hjemmet i dag har blitt en arena kun for familiens privatliv. I førindustrielle samfunn var hjemmet stedet der både arbeid, utdanning og alt ansvar for individets velferd fant sted. I tillegg var det ikke uvanlig at det bodde flere mennesker enn de som utgjorde kjernefamilien i hjemmet. I dag arbeider de færreste i hjemmet, utdanning foregår i egne institusjoner og velferdsstaten sørger for individets

trygghet. Hjemmet fungerer derfor i dag kun som et privat område for familien. Å undersøke ungdoms forhold til familien er derfor en måte å undersøke deres forhold og tilknytning til hjemmet.

2.2.3 Gemeinschaft og gesellschaft

Som tidligere nevnt mener Crang steder fungerer som ankere av delte oppfatninger mellom mennesker. Ifølge Tönnies (2001) oppstår bare dette samholdet mellom mennesker på steder som er preget av det han kaller *gemeinschaft*, et begrep som av Jose Harris oversetter til engelsk som «community». Denne typen samfunn finner man i rurale strøk, ikke i store byer. I et samfunn preget av *gemeinschaft* deler innbyggerne noe Tönnies kaller «community of spirit», som er et sett med felles verdier og et ønske om å oppnå de samme felles målene. Man må ha denne typen samhold med menneskene rundt seg dersom vennskap mellom deltagerne i et samfunn skal kunne oppstå, mener Tönnies, blant annet fordi «community of spirit» krever at man har regelmessig omgang med menneskene rundt seg.

Jo færre som kommer i kontakt med hverandre i et samfunn, jo mer vil deltagerne i samfunnet kjempe for sine egne mål og ønsker. Denne følelsen blir sterkere og sterkere jo mindre de føler seg knyttet til de andre deltagerne i samfunnet via en «community of spirit». Samfunn som totalt mangler «community of spirit» beskriver Tönnies som *gesellschaft*, oversatt av Harris som «society». Mens *gemeinschaft* beskrives som «ekte organisk liv» beskrives motsetningen *gesellschaft* som en «mekanisk konstruksjon». Denne typen samfunn er de vi finner i store byer.

De som lever i et samfunn preget av *gesellschaft* lever også side om side med hverandre, men i motsetning til de som lever i *gemeinschaft* er de ikke knyttet til hverandre. I *gesellschaft* arbeider alle kun for sine egne interesser, og det oppstår derfor en spenning mellom alle individer. Dette fører til at man er fiendtlig innstilt til de rundt seg, og denne negative holdningen er alltid til stede i *gesellschaft*. Ingen vil gjøre noe for andre, og ingen vil vike eller gi noe fra seg med mindre de får noe tilbake som har minst like stor verdi. Det enkeltpersoner eier og nyter godt av har de fordi ingen andre har det. Det finnes ingen felles goder.

2.2.4 Å forholde seg til mange steder

Det individualiserte liv leves i en globalisert verden. Giddens (1997) mener globalisering kan defineres som intensivering av verdensomspennende sosiale relasjoner som knytter fjerne lokaliteter sammen på en slik måte at lokale begivenheter formes av ting som skjer milevis unna, og omvendt. Dette er en dialektisk prosess, altså er det ikke bare de store institusjonene som påvirker lokale begivenheter. Et eksempel på dette er hvordan en internasjonal institusjon som EU, med sine program for utveksling av studenter over landegrenser, ikke bare utformer regler som må implementeres lokalt, men også fører til at lokale aktører, som studenter, får et internasjonalt handlingsrom.

Beck mener dette fører til noe han kaller stedspolygami, at mennesker er tilknyttet mange forskjellige steder samtidig. Mens individet i tidligere samfunn bare behøvde å forholde seg til ett sted, og dermed levde med stedsmonogami, må individet i dagens samfunn forholde seg til mange forskjellige steder samtidig, og leve i stedspolygami. Om det skjer frivillig eller motvillig må individet uansett spre livet sitt utover forskjellige arenaer (Beck, 2002).

Hendelsene i et menneskes liv, det som påvirker ham og utfordrer ham, og i mange tilfeller det han må ta valg for å beskytte seg mot, stammer fra institusjoner som krysser landegrenser og som påvirker individer over hele verden. Blant annet fører EUs utdanningspolitikk, gjennom prosesser som Erasmus- og Erasmus Mundus-programmene, som gjør det lettere for studenter å studere i utlandet, til at det blir enda vanligere for studenter å ha kompetanse fra studier i utlandet, og dermed blir det vanligere å stille krav til denne typen kompetanse (EU-delegasjonen, 2012). På denne måten har stedspolygamien vært med og gjort det individualiserte liv enda mer individualisert. Jo flere steder man har tilgang til, jo flere valgmuligheter har man, og jo flere valg må individet ta.

2.2.5 Sted i det flytende samfunnet

Bauman beskriver, som tidligere nevnt, samfunnet som flytende. I hans teorier er det individer som mangler tilknytning til et sted som er vinnerne, siden de raskt kan endre livet sitt og dra videre på livets reise (Bauman, 1997).

Bauman (2001) mener at siden nasjonalstatsbyggingen startet i Europa har de fastboende hatt fortrinn framfor nomadene, som ble sett på som «de største synderne i kampen som ble ført i fremskrittets og sivilisasjonens navn». Han mener vi nå er vitne til nomadelivets hevn, hvor

de fastboende blir regjert av den nomadiske og eksterritoriale eliten. Nå er det blitt maktens fortrinn å reise lett heller enn å holde fast på ting som er ansett som attraktive på grunn av deres pålitelighet og soliditet, altså på grunn av deres vekt, substansialitet og urokkelige motstandskraft.

Giddens (1997) mener også at globaliseringen trolig er med på å svekke nasjonalfølelse knyttet til nasjonalstater, men han mener den også kan være med på å støtte fremveksten av lokalpatriotisme. Giddens siterer Daniel Bell, og hevder at i en situasjon med akselererende globalisering er nasjonalstaten blitt «for liten for livets store problemer og for stor for livets små problemer» (Bell i Giddens, 1997: 53). Presset i retning lokal autonomi og regional kulturell identitet øker.

2.2.6 Turister og vagabonder

Bauman (1997) ser mange av de samme tendensene som Beck nevner når han beskriver stedspolygami og har utarbeidet en metafor om to forskjellige tilnærminger til det å være mobil i dagens samfunn. I Webersk tradisjon med idealtyper oppretter Bauman en dikotomi med to grupper: turisten og vagabonden. Turisten omfavner alle de muligheter livet i en globalisert verden fører med seg, og flytter gjerne rundt for å utnytte de mulighetene han har. Vagabonden er derimot kritisk til alle kravene til mobilitet og fleksibilitet det nye samfunnet stiller, men ettersom han ikke kan motsette seg hvordan samfunnet endrer seg tvinges han motvillig til å tilpasse seg blant annet det Beck kaller stedspolygami.

Også den amerikanske sosiologen Scott Lash ser en todeling i samfunnet mellom de han kaller refleksivitetvinnerne og refleksivitetstaperne. Vinnerne består av middelklassen og de delene av arbeiderklassen som arbeider innenfor samfunnets informasjons- og kommunikasjonsstrukturer, mens taperne, de delene av arbeiderklassen som har klassiske arbeiderklasseyrker, kan defineres som en underklasse i dagens samfunn (Lash, 1994).

Jeg vil senere gjøre komparative analyser av ungdommer som er refleksive, mobile og fleksible og oppfyller kravene teoretikerne mener stilles til mennesker i individualiserte samfunn og de som mangler disse egenskapene og tar avstand fra de individualiserte verdiene. Analysen vil i stor grad baseres på Lash og Baumans dikotomi, som tilsier at det her kan skilles ut to ytterpunkter blant befolkningen.

For å forklare forskjellene mellom de som i stor og liten grad er mobile plasserer Bauman samfunnets deltagere langs en linje hvor de mest og de minst mobile og fleksible plasseres i hver sin ende. Disse to gruppene er de han kaller henholdsvis turister og vagabonder.

Egenskapen turisten verdsetter høyest er mobilitet, av turisten selv ofte kalt frihet, autonomi eller uavhengighet. Dette er nøkkelen til det som skiller turisten og vagabonden: Å ha muligheten til å flytte på seg og å endre seg selv. Hvorfor det er så viktig å kunne flytte seg i dagens samfunn forklarer Bauman på sin metaforiske måte, med turistens reiser som utgangspunkt.

2.2.6.1 Turisten

Som tidligere nevnt kunne man før i tiden sette seg et mål som man brukte hele livet på å nå. Målet var enden på reisen. For turisten i dagens samfunn er det derimot selve reisen som er målet. Dette fører til at de forskjellige stadiene i turistens liv ikke blir som stasjoner på en sammenhengende togreise, siden reisen ikke har noe mål. Ettersom turisten ikke har noe mål for framtiden som gir nåtidens handlinger mening, blir hver periode i turistens liv en uavhengig episode som må forstås og forklares på sine egne premisser (Bauman, 1997).

Når turisten stopper opp på sin reise er det kun for å slå leir. Turisten bygger ikke hus, uansett hvor lenge stoppet viser seg å vare. Turisten skaper bare overfladiske relasjoner med lokalbefolkningen der han slår seg ned, for ingenting som skjer i dag skal binde turisten til et sted i morgen (Bauman, 1997).

Episodene som utgjør turistens liv avbryter historien uten selv å være del av den. Hver episode inneholder en absolutt begynnelse og en absolutt slutt. Problemet for turisten er at han ikke vet om en episode er over eller ikke, og han kan ikke hindre deltakere fra tidligere episoder fra å dukke opp i senere episoder, selv om det ikke er ønskelig for turisten at dette skjer (Bauman, 1997).

For å kunne separere episodene fra hverandre er det nyttig for turisten å kunne reise. Turisten legger først ut på reise fordi han synes hjemmet er for kjedelig og har for få overraskelser, eller fordi han søker mer spennende eventyr og dypere følelser andre steder. Likevel er tanken om hjemmet trøstende for turisten. Kun å bo på hotell kan gi turisten hjemlengsel, og da kan det være godt å tenke på at det finnes et hjem hvor han trekke for gardinene og ikke behøve ta stilling til nye opplevelser og nye eventyr (Bauman, 1997).

Den trøstende tanken og drømmen om hjemmet er, ifølge Bauman, nettopp kun det: en drøm. Det øyeblikket turistene reiser hjemmefra oppstår tanken om hjemmet som en drøm, men skulle han finne på å returnere vil han oppleve at hjemmet ikke er som han har drømt om, det er i stedet blitt et fengsel fordi han er blitt vant til livet som turist (Bauman, 1997). Hjemmet er i våre dager mer et vakkert eventyr enn en personlig erfaring, mener Bauman (2001).

2.2.6.2 Vagabonden

Mens turistene er på reise fordi de ønsker å være det er vagabonden på reise fordi han må. Hadde vagabonden blitt spurt om han ville reise ville han takket nei, men han har aldri blitt spurt. For ham innebærer ikke frihetsbegrepet det samme som for turistene. For vagabonden vil frihet, autonomi og selvstendighet være å slippe å være på reise, og å slå seg ned for godt (Bauman, 1997).

Bauman påpeker at man ikke trenger å reise langt for å være turist eller vagabond. Alle innbyggere i dagens samfunn er derfor på reise, mener han, og begrunner dette med at ingen vil kunne si med sikkerhet at de vil bli værende på det samme sted resten av livet, slik man med mye større grad av sikkerhet kunne si i tidligere tiders samfunn (Bauman, 1997).

Ifølge Bauman er forskjellen mellom turister og vagabonder et viktig skille i dagens samfunn. Vi kan alle plasseres et sted langs en linje, der den idealtypiske turist finnes i den ene enden og den idealtypiske vagabonden i den andre. Hvor vi havner på denne linjen avhenger av vår frihet til selv å bestemme over våre egne liv. Friheten til å velge er derfor den viktigste stratifiserende faktoren i dagens samfunn, og sosiale forskjeller i dette samfunnet skapes av de forskjellige mulighetene individene har (Bauman, 1997).

Det er min hypotese at det oppstår en ambivalens blant ungdom i dagens individualiserte samfunn fordi de opplever at det er vanskelig å opprettholde tilknytningen til hjemmet samtidig som de utsettes for kravene til mobilitet og fleksibilitet. Dermed blir de som har en sterk, positiv tilknytning til hjemstedet mindre fleksible og mobile, og får dermed færre muligheter når de skal gjennomføre sine utdanningsvalg enn de som har en svakere positiv tilknytning, eller de som har en negativ eller nøytral tilknytning til hjemstedet. Denne ambivalensen kommer til uttrykk i Baumans teori om drømmen om hjemmet, som blir et fengsel dersom man får den oppfylt.

2.2.7 Den kreative klasse

Florida (2002) legger i sine teorier om sted fram argumenter for at preferanser for sted skaper et nytt klasseskille i samfunnet. Han skiller særlig ut en gruppe han kaller den kreative klassen som delvis overlapper med gruppen Bauman definerer som turister.

Florida tilbakeviser teoriene om at «geografi er død». Han mener geografi blir stadig viktigere, ved at økonomien nå bygges opp rundt samlinger av mennesker, og ikke finnes i et abstrakt rom bestående av internett og andre ikke-fysiske steder, slik andre teoretikere har foreslått (Florida, 2002).

Florida har oppdaget at den gruppen mennesker han kaller den kreative klassen ikke ønsker sterke bånd og langtidsforpliktelser av den typen som tradisjonelt sett har blitt assosiert med sosial kapital. De ønsker i stedet et fleksibelt og delvis anonymt samfunn hvor de raskt kan «plugge inn», følge muligheter og bygge store nettverk (Florida, 2002).

Den kreative klassen flytter vekk fra de tradisjonelle arbeiderklassestrøkene. De vil bo på steder Florida kaller kreative sentre. De kreative sentrene er vår tids økonomiske vinnere. De viser en vekst i høyteknologisk industri og en økning i innovasjon, arbeidsplasser og befolkning. Grunnen til at de lykkes med dette er fordi kreative mennesker vil bo der. Selskapene følger så menneskene, eller de startes av dem. Det som gjør disse stedene attraktive har ikke noe med byens fasiliteter å gjøre. Det er ikke sportsarenaer, kjøpesentre eller motorvei som trekker disse menneskene, dette er ting mange av den kreative klassen synes gjør en by uattraktiv. Det de ser etter i et samfunn er opplevelser, en toleranse av ulikhet, og muligheten til å validere deres identitet som kreative mennesker (Florida, 2002).

Florida mener steder man kan treffe andre utenfor hjemmets fire vegger er viktige for den kreative klassen fordi de to andre arenaene for samvær og stabilitet, familien og arbeidsplassen, har blitt mindre trygge og mindre stabile. Mange lever alene i stedet for i familier, og man bytter ofte jobb. Steder som kafeer stiller derfor til rådighet en arena som alltid er klar for samvær og menneskelig interaksjon (Florida, 2002).

Før var det å tenke på seg selv mens man levde for andre en selvmotsigelse, mener Beck (2002), men i dag er det ikke lenger det. Å leve alene er i dag, paradoksalt nok, synonymt med å leve sosialt. Det skapes dermed et fellesskap av individer som alle lever for seg selv, og de gjør det for å kunne være sammen.

Floridas studier (2002) har dessuten vist at mangfold er en viktig faktor for valg av bosted for den kreative klassen. Dette inkluderer forskjellige etniske grupper, aldersforskjeller, forskjellige seksuelle orienteringer og personer med alternative utseender, som personer med piercinger og tatoveringer.

Grunnen til at de vil bo på steder med stort mangfold er både fordi de vil ha mulighet til å være sammen med personer som deler deres egen kultur og også fordi de vil ha et mangfold av andre kulturer rundt dem. Et mangfoldig samfunn er tegnet på et samfunn som er åpent for nyankomne. De som søker seg til slike samfunn vil prøve nye ting, og de vil debattere med personer som har andre synspunkter enn dem selv (Florida, 2002).

2.2.8 Mobilitetskapital

Elizabeth Murphy-Lejeune (2002) benytter begrepet mobilitetskapital for å forklare forskjellen mellom unge mennesker som velger å studere i utlandet og de som ikke gjør det. Jeg vil forklare hvorfor jeg mener begrepet også er nyttig for å undersøke hvorfor noen ungdommer er villige til å flytte på seg innenfor Norges grenser.

Murphy-Lejeune mener noen mennesker alltid er klare til å flytte på seg og er åpne for endringer i hverdagen hva angår språk, vennegjeng, livsstil og arbeidsmåte. De søker disse endringene og ønsker brudd med sin egen fortid velkommen. For å oppnå slike endringer er de avhengig av mulighetene høyere utdanning gir. Her ser vi likheter mellom den kreative klasse, turisten og de Murphy-Lejeune beskriver som de med høy mobilitetskapital.

Disse menneskene utgjør en minoritetsgruppe, majoriteten er fornøyd med tilværelsen slik den er og ønsker ingen store endringer. Ved hjelp av begrepet mobilitetskapital skaper Murphy-Lejeune et kvalitativt skille mellom de som søker denne livsstilen og de som ikke gjør det (Murphy-Lejeune, 2002).

Mobilitetskapital er en form for menneskelig kapital. Menneskelig kapital utgjør et menneskes samlede ferdigheter og kunnskap, og kan benyttes for å øke et menneskes inntjeningsmuligheter. Mobilitetskapital gjør det mulig for mennesker å øke sin menneskelige kapital gjennom å lære av de utfordringer det å bo, arbeide og studere andre steder gir (Murphy-Lejeune, 2002).

Murphy-Lejeune framhever viktigheten av familiens påvirkning på utviklingen av mobilitetskapital. I vårt tilfelle kan dette tyde på at det å ha foreldre fra andre deler av landet eller å selv ha flyttet tidligere i livet fører til en mer imøtekommende holdning til det å flytte. Å ha foreldre som snakker positivt om det å flytte til et annet sted, selv om de ikke har gjort det selv, påvirker også utviklingen av mobilitetskapital.

Selv om Murphy-Lejeune er mest opptatt av mobilitet på tvers av landegrenser påpeker hun at det hun kaller intern mobilitet, mobilitet innenfor egne landegrenser, også er med på å skape mobilitetskapital. Selv om mobilitet på tvers av landegrenser gir mer mobilitetskapital enn intern mobilitet, blant annet på grunn av de språklige utfordringene det medfører, fører intern mobilitet til utfordringer blant annet i form av det å bli kjent med nye mennesker og å lære seg om nye steder (Murphy-Lejeune, 2002).

De med høy grad av mobilitetskapital, som Murphy-Lejeune kaller vandrere, føler seg inngjerdet når de er hjemme. De har sine venner og faste kontakter, og treffer derfor ikke nye mennesker når de er hjemme. Dette kan de gjøre når de reiser andre steder (Murphy-Lejeune, 2002).

Her ser vi likheter med Baumans ide om turisten som har en drøm om hjemmet, og lengter etter å komme hjem, men opplever det som begrensende når han endelig kommer dit (Bauman, 1997).

3 TIDLIGERE FORSKNING

3.1 Om ungdom i Oslo

Undersøkelsen *Ung i Oslo – Levekår og sosiale forskjeller*, utarbeidet av Tormod Øia for Nova forskningsssenter i 2007 gir et kvantitativt syn på livet for ungdommer i Oslo. Øia viser at ungdom i Oslo har blitt mer territoriale og knyttet til hjemstedet sitt i perioden fra 1996 til 2006.

Øia beskriver Oslo som landets største ungdomsmetropol, og mener byen suger til seg ungdom fra andre deler av Norge. Dette både skyldes og fører til det heterogene miljøet som er å finne både i byen som helhet og i mindre nærmiljøer. Han påpeker at Oslo likevel er en by med en lang historie av ulikhet mellom grupper, særlig gjelder dette klasseskillene mellom øst- og vestkanten. Fortsatt finnes disse skillene, og deler av østkanten har landets høyeste dødelighet og største andel fattige. Rapporten viser at forskjellene mellom ungdom på øst- og vestkanten har økt i perioden fra 1996 til 2006. Befolkningens misnøye med oppvekstvilkår er også betydelig større i Indre Øst enn i andre deler av byen.

Selv om unge med innvandrerbakgrunn, ifølge Øia, får dårligere karakterer på skolen har de høyest utdanningsaspirasjoner. Innvandrerungdom har dessuten en bedre opplevelse av skolehverdagen, og de slutter i høyere grad opp om skolens målsettinger. Det er vanligere at innvandrerungdommer bor sammen med begge foreldrene sine enn at etnisk norske ungdommer gjør det, og de innrømmer oftere enn etnisk norske ungdommer at de lar seg styre og påvirke av familie og venner (Øia, 2006 og Strand, 2011).

Rapporten *Vennskap, utdanning og framtidsplaner* av Lars Roar Frøyland og Cay Gjerustad (2012) er basert på Luno, den samme undersøkelsen som ligger til grunn for mitt studie. Her argumenterer de for at innvandrerungdom trives dårligere på skolen etter de begynner på VGS, og argumenterer for at dette skyldes at de må forlate nærmiljøet og gå på skoler med lavere andel innvandrere enn de er vant til fra ungdomsskolen. Innvandrerungdom opplever dessuten motiverende holdninger fra foreldrene når det gjelder videre studier etter VGS.

Øia påpeker at ungdom gjennom utdanningssystemene orienteres mot globale, og ikke lokale eller nasjonale referanserammer. Det globale og det nasjonale blandes sammen på en måte som fører til at «Den store verden der ute har kommet nærmere og er samtidig helt konkret en

del av det lokale.» (Øia, 2006: 13). Dette finner vi igjen i Becks tanker om at man i dag lever i et samfunn der globalisering har ført til at nasjonalstatens normer og retningslinjer spiller en mindre rolle for mennesker (Beck, 2002).

Selv om Beck og de andre individualiseringsteoretikerne (Giddens, 1991, Bauman, 1997) framhever den minskende tilknytningen individer har til geografiske steder, mener Øia (2007) at ungdom i Oslo blir stadig mer territorielt knyttet. Blant de som sier de gjerne ser at barna deres vokser opp i strøket der de selv bor nå er i flertall på vestkanten. 86,5 prosent av ungdommene på vestkanten ser gjerne at barna deres vokser opp i samme miljø, mens 81 prosent av ungdommene på Etablert Østkant sier det samme. Blant de som bor i Indre Øst sier 59 prosent at de gjerne vil at barna deres skal vokse opp i samme strøk, mens 58,1 prosent fra Ytre Øst svarer det samme. I snitt sier 72,7 prosent av ungdommene i Oslo at de gjerne eller svært gjerne vil at deres barn skal vokse opp i samme strøk som dem selv.

Denne andelen er en økning fra 1996, og Øia tolker dette som at ungdommene har blitt mer tilpasset og mindre opprørske, og at de er sterkere hengt opp i tradisjoner og tilknytning. Dette vil i så fall stemme dårlig overens med Becks (2002) teorier om at tradisjonene i dagens samfunn blir mindre normbaserte og i større grad velges av individer som plukker og mikser sine egne tradisjoner basert på interesser og ønsker.

I undersøkelsen deler Øia Oslo i fire deler: Vestkant, Indre Øst, Etablert Østkant og Ytre Øst. Fordelingen av bydeler vises i oversikten nedenfor.

Figur 1

Vestkant	Indre Øst	Etablert Østkant	Ytre Øst
St.Hanshaugen	Sagene	Nordstrand	Bjerke
Ullern	Grünerløkka	Østensjø	Alna
Frogner	Gamle Oslo		Grorud
Vestre Aker	Sentrum		Stovner
Nordre Aker	Helsfyr-Sinsen		Søndre Nordstrand

I denne oppgaven vil jeg kun benytte meg av inndelingen østkant og vestkant. Dette skyldes at det begrensede antallet respondenter som utgjør datamaterialet ville ført til svært få ungdommer i noen av østkantsgruppene. Jeg slår derfor sammen bydelene som i oversikten over utgjør Indre Øst, Etablert Østkant og Ytre Øst til Østkanten. Det er verdt å bemerke at

øst-vest-inndelingen av Oslo ikke vil spille en stor rolle i analysen som utgjør denne oppgaven.

3.2 Om norske tenåringers forhold til hjemmet

Av forskning på ungdommers territoriale tilknytning og forhold til hjemmet gjort på et kvalitativt nivå finner vi Marianne Gullestad bok *Hverdagsfilosofer*. Den omtaler ikke ungdom i Oslo, men et kapittel i boken handler om den norske tenåringsjenta Cecilias følelser knyttet til familien og hjemstedet sitt. I en alder av 15 år, mens hun gjennomfører det siste året av grunnskolen, forteller Cecilia om lysten til å flytte hjemmefra for å oppleve større frihet. Cecilia framstår i boken som ganske nært de Florida (2002) beskriver som den kreative klasse.

Cecilia beskriver et ambivalent forhold til hjemmet og familien. Hun understreker at hun er glad i familien sin, likevel blir hun deprimert av å være hjemme. Hun uttrykker denne følelsen på følgende måte: «Når jeg er hjemme må jeg spise hele tiden. At jeg sulter meg i perioder, for så å spise og spy, er en annen sak. Jeg blir bare så deprimert hjemme at jeg må spise. Det er bare noe med *hjemme* som gjør det slik» (Cecilia, sitert i Gullestad, 1996: 211). Dette minner om Baumans beskrivelse av hjemmet som et fengsel for de som ønsker å utnytte sin mobilitet.

Cecilia vil flytte hjemmefra for å studere musikk på et gymnas som ligger et stykke unna hjemstedet, og hun drømmer om å ta et utvekslingsår i utlandet. Likevel føler hun at foreldrene krever at hun skal gå på skole i hjembyen, noe som fører til at hun må gå allmennfaglig studieretning i stedet for musikklinja. «Jeg kan ikke tenke meg at jeg skal måtte gå der i tre år. Noe annet er ikke mulig», skriver Cecilia om å måtte gå på gymnas i hjembyen (Cecilia, sitert i Gullestad, 1996: 209).

Cecilia gir uttrykk for at hennes identitet har en geografisk tilhørighet. «Jeg er norsk, og det vil jeg alltid være. Det er viktig for meg at jeg er norsk» (Cecilia, sitert i Gullestad, 1996: 211). Likevel forteller hun om et ønske om å spille andre roller når hun er ute og reiser. Som utvekslingselev i Canada ville hun ikke være norsk, da ville hun være «en av dem», og på besøk i andre norske byer liker hun å spille forskjellige roller, for eksempel utgir hun seg for å være turist fra et annet land. Hun understreker at hun bare kan spille disse rollene andre steder enn i hjembyen (Gullestad, 1996: kapittel 7).

Gullestad tolker denne oppførselen som «(...) fantasier om reiser, og ønsker om noe annet, et annet sted.» Gullestad benytter seg av dannelsesromanens begrepsbruk, og kaller perioden Cecilia er inne i for den «hjemløse perioden». Denne perioden kjennetegnes ved at hun, paradoksalt nok, føler seg mest hjemløs når hun er hjemme. Gullestad påpeker at det er et skarpt skille mellom hjemme og ute i Cecilias beretning. Hjemmet framstår både som en trygg og selvfølgelig base, og som et symbol på noen av Cecilias vanskeligheter (Gullestad, 1996: kapittel 7).

En av Cecilias begrunnelser for å flytte hjemmefra er et ønske om å «finne seg selv». Familielivet er for begrensende og følelsesmessig bindende til at hun klarer å finne seg selv mens hun bor hjemme. Hun skriver selv at hun «sitter fast i seg selv», og «jeg kommer vel ingen vei hvis jeg ikke prøver selv» (Cecilia i Gullestad, 1996: 213).

Cecilia uttrykker det selv på denne måten:

Problemet er at jeg passer inn alle steder og ingen steder. Jeg skulle ønske at jeg virkelig hadde et sted jeg kunne føle meg fullstendig hjemme. Du trenger et sted der du kan følge deg trygg, der du liksom har basisen din (Cecilia i Gullestad, 1996: 212).

3.3 Norske studenter i utlandet

Jannecke Wiers-Jenssen har studert mobilitet blant norske studenter som krysser landegrensener for å ta utdanning, og gjort funn som tyder på at de som er mobile er i besittelse av større ressurser i form av både sosial kapital og mobilitetskapskapital. Ifølge Wiers-Jenssen har det vært en endring i norske studenters begrunnelse for hvorfor de velger å studere i utlandet. Fra å tidligere oppgi at studier i utlandet ble gjennomført av nødvendighet oppgir studenter i dag at de studerer i utlandet fordi de har lyst. Å lære nye språk og å oppleve nye kulturer oppgis som viktige drivkrefter for studenter som velger utenlandsstudier (Wiers-Jenssen, 2011). Dette er holdninger som stemmer overens med individualiseringsteoretikernes vektlegging av egne valg i dagens samfunn (Beck, 2002; Bauman, 2001, Giddens, 1991).

Det er forholdsvis mange norske studenter i utlandet. Mens EU-land i gjennomsnitt har 2,2 prosent av sine studenter i andre land, studerer mellom seks og syv prosent av norske studenter i utlandet. Dette tallet er høyere enn både Sverige, Danmark og Finland. Antallet utenlandsstuderende har økt både i Norge og på verdensbasis (Wiers-Jenssen, 2011).

Lånekassens støtteordninger for utenlandsstudenter dekker reiseutgifter og utgifter knyttet til undervisningsavgifter, noe som gjør at det ikke er store utgiftsforskjeller for studenter som vil studere i utlandet, sammenlignet med studenter som studerer i Norge. Likevel finnes det sosiale forskjeller når det gjelder hvilken bakgrunn de som tar utdanning i utlandet og de som ikke gjør det har. Wiers-Jenssen viser til tidligere forskning fra både Sverige, Danmark, Island, Norge og Færøyene som har påvist at studenter som studerer i utlandet kommer fra hjem med høyere sosial kapital enn de som velger å studere i hjemlandet. Utenlandsstudenter har oftere foreldre med høyere utdanning enn andre studenter (Wiers-Jenssen, 2011).

Studenter som studerer i utlandet har oftere enn andre studenter foreldre som selv har bodd i utlandet, og de har også oftere bodd i utlandet selv. Å være i kontakt med internasjonale impulser gjennom egne eller slektningers erfaringer er deler av det Murphy-Lejeune betegner som mobilitetskapital (Murphy-Lejeune i Wiers-Jenssen, 2011). Dette er en type kapital utenlandsstudenter besitter.

Wiers-Jenssen (2011) påpeker at mobilitet blant studenter er selvforsterkende, ved at en mobilitetsopplevelse ofte leder til en annen, og at disse opplevelsene også påvirker fra generasjon til generasjon. Det å bli bitt av reisebasillen smitter over fra foreldre til barn.

For studenter som har tatt en hel grad ved et utenlandsk universitet er det litt vanskeligere å komme inn på arbeidsmarkedet i Norge enn for studenter med en grad fra en norsk utdanningsinstitusjon, men Wiers-Jenssen mener dette er et overgangsproblem som ikke påvirker utenlandsstudenter i det lange løp. Tre år etter fullført utdanning har ikke de med en grad fra utlandet høyere arbeidsledighet enn andre med høyere utdanning, men de har høyere lønn (Wiers-Jensen, 2011).

I studier av europeiske arbeidsgivere er det gjort funn som viser at arbeidsgivere setter pris på mobile studenter ikke bare på grunn av deres internasjonale kompetanse, men også fordi de i større grad viser evner til tilpasning og initiativtagning, er selvsikre og tar valg, og fordi de har evner til problemløsning. Dette kan, ifølge Wiers-Jenssen, tyde på at det er personlighetsforskjeller mellom utenlandsstudenter og andre studenter (Wiers-Jensen, 2011).

4 METODE

Denne masteroppgaven er del av forskningsprosjektet «Young Perspectives». Gruppen ved Universitet i Oslo (UiO) som er tilknyttet dette prosjektet består av professor Torben Hviid Nielsen, doktorgradsstipendiat Jens Lunnan Hjort, mastergradsstudentene Margrethe Gustavsén, Kine Paulsen, Linda Pettersen og meg selv. «Young Perspectives» er et forskningsprosjekt med en overordnet teoretisk ramme bestående av teorier om samfunnets stadig økende individualisering. Denne teoretiske rammen er felles for alle som jobber med prosjektet.

«Young Perspectives» baserer seg på Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (Nova) sin undersøkelse Longitudinell Ung i Oslo (Luno). Dette er et forskningsprosjekt som har fulgt Oslo-ungdom født i 1992 fra ungdomsskolen til videregående skole. Tre datainnsamlinger har blitt gjennomført: Én når ungdommene gikk i niende klasse, én i tiende klasse, og til sist én på VK1, som er det andre året på videregående skole. Disse undersøkelsene har blitt gjennomført fra 2006 til 2010 (Nova). Denne undersøkelsen utgjør grunnlaget for både Lunnan Hjorts doktorgradsavhandling og våre masteroppgaver.

Da den siste delen av undersøkelsen ble gjennomført ble den besvart av 1865 ungdommer. Av disse svarte 965 ja til å bli kontaktet i ettertid for et kvalitativt intervju i forbindelse med videre forskning på materialet fra undersøkelsen. Hjort og hans veileder, Hviid Nielsen, inviterte i den anledning mastergradsstudenter ved UiO til å delta i prosjektet, og «Young Perspectives» ble opprettet.

4.1 Metodologi: Narrativ fenomenologi

Den analytiske rammen for denne oppgaven er teorier som sier noe om hvordan det å leve i dagens vestlige samfunn fortoner seg. Særlig er teorier om individualisering, mobilitet og fleksibilitet viktige for å analysere intervjuene som utgjør empirien. Selv om målet med oppgaven ikke er å teste om teoriene jeg benytter meg av er sanne eller ikke, målet er snarere å benytte teoriene for å kunne si noe meningsfullt om empirien, vil likevel teorienes anvendelse si noe om deres styrke. Clifford Geertz (1993) hevder teorier viser sine styrker og svakheter når de får testet seg med empiri. Gjennom min analyse håper jeg å kunne belyse

empirien ved hjelp av teoriene, og dermed bli i stand til å si noe om hvor godt teorien, i dette tilfellet tesene om individualisering, mobilitet og fleksibilitet, passer til empirien, altså «den virkelige verden». Jeg vil i det avsluttende kapittelet gi en oppsummering av hvilke av teoriene jeg har benyttet som er i tråd med funnene jeg har gjort og hvilke som strider mot dem.

Hvordan ungdom oppfatter forskjellige steder er en viktig del av mitt studie. Robert David Sack (1992) skriver at studiet av sted krever at man tar hensyn til hvilket perspektiv man vil studere et sted fra. Han mener et sted kan ses både fra innsiden og fra utsiden, og man må derfor ta en avgjørelse om hvilken av disse vinklene man skal velge. I vårt studium er det ikke stedene i seg selv som er målet for undersøkelsen, men ungdommenes forhold til stedet, og hvordan dette forholdet påvirker livene deres. Jeg søker et innblikk i hvordan ungdommene ser stedet fra innsiden. Å se et sted fra innsiden er en personlig opplevelse, og i vårt differensierte samfunn deles ikke opplevelsen av et sted fra innsiden med andre, hevder Sack, noe som er i tråd med individualiseringsteoriene jeg arbeider ut fra (Beck, 2002; Bauman, 2001 og Giddens, 1991).

Dette tilsier at den kvalitative forskningsmetoden jeg har valgt som metodologi for denne oppgaven er et godt valg for å studere ungdoms forhold til hjemstedet sitt. Ved å benytte en kvalitativ tilnærming, som kjennetegnes ved at man fokuserer på et fåtall individer, kan man skape et subjektivt narrativ av hvordan et fenomen oppleves for enkeltpersoner eller grupper av mennesker som har en felles oppfatning av et fenomen. Denne formen for kvalitativ forskning kalles narrativ fenomenologi (Creswell, 2007). Narrativene jeg presenterer tilhører ikke enkeltpersoner eller forhåndsdefinerte grupper, men består av det flere individer har felles.

En narrativ struktur tilsier at forskningen baserer seg på noe en informant forteller som en historie fra sitt eget liv. Det er en forskningsmetode som kan utføres på mange ulike måter, og brukes ofte til å fortelle historier om et helt liv. Jeg vil begrense oppgaven til å lage et narrativ om et fenomen, dette narrative studiet blir dermed også et fenomenologisk studie.

I et fenomenologisk studie forsøker man å forklare hvordan en gruppe mennesker opplever et gitt konsept eller fenomen, og hva de alle har til felles i sin beskrivelse av opplevelsen. På denne måten forsøker man å redusere flere historier til en felles historie som kan si noe universelt om mange individers liv (Creswell, 2007).

Når man gjennomfører fenomenologiske undersøkelser må man ta høyde for fenomenologiens filosofiske antagelser, som forskjellen mellom objektiv virkelighet og subjektive opplevelser. Som tidligere nevnt er det blant annet ungdommers subjektive oppfattelse av steder, og likheten i oppfattelsen av tilhørighet, som jeg søker å undersøke i denne oppgaven.

Ved å kombinere det narrative forskningsprosjektets struktur med det fenomenologiske forskningsprosjektets innholdsmessige analyse håper jeg å på best mulig måte kunne undersøke ungdommers opplevelse av fenomenet hjemsted og hvordan de påvirkes av samfunnets krav til mobilitet og fleksibilitet.

4.2 Inndeling i segmenter

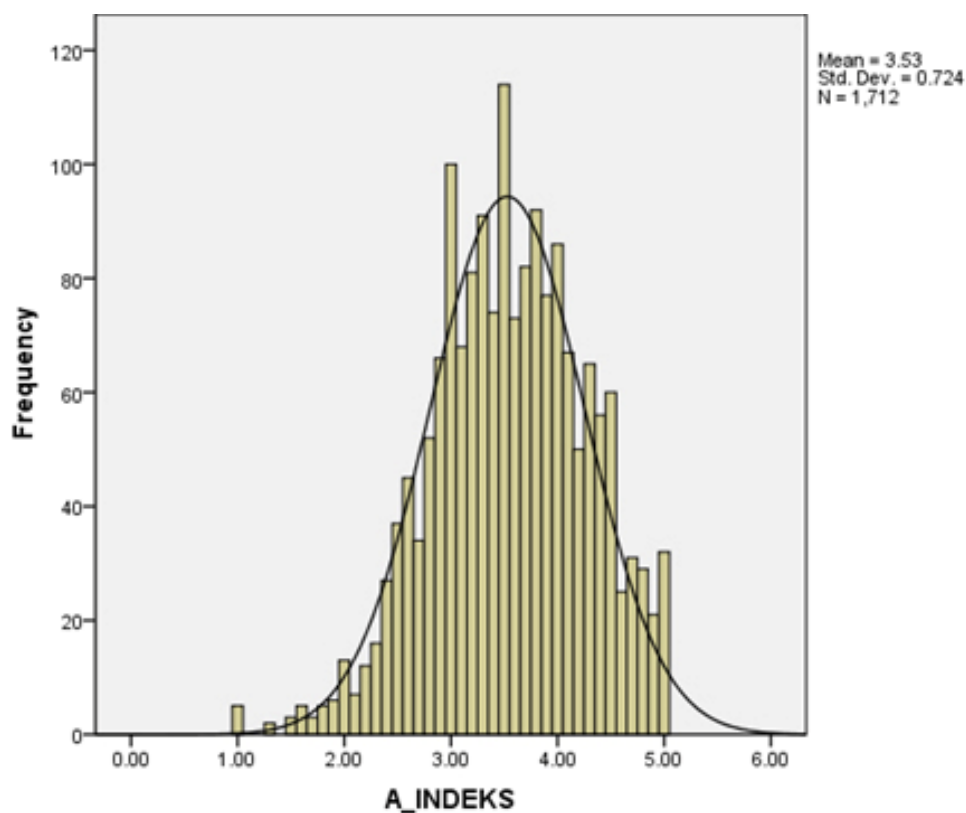
Da dette forskningsprosjektet startet var det vår utgangstese at ungdom kunne deles i to grupper: de som følte individualiseringstrendene som mulighetsskapende og de som følte dem som en byrde. De som følte individualiseringen som mulighetsskapende antok vi at så verden på en måte som lignet Becks teoretiske briller, mens de som så det som en byrde hadde et syn på verden som minnet mer om Baumans teorier om den flytende modernitet og hans syn på det individualiserte samfunn som en evig kamp for å holde seg flytende.

Vi så for oss at ungdommene kunne plasseres langs en akse der man fant de som var mest preget av selvrealiseringsideologi i den ene enden, og de som var minst preget av det i den andre. For å kunne gjøre komparative analyser av ungdom som er ulikt preget av individualisering har vi derfor delt våre respondenter i to grupper, segment 1 og segment 2. I denne inndelingen så jeg en parallell til Baumans (1997) bilde av deltagerne i dagens samfunn som enten turister eller vagabonder. Denne inndelingen deler ikke mellom de som er og de som ikke er individualiserte. Individualisering er en samfunnsprosess som påvirker alle likt, og som alle må ta stilling til (Beck, 2002; Bauman, 2001 og Giddens 2001). Inndelingen skiller de som takler individualiseringen på ulike måter.

For å fordele de to gruppene valgte vi å konstruere en indeks der de vi er mest fleksible, refleksive, og er best til å håndtere og mestre usikkerhet og risiko, skåret høyt, mens de som i minst grad hadde disse egenskapene skåret lavt. Dette arbeidet ble utført av Hjort (se vedlegg, side 128).

Variablene som ble benyttet ved utarbeidelsen av indeksen bestod av to spørsmålsbatterier fra Luno. Det første bestod av spørsmål som angikk hva respondenten syntes var viktig ved valg av yrke, det andre inneholdt spørsmål som rettet seg mot utenlandsopphold. Vi vektet spørsmålsbatteriene likt og slo de sammen til en indeks for på den måten å finne de som skåret lavt og høyt på begge variablene. For å bedre plukke opp mobilitetstendenser kunne vi benyttet flere enn to spørsmål om utenlandsplaner. Vi ville da trolig fått en jevnere fordeling enn den som kan ses i figur 2 under. Figuren viser de som skåret lavest til venstre og de som skåret høyest til høyre.

Figur 2

Vi oppdaget senere i arbeidet at vi ved å vektlegge reisevariabelen like sterkt som yrkesvariabelen skapte en skjevhet i fordelingen, som førte til at et fåtall individer som burde havnet i segment 2 havnet i segment 1. Grunnen til dette var at mange uttrykte ønske om å reise, selv om de ikke nødvendigvis var i besittelse av en høy grad av mobilitetskapital. Dette skyldes at reising er noe alle ungdommer i dagens Norge ønsker å gjøre, og derfor ikke i like stor grad er egnet til å si noe om ungdoms fleksibilitet som det å ha et ønske om å bo og studere i utlandet gjør. For å bedre plukke opp forskjellen som sier noe om hvordan individualisering påvirker individer forskjellig burde vi trolig vektet spørsmål om studier i

utlandet sterkere enn spørsmål om reiser. Dette er noe jeg kommer tilbake til i analysekapittelet.

Man kan se på figur 2 at den er litt skjevt fordelt mot høyre, noe som vil si at det er en overvekt av ungdommer som omfavner de individualistiske idealene. I denne fordelingen ser vi resultatet av alle ungdommene som deltok i Luno. På grunn av at et annet forskningsprosjekt ved Nova benytter dataene fra Luno til å studere ungdom ved yrkesfaglige linjer har vi fokusert vårt prosjekt på ungdom ved studiespesialiserende linjer. Derfor består vårt utvalg av ungdom fra alle VGS-linjer, med unntak av yrkesfag. Dette er en ulempe, ettersom vi søker å intervju de som befinner seg i ytterpunktene for individualiseringens påvirkning, og det er vår antagelse at det vil være store forskjeller mellom elever ved yrkesfaglige og studiespesialiserende linjer. Dette kommer blant annet av muligheten man som student har til å dra for å studere i utlandet, mens man ved en yrkesrettet videregående utdanning i større grad ender opp i fast arbeid etter fullført videregående skolegang, og dermed i mindre grad har mulighet til å benytte tiden i begynnelsen av 20-årene til å være mobil gjennom sitt daglige virke, slik studentene kan. Jeg tror likevel ikke utelatelsen av de yrkesfaglige elevene vil by på store problemer, og at vi vil ha tydelige nok data for å analysere og studere.

Ved å utarbeide indeksen satt vi igjen med to grupper som utgjorde ytterpunktene av de mest og de minst individualiserte av ungdommene fra studiespesialiserende linjer som deltok i undersøkelsen. Denne inndelingen har lagt grunnlaget for hvem vi har valgt å intervju. Etter å ha definert de hundre som skåret høyest i hvert segment forsøkte vi å komme i kontakt med 20 individer fra hvert av segmentene for et intervju. På denne måten forsøkte vi å samle inn kvalitative data om to grupper med motstridende holdninger til samfunnets krav til individualisme.

4.3 Rekruttering og intervjuer

Før vi kontaktet respondentene for å forhøre oss om de ville la seg intervju, hadde Hjort sendt ut et informasjonsskriv med en presentasjon av hva målet med vårt prosjekt var (se vedlegg, side 127). Dette viste seg å være gunstig da flere av de vi kontaktet hadde lest brevet og syntes prosjektet hørtes spennende ut. Flere hadde også vært i dialog med foreldrene sine om de burde delta eller ikke, og mange hadde fått beskjed hjemmefra om at de burde delta.

Før gjennomføringen av datainnsamlingen satt vi oss som mål å intervju til sammen 40 respondenter. Av ulike grunner viste det seg vanskelig å gjennomføre så mange intervjuer. Mange vi kontaktet var ikke interessert i å bli intervjuet, noen takket ja, men trakk seg siden, og noen møtte aldri opp for intervjuene vi hadde avtalt. Likevel gjennomførte vi til sammen 34 intervjuer, fordelt på 14 gutter og 20 jenter. For å gjennomføre fenomenologisk analyse anbefaler Polkinghorne at man intervjuer fra 5 til 25 informanter (Polkinghorne i Creswell, 2007). Vårt empiriske materiale er derfor rikt nok til å kunne gjennomføre en grundig fenomenologisk analyse.

For å gjennomføre intervjuene utarbeidet jeg, sammen med masterstudentene Kine Paulsen, Linda Pettersen og Margrethe Gustavsen en felles intervjuguide (se vedlegg, side 121), som dekket spørsmål om alle våre forskningsområder. Mens mitt studie omhandler ungdoms mobilitet, er de andres temaer fokusert på henholdsvis kropp, arbeid og skolegang. Ved å utarbeide en felles intervjuguide tok intervjuene lenger tid å gjennomføre, men hver av oss fikk et større empirisk materiale for senere analyse. De fleste intervjuene ble gjennomført med én intervjuer til stede, men Hjort deltok i tillegg på noen av intervjuene. Intervjuene ble spilt inn med lydopptaker og senere transkribert. I transkriberingen anonymiserte vi alle informanter, og alle lydopptakene ble senere slettet.

Etter gjennomføringen av intervjuene viste det seg at antagelsene vi på forhånd hadde om ungdommene vi plasserte i henholdsvis segment 1 og segment 2 i stor grad vist seg å være korrekte, men de som oppfattet individualiseringstrendene som en byrde var færre enn de som oppfattet det som mulighetsskapende. Indeksen vi utarbeidet var derfor til stor hjelp for å velge ut ungdommer som var motsetninger når det gjaldt deres forhold til individualisering, mobilitet og fleksibilitet. Utgangstesene om de to segmentene er altså mangelfull.

Derfor har jeg valgt å formulere en typologi som deler ungdommene inn i tre nye kategorier for å bedre belyse min problemstilling. Typologien viser at de ulike individualiseringsteoretikernes beskrivelser av dagens samfunn passer ulike grupper, slik vi senere vil se at Floridas teorier best passer én gruppe, mens Baumans passer en annen. Segmentinndelingen sørger for maksimal variasjon innen utvalget ettersom denne inndelingen sørger for at vi har identifisert de som er mest og de som er minst orientert mot et fleksibelt arbeidsliv og å bo i utlandet. De utgjør ytterkantene av utvalget. Når jeg så utarbeider en typologi er det denne inndelingen som er grunnen til at jeg kan identifisere ungdommene som forholder seg ulikt til individualiseringstrendene. Typologien kan derfor ses som en

videreutvikling av segmentinndelingen og det som var min utgangstese, basert på den kunnskapen jeg har tilegnet meg om empirien etter den er innsamlet og analysert. Kategoriene som utgjør typologien har jeg kalt de fleksible, de stabile og de ambivalente.

Bakgrunnen for denne inndelingen var tendenser i datamaterialet som tilsa at det i tillegg til de i ytterfløyene av individualiseringsskalaen var en gruppe ungdommer som befant seg et sted midt mellom de som i størst og i minst grad omfavnet mulighetene som følger med individualiseringstendensene, særlig hva angikk temaet mobilitet. Ved å plassere ungdommene i tre forskjellige grupper ønsker jeg derfor å tydeliggjøre de største forskjellene jeg har oppdaget mellom ungdommene i vårt utvalg når det gjelder deres holdninger til mobilitet.

En typologi vil dessuten styrke påstandene fra individualiseringsteoretikerne om at individene i dagens samfunn ikke lever mer unike livsløp enn tidligere, selv om hver enkelt har flere valgmuligheter enn før. For eksempel er det Beck (2002) kaller institusjonalisert individualisme, at institusjoner skaper individers livsløp, med på å føre individer inn i lignende livsløp, noe den typologiske inndelingen er et eksempel på.

4.4 Reliabilitet, validitet og generalisering

Reliabiliteten ved et slikt kvalitativt forskningsprosjekt, hvorvidt man kan gjennomføre et prosjekt likt dette og få de samme resultatene hver gang, er naturligvis ikke like høy som ved kvantitativ forskning, men siden vi har et høyt antall respondenter (34 stykk) bør det ikke være store forskjeller dersom man gjennomfører prosjektet på nytt med andre respondenter, gitt at undersøkelsen fortsatt er lokalisert til Oslo (Polkinghorne i Creswell, 2007).

Aksel Tjora (2012) skiller mellom fire forskjellige nivåer av generaliserbarhet innen kvalitativ forskning:

- Ingen generalisering: Forskningen er situasjonsbestemt og ofte gjennomført på bestilling.
- Naturalistisk generalisering: Detaljene i et case gjør leseren selv i stand til å vurdere hvorvidt funnene vil ha gyldighet i andre situasjoner.
- Moderat generalisering: Forskeren må beskrive for hvilke andre tider, steder, kontekster og andre variasjoner resultatene vil kunne være gyldige.

- Konseptuell generalisering: Forskeren utvikler konsepter, typologier eller teorier som vil ha relevans for andre case enn sitt eget.

Siden Luno er en osloundersøkelse kan ikke funnene i denne oppgaven generaliseres til å gjelde ungdom fra andre deler av landet, og undersøkelsen faller derfor i kategorien «ingen generalisering». Eksempelvis vil det være mulig at de som defineres som stabile i denne undersøkelsen fordi de allerede bor i Oslo og ønsker å fortsette å bo der ville blitt definert som enten ambivalente eller fleksible dersom de bodde i en mindre by og fortsatt ønsket å bo i Oslo.

Kategoriene er derfor betinget av empiri og ikke minst av hvor undersøkelsen er gjennomført. Jeg vil anta at ungdom som allerede bor i Norges største by i mindre grad har et behov for å flytte til større byer for å realisere seg selv enn ungdom fra mindre byer i Norge har. Som det påpekes av Øia (2007) er Oslo Norges ungdomsmetropol, som suger til seg ungdommer fra hele landet.

Undersøkelsens validitet, hvorvidt jeg faktisk undersøker det jeg ønsker å undersøke, er avhengig av både intervjuguiden, som må inneholde de spørsmålene jeg trenger for å gjennomføre undersøkelsen og måten jeg benytter intervjuene for å belyse problemstillingen. Validitetsspørsmål er i større grad en utfordring ved spørreundersøkelser enn ved kvalitative undersøkelser som innebærer intervju, ettersom man som forsker i en intervjusituasjon er til stede med hvert enkelt intervjuobjekt når de svarer på spørsmålene og dermed kan forklare misforståelser som skulle oppstå. Dette er ikke mulig når man deler ut en spørreundersøkelse til tusenvis av mennesker.

4.5 Aldersbegrensning

Deltagerne i Luno er alle født i 1992, hvilket vil si at de var i alderen 18 til 19 år da de ble intervjuet for denne oppgaven. Intervjuene fant sted høsten 2011, noen måneder etter at ungdommene fullførte videregående skolegang.

Det er viktig å ta forbehold om at ungdom i denne alderen har et løst beslutningsgrunnlag. Når de blir noen år eldre og får sine første erfaringer fra arbeidsliv og studier vil nok de ambivalente bli færre, ettersom de lærer mer om seg selv og hvilke utfordringer de trives med.

Gjennom å intervju en informant, Sigurd, som var født i 1990, og derfor ikke deltok i Luno-undersøkelsen, oppdaget jeg at vedkommende hadde reflektert mye over sine muligheter og dermed hadde et annet utgangspunkt for å uttale seg om sine ønsker for framtiden enn Luno-deltagerne, som var to år yngre. Selv om Sigurd ennå ikke har funnet ut hvilken karriere han ønsker seg og hva han ønsker å studere har han benyttet årene etter videregående skole til å prøve forskjellige yrker, og dermed finne ut hva han *ikke* ønsker å gjøre. Målet med å jobbe innenfor forskjellige yrker er å lære om hva han liker og ikke liker å arbeide med. Som han selv sier: «Det er mer erfaringen enn arbeidet som er målet med arbeidssøkingen for tiden.» Han sier han har funnet ut at han ikke vil jobbe med salgsvyrker eller som lærervikar, og på spørsmål om hva han da vil jobbe med svarer han:

Sigurd: Det blir jo alt som ikke er det, hehe. Jeg søkte på jobb som event-koordinator, jeg jobbet på politihuset på Grønland som konsulent, satt på forkontert til en politiinspektør og plottet på datamaskinen. Jeg vet ikke konkret hva det er, jeg vet bare at det skal være noe annet enn det jeg har gjort. Nå gikk det ikke så langt at jeg ble fast ansatt i et nytt og spennende yrke, så da ble det litt strøjobber i ting jeg allerede er kjent med.

Intervjuet med Sigurd er et tegn på at denne undersøkelsen ville framstått annerledes dersom den ble gjennomført med eldre ungdommer. De ekstra årene ville trolig ført til at flere av informantene ville hatt et mer reflektert syn på hva de vil gjøre i framtiden, noe som gjør det trolig at gruppen som utgjør de ambivalente ville vært mindre, ettersom de som er usikre ville bestemt seg for et valg som ville plassert dem enten blant de fleksible eller de stabile.

4.6 Personlig bias

Når jeg har utarbeidet intervjuguide, gjennomført intervjuer og analysert uttalelser har jeg forsøkt ikke å la tidligere teoretiske antagelser legge for sterke føringer på hvordan jeg har arbeidet. Det er likevel ikke til å komme unna at det teoretiske utgangspunktet for oppgaven har dannet en ramme for min forståelse av datamaterialet, også før jeg har begynt å arbeide med det. Etter at datainnsamlingen startet har dessuten dataene vært med på legge føringer på prosjektet. Det er, ifølge Creswell (2007), en av den kvalitative forskningens styrker at man gjennom hele prosjektets gang kan modifisere designet, endre hypoteser, gjøre endringer i intervjuguider og lignende. Dette gjør man for å oppnå hovedmålet med kvalitativ forskning, som Creswell definerer så enkelt som dette:

The key idea behind qualitative research is to learn about the problem or issue from participants and to address the research to obtain that information (Creswell, 2007: 39).

Creswell påpeker også at man må være obs på sin egen bakgrunn når man lager narrative studier, ettersom det vil påvirke måten man gjenforteller det man har blitt fortalt. Jeg har derfor vært oppmerksom på å ikke legge mer vekt på den gruppen jeg selv identifiserer meg med i analysedelen av oppgaven.

5 ANALYSE I: YTTERLIGERE GRUPPEINNDELING

Gjennom den følgende analysen ser jeg på hvordan ungdommer påvirkes av samfunnets individualiseringsprosesser, og hvordan de velger å takle kravene som stilles som følge av disse prosessene. Det er viktig å påpeke at ingen kan ses som mer eller mindre individualiserte. Individualisering er en prosess som rammer alle likt, samfunnets spilleregler endres for alle. Det som skiller mennesker er deres evne til å takle kravene som stilles på grunn av den økte individualiseringen, og det er dette jeg nå vil se nærmere på gjennom å analysere mobilitet, fleksibilitet og territorial tilknytning.

Intervjuene som utgjør datamaterialet denne oppgaven bygger på viser et bredt spenn i ungdommers grad av mobilitet og deres tilknytning til hjemstedet. Fra Linnea som ikke føler tilknytning til noe sted, og sier at det «er vel kanskje ikke noe sted som er sånn ”hjemme”-sted», til Nora, som sier om hjemstedet Manglerud at «jeg vet at jeg kommer til å bosette meg der når jeg blir voksen». Disse to ungdommene bor på hver sin kant av byen. Linnea bor på vestkanten og Nora bor på østkanten. Det er et skille mellom disse delene av byen hva gjelder ungdommenes geografiske tilknytning. Å se på forskjeller mellom Oslos øst- og vestkant har en lang tradisjon blant de som har bedrevet samfunnsvitenskapelig forskning på forskjeller mellom mennesker i hovedstaden, noe både Bakken (1998) og Øia (2007) påpeker. Det er forskjeller mellom øst og vest også blant ungdommene vi har intervjuet til denne undersøkelsen. Oversikten under viser hvor mange som oppgir at de har henholdsvis sterk og svak tilknytning til hjemstedet på øst- og vestkanten.

Figur 3

Tilknytning til hjemstedet		
	Svak	Sterk
Østkanten	6 (37,5 %)	10 (62,5 %)
Vestkanten	5 (62,5 %)	3 (37,5 %)

De som sier de har en svak tilknytning til hjemstedet er det omtrent like mange av både på østkanten og vestkanten av Oslo, men nesten alle som oppgir at de har en sterk tilknytning til hjemstedet bor på østkanten. Katarina fra Lambertseter forteller om sin tilknytning til hjemstedet, og hvordan Lambertseter er viktigere for henne enn Oslo som helhet:

Intervjuer: Er du tett knyttet til stedet?

Katarina: Ja, siden jeg har bodd der hele livet og de aller beste vennene mine bor jo der alle samna.

(...)

Intervjuer: Føler du at det stedet du er fra er en del av den du er?

Katarina: Ikke Oslo i seg selv, for det er såpass svært, men mer Lambertseter, da. For det er på en måte der jeg har alle minnene mine, jeg forbinder ikke alle minnene mine med Oslo, liksom.

Andre fra østkanten forteller om en lignende tilknytning, blant andre Nina fra Nordstrand, som helst vil unngå å flytte langt hvis hun må flytte, og Lisa som har flyttet fra Etterstad til Lørenskog, men som fortsatt føler hun «er fra» Etterstad.

Vi oppdager at grunnen til at mange av ungdommene på vestkanten har en svak tilknytning til hjemstedet ikke er at de misliker stedet de bor, de mangler bare tilknytning. Denne manglende tilknytningen kommer av at det er vanligere blant ungdommene på vestkanten å ha flyttet mellom steder under oppveksten. Dermed har de ikke hatt mulighet til å bo lenge nok på ett sted til å bli territorielt knyttet.

Linnea bor på Smestad på vestkanten nå, men har bodd mange forskjellige steder i Oslo. Hun forteller at det er Tøyen på østkanten som er blant stedene hun føler sterkest tilknytning til av stedene hun har bodd, men at det ikke er noen steder som gjør henne «varm om hjertet»:

Intervjuer: Har du en plass du føler er «hjemme»?

Linnea: Njæææ, det var vel kanskje mest... Jeg bodde jo kanskje lengst på Tøyen og i Vika, jeg vet ikke helt jeg. Det er vel kanskje ikke noe sted som er sånn «hjemme»-sted. Egentlig.

Intervjuer: Ikke noe sted som får deg til å bli varm om hjertet?

Linnea: Nei, egentlig ikke.

En slik holdning til hjemstedet har også Marit fra Vinderen, som har bodd i USA i mange år i oppveksten, hos Kristine, som har flyttet mellom flere forskjellige steder på vestkanten og i sentrum, og Johannes, som har flyttet fra hjemstedet Hovseter til Gøteborg for å studere

Denne løse territoriale tilknytningen er, ifølge Bauman (2001), del av det som gir makt i dagens samfunn. Særlig er et territorielt rotfestet tett nettverk av sosiale bånd til hinder og må «ryddes av banen» for å kunne oppnå makt (Bauman, 2001: 25). Det er derfor verdt å bemerke seg Oslos vestkant er et samlingssted for personer med offisiell makt i Norge; flesteparten av politikerne i hovedstaden bor på vestkanten av byen (Hollie, 2009).

Østkantungdommens sterke tilknytning til hjemstedet kan være årsaken til et sirkelforløp som fører til at de bare velger utdanninger de har gode nok karakterer til å komme inn på i hjembyen, mens vestkantungdommens svake tilknytning bidrar til at de er mer mobile og dermed får flere utdanningsmuligheter, siden de ikke har noe mot å flytte fra hjembyen for å studere. Dermed kan de velge utdanninger i andre byer og andre land der kravet for å komme inn på akkurat det studiet de ønsker er lavere enn i Oslo.

De med en sterk tilhørighet til hjemstedet er altså i overvekt blant østkantungdommene, men det er ikke nødvendigvis egenskaper ved stedet som gjør at de har en sterkere tilknytning. Jeg vil derfor velge å se bort fra den tradisjonelle øst-vest-inndelingen i den videre analysen, og heller basere meg på den tidligere nevnte segmentinndelingen for å se nærmere på hva de som ønsker et mobilt og fleksibelt liv har til felles og hva de som ikke ønsker et slikt liv har til felles. I tillegg til ytterpunktene finnes også de som faller et sted midt mellom, de som føler en sterk tilknytning, men som også ønsker å dra ut i verden og benytte seg av mulighetene de får av å leve i en globalisert tid.

5.1 En typologisk inndeling

Jeg har valgt å definere tre forskjellige typer med hvert sitt narrativ basert på ungdommenes holdninger til sted og det å leve mobile, fleksible liv. Disse tre typene har jeg valgt å kalle de fleksible, de stabile og de ambivalente. De fleksible er basert på Floridas (2002) teorier om den kreative klasse, Baumans (1997) tanker om mennesker som turister, Lash' (1994) teori om refleksivitetvinnerne og Becks teorier om individualisering som. De ambivalente og de stabile er i større grad basert på Baumans teorier (1997, 2001) om den flytende modernitet, samt hans tanker om vagabonden, men også i beskrivelsen av disse to gruppene spiller Becks teorier en viktig rolle. Mens Baumans inndeling er en dikotomi er min inndeling et kontinuum som spenner fra de fleksible via de ambivalente til de stabile.

De tre typene jeg har definert har to forskjellige utgangspunkt. De fleksible er mobile, lite knyttet til noe sted og ser de positive sidene ved den typen samfunn Tönnies (2001) beskriver som *gesellschaft*. De føler Oslo er for lite til at de kan realisere sine drømmer, og flytter derfor gjerne utenlands for å oppnå sine mål, som blant annet innebærer yrker basert på egne interesser, slik Florida (2002) beskriver er viktig for den kreative klasse. De er vårt ytterpunktet i et kontinuum der vi i motsatt ende finner de stabile.

De stabile er tett knyttet til hjemstedet og er opptatt av stabile yrker. I de få tilfellene de stabile drømmer om å flytte andre steder er det til mindre steder med færre mennesker og muligheter enn Oslo, altså samfunn som i større grad er bygget på gemeinschaft.

Mellom disse to ytterpunktene er de ambivalente. De drømmer om det samme som de fleksible, men i motsetning til dem ser de ikke ut til å gjennomfører drømmene sine. På grunn av sin sterke tilknytning til hjemstedet forblir planene om å være mobile og utnytte mulighetene de får av å leve i en globalisert verden bare en drøm, og en ambivalens oppstår på grunn av deres ønske om å oppnå det samme som både de fleksible og de stabile.

At ungdommene kan defineres i tre tydelige kategorier underbygger Becks (2002) teori om at det individualiserte livet man lever i dagens samfunn ikke fører til at alle lever livene sine på måter som er unike og individuelt tilpasset hvert enkelt menneske. Ifølge Beck blir menneskers liv standardisert som en følge av individualiseringsprosesser, og det oppstår tydelige mønstre som grupper av mennesker følger. Dette skyldes blant annet det han kaller institusjonell individualisme.

Det individualiserte livet er derfor avhengig av institusjoner ettersom det nå er institusjonenes retningslinjer som organiserer menneskers liv, mens det tidligere var tradisjoner som la disse føringene. Det er faktisk i den institusjonelle og byråkratiske jungelen vi befinner oss i i dagens samfunn at de sterkeste retningslinjene og reguleringene for hvordan man skal organisere livet sitt finnes, sammenlignet med hvordan samfunnet har sett ut tidligere (Beck 2002). Dette vil jeg vise eksempler på i den videre analysen, særlig i ungdoms forhold til høyere utdanningsinstitusjoner, deres redsel for å gjøre feil i valg av utdanning, og hvordan forholdet til institusjonen skolen, i form av både grunnskole og høyere utdanning, preger ungdommene i valgene de tar.

Jeg går nå nærmere inn på typologien og hva som kjennetegner de ulike gruppenes narrativ.

5.2 De fleksible, de stabile og de ambivalente

For å kunne plassere ungdommene i de tre forskjellige kategoriene har jeg utarbeidet kriterier basert på følgende punkter:

1. Tilknytning til hjemstedet, i form av hvor sterk tilknytning de føler til den delen av Oslo de er født og oppvokst i. For de som har bodd flere steder i Oslo er det stedet de

har bodd lengst jeg har målt graden av tilknytning til. Målingen har jeg gjort ved å spørre ungdommene om de føler seg knyttet til hjemstedet.

2. Hvor mobile de framstår som. Har de et nettverk som holder dem igjen på stedet de bor eller føler de seg frisatt til å kunne flytte dit de vil for å benytte seg av de muligheter det å være mobil medfører seg?
3. Hvor de ønsker å bosette seg. Ønsker de å etablere seg på samme sted som de er oppvokst, eller har de få planer om hvor de skal bo i framtiden?

Figur 4 viser hvilke kriterier jeg har benyttet for de ulike gruppene.

Figur 4

Utvalgskriterier		
De fleksible	De ambivalente	De stabile
Ingen spesifikke bostedsønsker	Vil etablere seg i Oslo	Bestemte bostedsønsker
Ønsker yrker basert på interesser	Opptatt av å reise	Søker små, kjente steder
Opplever hjemstedet som kjedelig og lite	Har tilknytning til hjemstedet	Søker stabile yrker
Mangler tilknytning til hjemstedet	Ønsker både mobilitet og tilknytning	Ønsker ikke å studere eller jobbe i utlandet
Høy mobilitetskapital		Lite opptatt av å reise
Opptatt av å reise		Lav mobilitetskapital

Figur 5 viser hvordan jeg har fordelt informantene innen typologien.

Figur 5

Tre typer individualisering - en typologi		
De fleksible:	De ambivalente:	De stabile:
Aleksandra	Andre	Arild
Astrid	Arash	Even
Filip	Emil	Hanna
Hjalmar	Line	Hilde
Jenny	Pham	Jamal
Johannes	Marte	Katarina
Kristine	Nora	Lisa
Lars	Silje	Nina
Linnea	Zhara	Selma
Maja		
Marit		
Olav		
Petter		
Rikke		

5.2.1 De fleksible

De fleksible opplever hjemstedet som for kjedelig og for lite for å kunne muliggjøre de ambisjonene og ønskene de har når det gjelder utdanning, fritid og sitt framtidige arbeidsliv.

De ønsker seg til steder der det er mer aktivitet og flere mennesker og muligheter, og er derfor ivrig etter å benytte seg av de mulighetene det å bo i en globalisert verden fører med seg. De drar dit de beste ressursene finnes, og har ingenting mot å flytte på seg for å studere eller jobbe andre steder, akkurat som den kreative klasse (Florida, 2002).

De fleksible har også det til felles med den kreative klasse at de trekkes mot steder som Florida kaller kreative sentre. Det er ikke fysiske fasiliteter som trekker dem, det er det

opplevelser, en toleranse av ulikhet, og muligheten til å validere deres identitet som kreative mennesker som gjør (Florida, 2002).

De fleksible består av 14 av ungdommene fra undersøkelsen, og er dermed den største av de tre gruppene jeg har definert. I oppveksten har mange av de fleksible flyttet mye rundt, og mangler derfor sterke bånd og tilknytning til et spesielt sted. Florida (2002) har oppdaget at den kreative klassen ikke ønsker sterke bånd og langtidsforpliktelser av den typen som tradisjonelt sett har blitt assosiert med sosial kapital. De ønsker i stedet et fleksibelt og delvis anonymt samfunn hvor de raskt kan «plugge inn», følge muligheter og bygge store nettverk. Disse ønskene finnes også hos de fleksible, som har nettverk over hele byen.

Med en oppvekst preget av flytting og lite kontakt med lokalmiljøet på stedet man bor mangler de fleksible insentiver til å bli boende i nærmiljøet. Den manglende tilhørigheten ser ut til å skape en rastløshet som gjør at de føler en trang til å flytte på seg. De fleksible er derfor ivrigere etter å flytte ut fra foreldrenes hjem enn det ungdommene i de to andre gruppene er.

De fleksible er, som navnet antyder, opptatt av å være fleksible og mobile, og er i besittelse av en større grad av mobilitetskapital enn de ambivalente og de stabile. De vil gjerne flytte til utlandet for å bo der, enten resten av livet eller for en periode, og har klare planer for når, hvordan og hvorfor dette skal gjennomføres. Når de fleksible ønsker å bosette seg et annet sted er det for å benytte seg av muligheten som finnes andre steder, og som mangler på hjemstedet, for eksempel i form av et større jobbmarked.

Dette jobbmarkedet er de avhengige av for å kunne realisere yrkesvalgene sine. Mens de stabile ønsker seg yrker som gir liten grad av medfølgende risiko er de fleksible opptatt av å realisere seg gjennom yrker av den typen Florida (2002) betegner som typiske for den kreative klassen, kreative yrker som er valgt på grunnlag av deres interesser heller enn hva de ser som fornuftig og matnyttig å utdanne seg til.

Når de fleksible ser verden som full av muligheter kommer det som en naturlig konsekvens av dette at hjemstedet blir et sted som mangler alle disse mulighetene. Dette kjenner vi fra Baumanns (1997) metafor om at hjemmet framstår som et fengsel for de han definerer som turister. Baumanns beskrivelse av turisten overlapper med Floridas (2002) beskrivelse av den kreative klasse, og også med narrativet til de fleksible. Både de fleksible og turisten føler

hjemmet er et hinder for å gjøre det de virkelig har lyst til å gjøre, og de føler seg fanget i hjemmet eller på hjemstedet. Bauman mener at dersom turisten klarer å bryte ut av hjemmet vil vedkommende føle en sterk følelse av hjemlengsel, og lengte tilbake til hjemmet igjen. Denne siste delen av Baumans påstand passer ikke med de utsagnene fra ungdommene jeg beskriver som de fleksible, men, som vi skal se senere, passer de godt med de jeg har valgt å definere som de ambivalente. Grunnen til at de fleksible ikke gir noe inntrykk av at de føler hjemlengsel dersom de klarer å bryte med hjemmet kan ha å gjøre med at ungdommene i undersøkelsen ennå er så unge at de ikke har fått mulighet til å bryte med hjemmet og oppleve hjemlengselen Bauman beskriver.

De fleksibles forhold til hjemstedet og alle andre steder som de har mulighet til å oppsøke kan visualiseres gjennom illustrasjonen i figur 7. Mens hjemstedet er med på å presse de fleksible vekk er andre, større steder mer attraktive, og skaper dermed en draging som kun går i en retning, og dermed ikke skaper noen ambivalens i form av usikkerhet om hvorvidt vedkommende skal dra fra hjemstedet eller ikke. Dette er en ambivalens som oppstår hos den neste gruppen jeg definerer, og er også med på å gi denne gruppen sitt navn.

5.2.2 De stabile

Motsetningen til de fleksible er de stabile, som består av ni ungdommer. De tar valg basert på et ønske om å ha mer kontroll over sitt eget liv enn de fleksible og de ambivalente. De søker trygghet i sine yrkes- og bostedsvalg. Ved å velge stabile, tradisjonelle yrker som i liten grad kan påvirkes av økonomisk ustabilitet, som sykepleier, lærer og jurist, signaliserer de stabile et ønske om ikke å bli utsatt for den typen usikkerhet og mangel på kontroll mange typer yrker, som for eksempel journalister, opplevde etter finanskrisen i 2008. Mens 77 prosent i markeds-, reklame-, pr- og informasjonsbransjen sa seg rammet av finanskrisen i 2010 oppga bare 22 prosent innen helse- og omsorgsykker at de var rammet (Johnsen Ørstavik, 2010). Den typen yrker som faller i den risikoutsatte kategorien er yrker som ikke interesserer de stabile.

De stabile viser også et ønske om trygghet gjennom sine bostedsønsker. De vil i de fleste tilfeller bo i Oslo, og viser en sterkere tilknytning til byen enn både de ambivalente og de fleksible, men de stabile vil også i noen tilfeller flytte til andre, mindre byer i Norge. Det de stabile ser etter i et bosted er ikke de mulighetene til å realisere yrkes- og studiemuligheter som de fleksible ser etter, og det er ikke derfor de stabile vil bo i en stor by som Oslo. Det er muligheten til å opprettholde sterke bånd til familie og venner i nærmiljøet, og en mulighet til

å stifte familie i et kjent område som tiltrekker de stabile. At det er Norges største by de vil bo i betyr ikke at de har noe til felles med den kreative klasse, det skyldes at de er født og oppvokst i Oslo, og at byen inneholder de kjente og kjære stedene deres. Dette både skyldes og fører til at de stabile har en lav grad av mobilitetskapital, siden de ikke ønsker å reise eller flytte på seg. Med denne holdningen får de heller ikke anskaffet mer mobilitetskapital, siden reising er noe av det som fører til at man tilegner seg denne typen kapital (Murphy-Lejeune, 2002). Mens de fleksibles mobilitet fører til at de blir stadig mer mobile opprettholdes status quo hva mobilitet gjelder for de stabile.

I motsetning til de fleksible, som flytter dit mulighetene tar dem, vil de stabile selv velge hvor de skal bo. Dermed fører deres valg av tradisjonelle yrker til at de får mulighet til å være svært mobile, ettersom de velger yrker det finnes behov for over alt og som gir dem mulighet til å arbeide i alle byer. De fleksible, som ønsker å utdanne seg til yrker som i større grad er basert på sine interesser, er derimot fanget av sitt behov for å dra til steder der mulighetene de krever for å realisere sine utdannings- og yrkesplaner eksisterer, og har derfor ikke like mye kontroll over sin mobilitet som det de stabile har. På grunn av sine yrkesvalg blir dermed de stabile, som er de med færrest ønsker om mobilitet, ironisk nok de som har den type yrker som gir størst mulighet til å være mobile etter endt utdanning.

De stabile har det til felles med de ambivalente at de ikke har noe ønske om å flytte fra hjemstedet, men de har heller ingen ønsker om å reise mye, slik de ambivalente har. De har heller ikke kjærlige tanker om å studere i utlandet. De stabile ser først og fremst ulempene i kravene som settes til mobilitet og fleksibilitet i dagens samfunn. De har en sterk tilknytning til hjemstedet sitt, og vil ikke flytte derfra for å studere eller jobbe andre steder.

Hvis jeg igjen benytter Baumans (1997) metafor om turister og vagabonder ser vi at de stabile har mange felles trekk med vagabonden. I likhet med vagabondene føler de stabile at kravene til mobilitet i dagens samfunn er en byrde, og vil helst ikke måtte forholde seg til kravene om fleksibilitet og mobilitet. Dette kommer blant annet til syne ved at de tar konservative valg inspirert av familie og venner. Dette vil de dog ikke innrømme selv, ettersom det å gi inntrykk av å ha et individuelt grunnlag for valgene sine er en viktig del av det å vise at man har kontroll over tilværelsen i dagens samfunn (Beck, 2002).

Det er nærliggende å tro at det blant ungdommene ved yrkesfaglige retninger, som vi ikke har hatt tilgang til i vår undersøkelse, finnes mange som ville falt i gruppen de stabile utgjør.

Dette skyldes at elever som går yrkesfaglige retninger kan antas å være mest opptatt av å få unnagjort skolegangen raskt for så å komme i jobb og dermed ikke vil ha mulighet til utenlandsopphold i form av studier i utlandet. Yrkesfaglige elever sikter seg dessuten inn mot stabile yrker.

5.2.3 De ambivalente

De ambivalente består av ni av ungdommene vi har intervjuet, og gir uttrykk for at de har ønsker og planer for framtiden som både har fellestrekk med de fleksible og de stabile. De er nært knyttet til hjemstedet, men drømmer om å reise og se verden, bare ikke for lenge av gangen. De ambivalentes ønske om å reise innebærer bare å være borte i korte perioder, et par uker av gangen, som en typisk feriereise. De ambivalente kan snakke varmt om det å flytte til utlandet for å studere, men har aldri konkrete planer om å gjøre det. De vil etablere seg i hjembyen Oslo, men kan flytte utenbys for å studere, så lenge det er i Norge. Dette gjør at de ambivalente mister noe av muligheten til å utnytte mulighetene dagens globaliserte samfunn gir.

De ambivalente føler seg, slik som de fleksible, fanget av å være hjemme. På grunn av mangelen på muligheter som de opplever der drømmer de om frihet og mobilitet, reiser og muligheter til å studere og jobbe i utlandet. Likevel realiserer de ambivalente lite av dette fordi deres tilhørighet til hjemstedet gjør at de ikke vil forlate det. Det er mulig de ambivalente frykter den følelsen Bauman mener turistene møtes av når han forlater hjemmet, men på grunn av manglende informasjon om dette i vårt datamateriale er det vanskelig å si dette med sikkerhet. Når turistene forlater hjemmet oppstår det for ham som en drøm, og turistene lengter straks tilbake, selv om han vet tilværelsen i hjemmet vil oppleves som begrensende for ham. De ambivalente vet de vil savne hjemmet om de er for lenge borte fra det, og vil derfor ikke flytte fra hjemstedet for godt, men ettersom de føler seg fanget i hjemmet føler de behov for å komme seg vekk i perioder, og dermed oppstår interessen for korte feriereiser.

Hvis man ser Baumans inndeling i turister og vagabonder som to ytterpunkter av et kontinuum der den idealtypiske vagabonden er til venstre og den idealtypiske turistene til høyre vil de ambivalente havne et sted litt til høyre for midten. Både de ambivalente og de fleksible deler turistens gleder over mulighetene dagens samfunn gir, men i motsetning til de

fleksible utnytter ikke de ambivalente disse mulighetene til fulle, og havner derfor et stykke mot vagabondens ende av skalaen.

Figur 7 viser hvordan de ambivalente påvirkes av ulike steder. De ambivalente blir, i motsetning til de fleksible, dratt i to forskjellige retninger, både mot hjemstedet og mot andre steder de ambivalente drømmer om å dra. Dette skaper ambivalensen som ligger til grunn for gruppens navn, lik den Bauman (1997) beskriver hos turisten som føler seg fanget i hjemmet.

Bakgrunnen for denne ambivalensen er det Beck kaller stedspolygami. Mens individet i tidligere samfunn bare behøvde å forholde seg til ett sted må individet i dagens samfunn forholde seg til mange forskjellige steder samtidig. Om det skjer frivillig, slik tilfellet er for de Bauman kaller turister, eller motvillig, slik det er for de han kaller vagabonder, må individet uansett spre livet sitt ut over forskjellige arenaer. Hendelsene i et menneskes liv, det som påvirker ham og utfordrer ham, og i mange tilfeller det han må ta valg for å beskytte seg mot, stammer fra verdensomspennende institusjoner, som påvirker individer over hele kloden. På denne måten har stedspolygamien vært med og gjort det individualiserte liv enda mer individualisert. Jo flere steder man har tilgang til, jo flere valgmuligheter har man, og jo flere valg må individet ta (Beck, 2002 og Bauman, 1997).

Ettersom de ambivalente trekkes mellom de fleksible og de stabile er det usikkert hvilke av disse gruppene de senere vil ende opp som når de bestemmer seg for hvilke valg de skal ta. Det er mulig de forblir i sin ambivalente tilstand, med et uforsonlig forhold til hjemsted og mulighetene som ligger utenfor hjemstedet, men det er også mulig de vil trekkes mot en av de to andre gruppene etter hvert som de blir eldre og tvinges til å ta flere utdannings- og yrkesvalg. Sistnevnte scenario vil føre til at gruppen som utgjør de ambivalente vil minske, mens de to andre gruppene vil vokse.

5.2.4 Øst- og vestinndeling innen typologien

Om vi går et skritt tilbake for å se på inndelingen av øst- og vestkantsungdom innen typologien ser vi at både de fleksible og de stabile er i flertall blant østkantsungdommene. Blant ungdommene fra vestkanten er det like mange fleksible og ambivalente, men ingen stabile. Fordelingen vises i figur 6.

Figur 6

	De fleksible	De ambivalente	De stabile
Østkanten	9	4	8
Vestkanten	4	4	0

Disse tallene tyder på at det, blant ungdommene som utgjør denne oppgavens datamateriale, ikke er noen sammenheng mellom graden av fleksibilitet og mobilitet og hvorvidt man kommer fra Oslos øst- eller vestkant. Jeg mener dette styrker mitt valg om at det er fornuftig å fortsette med en inndeling som ikke tar hensyn til forskjellene mellom øst- og vestkant.

5.2.5 Push og pull-effekten

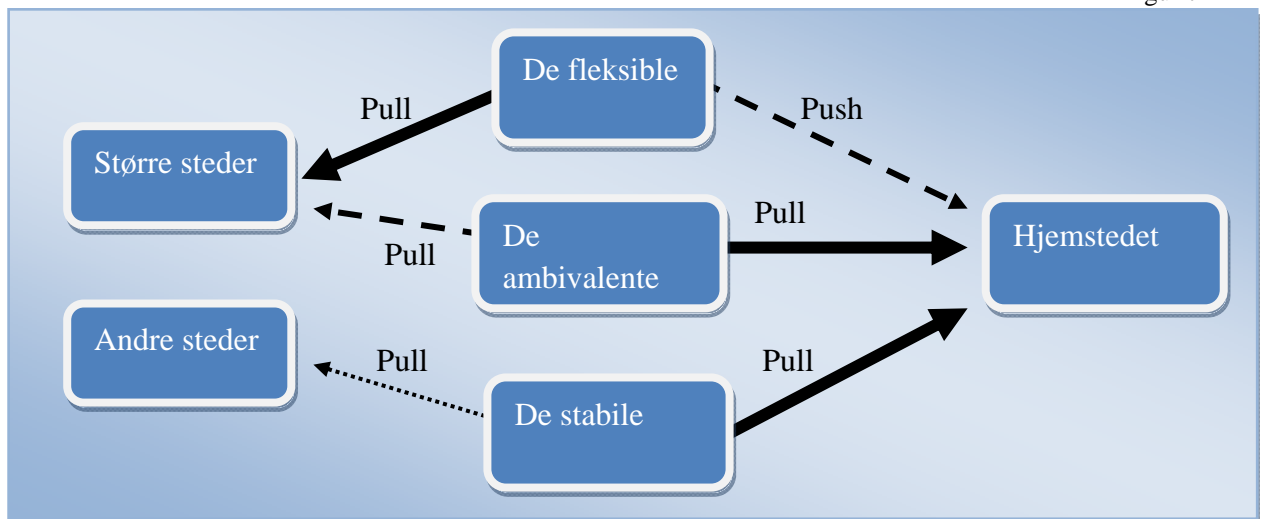
Figur 7 viser hvordan de fleksible, de stabile og de ambivalente påvirkes av hjemstedet og andre steder. De fleksible skyves vekk fra hjemstedet ved at de synes det finnes for få muligheter der, dette vises ved den fragmenterte pilen merket push mellom de fleksible og hjemstedet. Samtidig trekkes de fleksible mot større steder på grunn av mulighetene som finnes der. Denne tiltrekningen er sterkere enn kraften som skyver de vekk fra hjemstedet og representeres derfor med en tykkere pil mellom de fleksible og større steder. Målt i prosent vil pull-pilen utgjøre omtrent 70 prosent av kraften som får de fleksible til å flytte på seg, mens push-pilen utgjør de resterende 30-prosentene. Behovet for å flytte til større steder med flere muligheter trekker altså sterkere enn behovet for å forlate hjemstedet gjør. Dette ser vi blant annet ved at ingen identifiserer seg mot hjemstedet; de innehar ikke negative holdninger mot stedet (Rose 1995), de mangler bare tilknytning, og gir uttrykk for at hjemstedet er for lite og har for få muligheter til at de kan oppnå det de vil der.

De ambivalente trekkes derimot både til større steder og mot hjemstedet, og det oppstår dermed en ambivalens. Dette synliggjøres i figuren ved hjelp av pilene, begge merket pull. Pilen som trekker de ambivalente mot større steder er oppdelt, mens pilen som trekker dem mot hjemstedet er hel. Grunnen til dette er at det er hjemstedet som har den sterkeste dragningskraften på de ambivalente, og det er dette stedet de ender med å prioritere. Til sist er det altså hjemstedet som trekker de ambivalente sterkest, og planer om å flytte til større steder enn Oslo forblir dermed på et løst definert drømmestadium. Målt i prosent utgjør pilen som trekker de ambivalente mot større steder 30 prosent, mens pilen som trekker de mot hjemstedet utgjør 70 prosent.

De stabile trekkes først og fremst mot hjemstedet, representert ved den tykke pull-pilen. Dersom de stabile likevel trekkes mot andre steder er det ikke mot større steder med flere muligheter, slik som de fleksible og de ambivalente, men mot en annen type steder som er mindre enn Oslo. Dette representeres ved den stiplede pilen merket pull. Pilene som viser hvilke retninger de stabile trekkes kan vektlegges som henholdsvis 10 prosent for den stiplede pilen som peker mot andre steder og 90 prosent for den tykke pilen som peker mot hjemstedet.

Figuren består av fem piler merket pull, mens kun én pil er merket push. Dette betyr at det kun er ett tilfelle der en gruppe føler et sted hindrer dem i å oppnå det de vil og dermed føler de må forlate et sted for å oppnå sine mål. Denne gruppen er de fleksible, som føler hjemstedet mangler de muligheter de krever. Dette viser at ungdom i alle tre gruppene først og fremst er opptatt av hvilke muligheter steder gir, og i mindre grad opptatt av hvilke hindre et sted skaper for dem. Det viser også at de fleste er fornøyde med å bo i Oslo.

Figur 7

5.3 Hvem er de fleksible?

5.3.1 Preget av flytting

De fleksible gir uttrykk for at de ønsker å være i besittelse av de egenskaper som er gunstige å ha i et individualisert samfunn, nemlig fleksibilitet og mobilitet. Måten Marit forteller om

dette på viser oss at hun lever på en måte som tilsier at hun er påvirket av individualiseringstrendene som foregår rundt henne.

Marit: Det er jo det at jeg nå kan fokusere mer på ting som jeg synes er viktig, og legge opp mer tilrettelagt til meg og mine ønsker. Så jeg kan liksom lese når det passer meg, jeg kan trene når det passer meg, jeg er mer fleksibel da, egentlig, og det er jo fint.

I oppveksten har ikke de fleksible utviklet en tilknytning til hjemstedet som gjør at de vegrer seg for å flytte derfra. Den vanligste årsaken til dette er at de har bodd flere forskjellige steder i Oslo i løpet av oppveksten, eller fordi de har vokst opp et annet sted enn i Oslo. Linnea forteller at hun har flyttet så mye i oppveksten at hun ikke blir «varm om hjertet» når hun tenker på noen av stedene hun har bodd:

Linnea: Jeg har bodd så mange steder, jeg har flyttet 15 ganger eller noe. Nå bor jeg på Smestad. Moren og faren min har alltid flyttet mye. Jeg bodde de første årene på St. Hanshaugen i seks år, og så begynte jeg på skolen og da bodde jeg i Vika, og så har jeg bodd på Ullern og Smestad. Og så med pappa har jeg bodd på Tøyen og i Gamlebyen.

Intervjuer: Har du en plass du føler er «hjemme»?

Linnea: Njæææ, det var vel kanskje mest... Jeg bodde jo kanskje lengst på Tøyen og i Vika, jeg vet ikke helt jeg. Det er vel kanskje ikke noe sted som er sånn «hjemme»-sted. Egentlig.

Intervjuer: Ikke noe sted som får deg til å bli varm om hjertet?

Linnea: Nei, egentlig ikke.

Også Kristine forteller om en oppvekst preget av flytting og manglende tilhørighet til steder, og hvordan dette har ført til at hun i dag ikke har noe sted hun føler er hennes hjem. Hun legger også til at hun ikke føler dette som en byrde, i tråd med hvordan de fleksible verdsetter sin mobilitet og løse tilknytning.

Kristine: Det hadde vært kult da, hvis jeg hadde hatt det sånn «Åh, jeg skal hjem» og mors lapskaus, og gå i gatene som jeg gikk i hver dag hele mitt liv, for det har aldri jeg gjort. Jeg har gått på seks forskjellige skoler, jeg, fordi jeg har flytta og bytta skole og sånn, men det er kult det, eller det er jo sånn livet er.

For Marit var det ikke det at familien flyttet mye rundt, men avstanden de flyttet over som førte til at hun ikke utviklet en tilhørighet til noe sted i Oslo. Familien hennes flyttet fra Norge til USA det samme året hun begynte på barneskolen, og flyttet tilbake da hun begynte i syvende klasse.

Marit: Å komme fra USA til Norge, det var ikke så veldig gøy. Jeg hadde ikke noe lyst til å flytte hjem, jeg hadde bare lyst til å bli der. Det var kjedelig. De eldre søsknene mine hadde fått et sosialt grunnlag i Oslo før de dro, men jeg gikk jo bare i første klasse på barneskolen, så da var det ikke så mye å ta av. Så det var litt kjedelig å komme tilbake, syvende klasse er siste året på barneskolen, så alle sammen har sine klikker og grupper, og små barn kan være ganske slemme.

5.3.2 Føler seg ikke hjemme når de er hjemme

De fleksible gir uttrykk for å tilegne seg mobilitetskapital gjennom reising, noe som fører til at de oppfatter det å være hjemme som kjedelig, i tråd med teoriene om hvordan hjemmet oppfattes som kjedelig og innestengt for de med høy grad av mobilitetskapital (Murphy-Lejeune, 2002; Bauman, 1997 og Beck, 2002). Marit beskriver denne følelsen:

Marit: Vi har reist mye før, og det har jeg alltid syntes har vært gøy. Jeg synes det er kjedelig å være for mye på ett sted. Så Vinderen kan jo bli litt ensformig etter hvert, må jeg innrømme.

Ikke bare hjemstedet, men også selve hjemmet kan være en kilde til kjedsomhet for de fleksible. Jenny gir uttrykk for at hun synes det er en selvfølge at man vil flytte hjemmefra så snart man har mulighet til det.

Intervjuer: Ville du valgt å flytte hjemmefra dersom du kunne?

Jenny: Ja, er du gal? Hvem er det som ikke vil flytte hjemmefra?

Den manglende tilknytningen bidrar til at de fleksible synes hjemstedet er for kjedelig. Hjalmar, som i tillegg til å bo i Oslo har bodd i London, gir en beskrivelse av Oslo og hjemstedet Stovner som oppsummerer hvilken holdning de fleksible har til hjemstedet sitt. Det er «litt for kjedelig og lite», som Hjalmar sier:

Hjalmar: (...) altså, jeg skal jo innrømme at jeg syns jo egentlig at Oslo er litt for kjedelig og lite, jeg har jo bodd i London, og da var liksom... Det var så mye større og mye mer spennende. Og jeg liker liksom når det er litt stort, og sånn sett blir jo liksom... Stovner blir jo ekstra lite igjen, jeg kunne ikke tenke meg å flytte til noe mindre sted.

De fleksible trenger ikke nødvendigvis mislike hjemstedet sitt, men når andre steder framstår som mer forlokkende er det lite fristende å bli boende på et sted man føler mangler de mulighetene man ønsker seg. Astrid beskriver hjemstedet Høybråten som et sted mange vil komme seg vekk fra. Dette utgjør «push»-faktoren i figur 7 som vi så på tidligere. Hun sier

det er deilig å komme hjem, men at det også er deilig å dra derfra, akkurat som turistene (Bauman, 1997).

Astrid: Stedet... Si det, jeg tenker et lite, koselig sted... utenfor Oslo, med mange som har lyst til å komme seg vekk og oppleve nye ting. Og som også er veldig sånn, blir veldig bymennesker da, selv om vi bor rett utafor Oslo, så er det veldig sånn at man har behov for å komme seg bort fra Oslo og være der litt, men samtidig er det et lite sted som... Man har lyst til å komme seg ut av Groruddalen føler man da, for å oppnå ting. Det er det litt sånn jeg føler det da, det er veldig deilig å komme hjem, men det er veldig deilig å dra ut og oppleve ting. Det er kanskje derfor veldig mange av mine venner fra Høybråten, ikke fra videregående, men fra Høybråten har dratt av gårde til utlandet, og studerer språk og sånne ting.

Også Rikke, som skal flytte til Bergen for å studere juss neste år, forteller at hjemstedet er kjedelig og at hun ikke vet om hun vil flytte tilbake dit etter hun har studert i Bergen.

Rikke: Jeg er veldig glad i Bøler egentlig. Jeg syntes det er et veldig fint og rolig sted. Man blir jo veldig knyttet til de menneskene man går på skole med i 10 år og bor sammen med, og alt mulig rart. Så, ja, jeg liker Bøler veldig godt egentlig. Men jeg syntes det er, jeg vet ikke om jeg kommer til å bo der resten av livet, det er jo veldig langt fra ting. Det er jo 20 minutter med t-banen, og sånn som i dag så, ta t-banen til skolen, og må stå fra Bøler til Jernbanetorget, og det er noe dritt og... det er sånn, bare tenker at, så kjedelig, men det er jo et veldig fint sted, jeg er veldig glad for at jeg har vokst opp der da, det er jeg.

Når de fleksible bestemmer seg for å flytte er det flere faktorer som spiller inn. Det kjedelige hjemstedet medvirker til å presse dem ut, og mulighetene andre steder byr på trekker i dem. Olav forteller om en holdning som er typisk for de fleksible, at det er mulighetene et nytt sted byr på som skaper lysten til å flytte.

Olav: Hvis jeg har veldig bra jobbmuligheter et annet sted, så kanskje jeg flytter dit, det spørres egentlig på hvilken jobb.

Intervjuer: Så jobben vil være avgjørende?

Olav: Ja, jeg tror det.

Også Jenny forteller om dette når hun forteller om sine planer om å flytte til USA for å jobbe som bryllupsplanlegger, ettersom markedet for det er mye større der enn i Norge.

Jenny: De i Norge, de legger jo ikke så, legger jo ikke mer enn 150 i det meste, tusen, i bryllupet sitt. I USA er det mye, mye mer. Også har du mye mer å spille med også.

Selv om Jenny jobber med bryllupsplanlegging i Oslo i dag er ikke markedet i Norge stort nok for henne, og det å kunne jobbe med noe hun virkelige brenner for er viktigere for henne

enn å bo i nærheten av familien og vennene hennes i Norge. Dette gjør det klart at Jenny setter pris på mulighetene det gir å bo i et samfunn der det er enkelt å være mobil og flytte på seg for å utnytte mulighetene forskjellige steder har å by på.

5.3.3 Venner over hele byen

Den svekkede tilknytningen til hjemstedet kommer også av at de fleksible har et nettverk som ikke er tilknyttet et spesielt sted. Dette kommer i flere tilfeller av at de fleksible har gått på en av de videregående skolene i Oslo sentrum, som Elvebakken, hvor elevene kommer fra hele Oslo. Olav beskriver Elvebakken som et sted med «mange forskjellige mennesker», noe som tyder på et miljø preget av mangfold.

Intervjuer: Du gikk studiespesialisering. Hvilken skole gikk du på?

Olav: Elvebakken.

(...)

Intervjuer: Hva tenkte du om miljøet?

Olav: Veldig godt miljø, veldig forskjellig. Altså blanda. Veldig mange forskjellige mennesker.

(...)

Intervjuer: Hva med at det ligger i sentrum og sånn, er det noen fordel?

Olav: Ja, det er jo også en fordel, det er jo på en måte derfor det er veldig blanda miljø.

Marit har studert ved International Baccalaureate-linjen ved Berg. Ettersom dette er en av kun to slike linjer i Oslo er det nærliggende å tro at skolen tiltrekker seg elever fra hele byen.

Dette gjenspeiler seg i at Marit forteller at vennene hennes ikke finnes i nærmiljøet på Vinderen, men rundt omkring i hele byen.

Intervjuer: Hva med venner, da?

Marit: Ikke på Vinderen, på en måte, det er jo noen, men ikke sånn som jeg er skikkelig tilknyttet med.

De bor jo rundt forbi alle sammen, ikke sant, noen bor utpå Kolbotten, noen på Bygdøy, noen nede i byen, så det er jo... Jeg er ikke avhengig av dette stedet for å ha kontakt med folk.

5.3.4 Utdanning og yrke

De fleksibles utdannings- og yrkesvalg styres først og fremst av interesser, noe vi senere skal se er en motsetning til de stabile, som velger utdanning basert på hva som vil gi en trygg jobb. Olav forklarer at grunnen til at han valgte ingeniørutdanning var at han synes studiet virket spennende, og at det trygge arbeidsmarkedet i mindre grad spilte en rolle for ham.

Intervjuer: Hva er det som tiltrekker deg mest med ingeniøryrket?

Olav: Nei, altså jeg synes det er spennende, så da. Da... tenker ikke så veldig mye på jobb og sånn, hva slags jobb jeg får etter det. Det var liksom utdanningen i seg selv som var tiltrekkende.

De fleksible ønsker å ha muligheten til å endre yrkesbane dersom de føler behov for det.

Linnea gir uttrykk for dette når hun forteller om hvordan hun frykter å bli «fastgrodd». Det er også interessant hvordan hun forteller at hun ønsker å lære seg å bli fri. Dette tyder på et ønske om å leve så individualisert som mulig.

Linnea: Det jeg er redd for er å bli så fastgrodd at det jeg har valgt kan bli feil. Jeg har ikke noe lyst til å bare ta meg en utdanning og jobbe med det i 50 år. Det er vel kanskje det jeg er redd for. Men det jeg tenker å gjøre litt først er å lære meg til å være litt mer fri. Hele livet mitt har vært å gå på skolen; veien har jo bare vært lagt opp så det å lære seg at man kan ta litt forskjellige valg og gjøre litt spennende ting ut av det utgangspunktet man har. For eksempel hvis jeg tar meg en utdanning og finner ut at det jeg begynte å jobbe med ikke er det jeg har lyst til så kan man på en eller annen måte gjøre det til noe man har lyst til.

Ved å kombinere sin mobilitet og sine arbeidsønsker skaper de fleksible erfaringer som gjør at de vil få flere muligheter på arbeidsmarkedet senere, noe som fører til at sjansen for å «bli fastgrodd» minsker. De bygger med andre ord mobilitetskapital. Lars benytter seg av sin mobilitetskapital til å reise og få arbeidserfaring og forteller at han skal reise for å jobbe en måned på et barnehjem i India i januar. På spørsmål om hva han håper å få ut av reisen svarer han: «Oppleve ting, livserfaring, se verden. Og så det med barnehjemmet er jo for utdannelsen da.»

5.4 Hvem er de stabile?

5.4.1 Komfortable i hjemmet

De stabile har en veldig sterk tilknytning til hjemstedet, og trives med å bo der. De er født og oppvokst på samme sted, og har aldri opplevd en barndom hvor man har flyttet fra sted til sted. Dersom man har flyttet fra ett sted til et annet er det innenfor samme område.

Trygghet og stabilitet er noe de stabile søker både i yrkeslivet og også på stedet de bor. Hilde gir et eksempel på dette når hun beskriver hjemstedet Bøler:

Intervjuer: Hvor har du vokst opp?

Hilde: I Oslo, på Bøler.

Intervjuer: På samme sted som du bor nå?

Hilde: Ja, så jeg har bodd der siden jeg ble født.

Intervjuer: Er du tett knyttet til det stedet?

Hilde: Ja, jeg tror det, egentlig. Det er jo veldig trygt der, og jeg kjenner jo mange som bor der siden jeg har bodd der så lenge. Jeg liker jo å være der, det er trygt og godt, på en måte.

Den sterke tilknytningen til hjemstedet kommer blant annet til syne ved at de stabile ikke har noe hastverk med å flytte hjemmefra, noe som skiller dem fra de fleksible. Arild, som studerer ved Universitetet i Oslo, er et eksempel på dette:

Intervjuer: Skal du bo hjemme mens du studerer, eller tenker du å flytte ut?

Arild: Ja, jeg bor nok hjemme til jeg er ferdig med å studere.

Intervjuer: Er det noen spesiell grunn til det?

Arild: Det er egentlig økonomiske. Det er ikke akkurat billig å bo i Oslo.

De stabiles tilknytning til hjemstedet kommer også til syne i deres sterke ønske om å bo i Oslo når man flytter hjemmefra, er ferdig med å studere og skal etablere seg. Selma forteller om sitt ønske om å bo nær Oslo:

Intervjuer: Hvor ser du deg selv om ti år?

Selma: Jeg tror det blir her i Oslo.

Intervjuer: Tenker du kanskje du kan ha flyttet til utlandet eller til en annen by, eller om du har fast jobb, familieetablering?

Selma: Jeg tror ikke jeg kommer til å flytte ut av Norge, det tror jeg ikke, sikkert skaffet meg en familie, ja. Også tror jeg bor enten i Oslo eller ikke så lang bort fra Oslo.

5.4.2 Hva skaper tilknytningen?

Den sterke tilknytningen kan komme av engasjement i lokalmiljøet. Jamal, som er oppvokst på Bøler, forteller at han er aktiv i den lokale moskeen, og begrunner engasjementet med at han vil videreføre sin fars engasjement i moskeen, og også fordi han har venner som er opptatt av religion.

Intervjuer: Hva er grunnen til at du er med i akkurat den organisasjonen der?

Jamal: Det er jo flere grunner. Ene grunne er at pappa har vært med i den moskeen der helt siden han kom til Norge, og da føler jeg et ansvar for at jeg må ta den byrden videre, da. En annen ting er at vennegjengen min, de er også ganske opptatt av religion, og flere av vennene mine foreslo at jeg burde begynne i en sånn organisasjon sammen med dem. Så det er vel det.

Tradisjoner, nettverk og organisasjoner på hjemstedet er altså knyttet sammen på en måte som har gitt Jamal en sterk tilknytning til Bøler, som han selv kaller «det beste stedet».

I Katarinas tilfelle har hennes tilknytning til Lambertseter og Oslo delvis blitt til på grunn av hennes engasjement i lokalsamfunnet, blant annet som fotballspiller, men også på grunn av flyskrekk. Flyskrekken har hindret henne fra å reise og dermed opparbeide seg mobilitetskapital. Katarina uttrykker derfor lite entusiasme for å reise, noe som skiller henne fra både de fleksible og de ambivalente.

Det er gjennomgående for de stabile at de ikke har store mengder mobilitetskapital. Det er flere som har personlige grunner til at de mangler mobilitetskapital. For Hilde er grunnen til dette er at hun eier en hest, og dette hindrer henne i å være mobil. Hun har vurdert både folkehøyskole og førstegangstjeneste, men har måttet velge bort begge mulighetene fordi hun ikke kunne bringe med seg hesten.

5.4.3 Ønsker ikke å reise

Med tanke på de stabiles lave mobilitetskapital er det ikke overraskende at de ikke er like opptatt av reising som de to andre gruppene. Mens det å reise er den viktigste aktiviteten for de fleksible er det ikke noe de stabile nevner som et mål når de blir spurt om hva de vil oppnå før de fyller 30 år. Arild er et eksempel på dette.

Intervjuer: Du sier du tar det litt som det kommer, men er det noe du ser for deg at du har lyst til å gjøre før du blir 30 år, noe du bør gjøre mens du er ung og fleksibel?

Arild: Nei. Det har jeg ikke tenkt på.

(...)

Intervjuer: Det er mange som snakker om at de har lyst til å reise mye, og oppleve mye, er det noe du tenker på eller planlegger?

Arild: Nei, egentlig ikke.

I samtalen med Selma, som er oppvokst på Stovner, nevnes ingenting om reising når hun blir spurt om hva hun ønsker å gjøre i framtiden. På spørsmål om det er noe hun føler hun burde ha gjort i løpet av de neste ti årene svarer hun at hun vil «studere ferdig før jeg er 30, også gifta meg og kjøpt et hus.» Katarina har heller ingen planer om reising i framtiden, og forteller at hun vil «fullføre lærerutdanningen, og så har jeg tenkt til å søke jobb».

Ei heller Even snakker om reising i løpet av den timeslange samtalen. Når han snakker om mobilitet er han i stedet opptatt av ikke å måtte flytte for langt, så han fortsatt kan benytte seg av mulighetene han har til å holde på med interessene sine i Oslo.

Denne holdningen til reising er del av de stabiles jordnære drømmer og ønsker for fremtiden. De stabile uttrykker i liten grad at de har drømmer for fremtiden som er vanskelige å oppnå. Nina uttrykker dette tydelig når hun blir spurt om hva hun ville gjort dersom hun kunne gjort hva som helst:

Intervjuer: Hvis du kunne få gjøre hva som helst uten å tenke på hvor mye det koster eller hvor mye tid det tar, hva ville du gjort da?

Nina: Det var et godt spørsmål, det har jeg aldri tenkt på. Hva som helst? Nei, jeg vet ikke, jeg.

Intervjuer: Du er ikke en drømmer?

Nina: Jeg er ikke en veldig drømmer, egentlig. Det tror jeg nesten ikke jeg klarer å svare på.

Intervjuer: Har du en drømmejobb.

Nina: Nei, egentlig ikke. Jeg har lyst til å jobbe med barn, men jeg har ikke noe sånn spesielt.

Dette tyder på at de i mindre grad har internalisert «alt er mulig»-holdningen som kommer som en følge av individualiseringsprosessene. De stabile har mer jordnære drømmer og ønsker enn de to andre gruppene.

5.4.4 På søken etter trygghet

Dersom de stabile drømmer om å flytte andre steder er det ikke på grunn av at det finnes flere muligheter der, noe som vil gjøre at de har større sjanse for å oppnå sine drømmer, slik de fleksible ønsker. Hvis de ønsker å flytte er det i stedet til steder som er mindre og mer oversiktlige enn det er i en stor by som Oslo. De stabile ser de samme fordelene med mindre steder som Tönnies (2001) ser i samfunn preget av *gemeinschaft*. Arild forteller om at han vil bo på et mindre sted hvor det er «kortere vei til alt».

Intervjuer: Hva slags sted kunne du sett for deg, når du ikke, kan gjerne slå rot et annet sted da, tenker du et annet sted i Norge?

Arild: Ja, et annet sted i Norge.

Intervjuer: Mindre byer, eller helt ut på bygda, eller?

Arild: Ja, Sandefjord, eller noe sånt. Vi har hytte der. Og det syntes jeg er veldig fint.

Intervjuer: Det er mest for å ha folk nær seg, og ting skjer på et og samme sted, eller?

Arild: Ja, altså, det er kortere vei til alt, for å si det sånn. Eller det er ikke så lang vei til ting her heller da, bare å ta t-banen, men ja, liker at ting er litt mer lokalt, for å si det sånn.

Et mindre sted vil by på færre valgmuligheter, mer oversiktlig og dermed en enklere prosess når man må ta et valg om hva man skal gjøre. Å omfavne denne tankegangen er en kontrast til de fleksible, som verdsetter alt det en stor by har å tilby. Også Katarina gir uttrykk for at hun vil bosette seg et sted der det er «pent» og «landlig», dersom hun ikke skulle bodd i Oslo:

Intervjuer: Hvilke krav har du til et sted for at det skal være aktuelt å bosette seg der?

Katarina: Gjerne at det skal være et pent område, gjerne landlig og sånt, da.

Nina gir uttrykk for et ønske om å bo landlig til, men likevel ikke helt «ute i gokk». Hilde sier hun kunne tenke seg å bo på farens hjemsted, en liten bygd på vestlandet som hun beskriver slik: «(...) det er liksom bondelandet og gress og fjell overalt, det er ikke noe byliv, det er helt rolig og hvert fall helt trygt», egenskaper man finner på steder preget av *gemeinschaft*. Hun gir uttrykk for at det hun liker ved hjemstedet Bøler også er egenskaper man finner i samfunn preget av *gemeinschaft*, som at det er «lite og trygt».

Dette ønsket om å bosette seg på et mindre sted kan ses som en søken etter noe enklere og mer stabilt. Dette gjenspeiler de stabiles yrkesvalg, som består av trygge, tradisjonelle yrker som har et stabilt arbeidsmarked. Eksempler på dette er Nina, som studerer sykepleie, Katarina, som studerer til å bli lærer, Arild, som studerer informatikk og Jamal, som studerer juss. Jamal utdyper hvordan han valgte å studere juss framfor journalistikk fordi var et yrke som garanterte han gode jobbmuligheter i ettertid, mens journalistikk ville by på et mindre trygt arbeidsmarked:

Jamal: Egentlig så hadde jeg ganske lenge tenkt til å bli journalist, og studere journalistikk. Men så har jo verden blitt rammet av finanskrisen og litt forskjellig arbeidsledighet, og da fant jeg ut at det kanskje ville være dumt å fokusere kun på ett fagområde, så hovedårsaken til at det ble juss til slutt er fordi det gir en ganske bred kompetanse, og du kan egentlig nesten gjøre hva du vil med det studiet. Så det er det som er hovedgrunnen, å ha bredest mulig kompetanse og ikke angre senere.

Selv om de stabile har valgt tradisjonelle yrker som mange i miljøet rundt dem også arbeider innenfor er de opptatt av å kommunisere at valget av utdanning er noe de selv har tatt, uten påvirkning utenfra. Disse tegnene finnes i det følgende utdraget fra intervjuet med Nina, hvor hun flere ganger påpeker at selv om både moren og tanten hennes er sykepleiere har ikke deres yrkesvalg spilt noen rolle for henne når hun nå også har valgt å utdanne seg til dette yrket:

Intervjuer: Har det noe å si at moren din jobber innenfor samme felt?

Nina: Nei egentlig ikke for det begynte hun med da jeg var ti år, og jeg hadde nesten bestemt meg før det. Og tanta mi har jobbet som sykepleier, og hun har ikke hatt noen særlig innvirkning på meg heller, egentlig. Det virker som et trygt yrke, det var derfor jeg valgte det.

Intervjuer: Fordi du har god kjennskap til det gjennom moren din? Snakker hun mye om jobben?

Nina: Nei, hun snakker ikke så mye om jobben. Får jo ikke noe særlig innblikk i det, og hun kan ikke fortelle så mye på grunn av taushetsplikt. Så derfor har vi ikke snakket noe særlig om det heller. Nei, det er vel egentlig det at det er et yrke med mange valg, og et kjent yrke, det var vel kanskje derfor jeg valgte det.

Arild, som studerer informatikk, nekter også for at verken foreldre eller venner har hatt innflytelse på hans utdanningsvalg. Også Hilde nekter for å ha vært inspirert av andre rundt seg da hun valgte å ta et friår framfor å begynne å studere, og hevder i stedet at det var hennes valg som påvirket andre rundt henne:

Intervjuer: Påvirker valgene de tok for hva de skulle gjøre dette året deg når du skulle bestemme hva du skulle gjøre?

Hilde: Nei, jeg hadde egentlig bestemt meg for at jeg skulle ta et friår. Så jeg tror heller jeg påvirket hun andre, for hun skulle egentlig studere, men så endte hun med å ta et friår.

Behovet for å være det Beck beskriver som «forfatteren av sitt eget liv», å være den som skaper sin egen identitet og selv står bak alle valgene man tar, mener Beck (2002) er den viktigste karakteristikken av menneskene i dagens samfunn. Selv om de stabile ikke føler det samme behovet for å være mobile som de andre deltagerne i dagens samfunn er de likevel preget av individualiseringstrendene til den grad at de føler dette behovet for å selv være herre over sine egne valg.

5.5 Hvem er de ambivalente?

5.5.1 Flyttbare, men hjemmekjære

Mens de fleksible har liten eller ingen tilknytning til hjemstedet er de ambivalente, i likhet med de stabile, glad i hjemstedet sitt, og føler seg knyttet til det. De ambivalente ser for seg å etablere seg i Oslo, men kan flytte utenbys for å studere. Pham studerer ved NHH i Bergen, men ser ikke for seg å bli der etter at studiene er ferdig. Slik svarer hun når hun blir spurt om hun kan tenke seg å flytte fra Norge:

Pham: Jeg skal bo her resten av livet. Jeg har veldig lyst til det i hvert fall.

Intervjuer: Oslo også eller?

Pham: Ja, tenker å komme tilbake til Oslo.

Arash har flyttet for seg selv i Oslo sentrum, men har vokst opp på Smestad. Hans tanker om stedet er at det er «helt fantastisk», og han ønsker å flytte tilbake dit når han blir eldre. Andre forteller at han «selvfølgelig» ønsker å bo i hovedstaden når han blir eldre, selv om han drømmer om å kunne reise og jobbe utenlands.

Intervjuer: Hva med sted? Har du lyst til å jobbe i Oslo, eller kunne du tenke deg å kanskje flytte ut og jobbe andre steder, eller?

Andre: Jeg vil gjerne være bosatt i Oslo når jeg blir eldre. Men jeg vil gjerne reise så mye som mulig og jobbe med prosjekter i utlandet, for eksempel. Hva det enn måtte være. Kan gjerne jobbe et par år i utlandet også. Jeg er veldig glad i å reise da, jeg vil gjerne bo i et annet land og jobbe der en liten periode. Men vil ende opp i Oslo til slutt, selvfølgelig.

De ambivalente som har forlatt hjemstedet for å studere andre steder forteller om et savn til stedet, og et ønske om å flytte tilbake når studiene er over, på samme måte som Baumans (1997) turist som lengter tilbake til hjemmet når han ikke er der. Nora har flyttet til Hønefoss for å studere og savner hjemstedet Manglerud:

Intervjuer: Hvordan syntes du det var å vokse opp på Manglerud?

Nora: Jeg synes det var kjempefint. Jeg savner fremdeles å bo der nå når jeg har flyttet til Hønefoss. Så jeg synes det alltid er like koselig å komme tilbake hver gang. Jeg synes det er veldig godt miljø der da. Trygge omgivelser og sånn.

Intervjuer: Er det en plass du kunne tenke deg å flytte tilbake til?

Nora: Ja, jeg vet at jeg kommer til å bosette meg der når jeg blir voksen eller eldre eller ett eller annet.

Nora er også et eksempel på at den sterke tilknytningen til hjemstedet gjør at de ambivalente er fast bestemt på at det er der de skal etablere seg med bolig og familie senere i livet.

5.5.2 Vokser opp med lokal tilknytning

De ambivalente har ikke flyttet rundt, som de fleksible. Nina forteller om en oppvekst som er typisk for de ambivalente:

Intervjuer: Har du vokst opp på det samme stedet som du bor nå?

Nina: Ja, samme område hvert fall. Vi flyttet fra leilighet til hus da jeg var tre år, og der har vi bodd siden.

Intervjuer: Så du har bodd på samme sted siden du var tre?

Nina: Ja.

Intervjuer: Er du tett knyttet til stedet?

Nina: Ja, jeg føler at jeg ikke har lyst til å flytte veldig langt hvis jeg må flytte. Det er et trivelig sted.

Tilhørigheten til nærmiljøet kommer blant annet til syne gjennom deltagelse i lokale organisasjoner. Marte forteller om hvordan hennes deltagelse i det lokale idrettsmiljøet bidro til at hun holdt kontakt med vennene sine:

Marte: ... jeg har jo drevet med allidrett da jeg var yngre, stått på slalåm der, sånne ting. Og så har jeg danset på Vinderen. Vinderen dansestudio. Der var jeg ganske aktiv, sånn, var med å gjøre ting og litt forskjellig. Men jeg har ikke vært med i noe annet.

Intervjuer: Hva var grunnen til at du var med på dansing og slalåm?

Marte: Det er fordi slalåm og alpint og sånn, det drev jeg mye med før, og grunnen til at jeg var aktiv der var fordi jeg var med i det miljøet. Vennene mine gikk der og sånne ting. Og dansing er noe jeg har gjort i veldig mange år, det er en del av meg, så derfor, egentlig.

På grunn av de ambivalentes aktivitet i lokalmiljøet skapes en sterkere tilhørighet til hjemstedet, noe Marte gir uttrykk for når hun blir spurt om hun er sterkt knyttet til hjemstedet. Marte nevner det som for de ambivalente er kjernen i det ambivalente forholdet mellom hjemmet og det å reise, nemlig at en sterk tilknytning til hjemmet gjør det vanskelig for de ambivalente å reise derfra.

Marte: Ja, jeg er jo det. Det er der jeg har alle vennene mine, og familien min bor der.

Intervjuer: Hva synes du om det å ha tett tilknytning til et sted?

Marte: Jeg synes det er greit jeg, men det kan jo være vanskelig når man skal ut og reise, selvfølgelig. Men det er ikke så veldig vanskelig, man klarer jo selvfølgelig å komme seg ut fra det. Det er bare hyggelig å ha ett sted som man har gode minner fra.

5.5.3 Utlandet er en uklar drøm

Når de ambivalente snakker om lengre reiser som innebærer å flytte hjemmefra og ikke bare dra på ferie, som studieopphold i utlandet, er det i vage termer og uten konkrete planer. Pham er et eksempel på hvordan de ambivalente kan ha tanker om å reise til utlandet for å bli der i en lenger periode enn en enkel feriereise, men hun har ingen konkrete planer om når eller hvordan dette skal gjennomføres. Dette skiller de ambivalente fra de fleksible, som er fast bestemt på at de skal reise utenlands, og også har klare planer for når og hvordan dette skal skje.

Pham: ... det frister veldig mye å studere i utlandet. Jeg kunne hatt lyst til å jobbe et år i utlandet. Jeg kunne godt tenke meg å jobbe i USA etter jeg er ferdig på NHH. Vi har familie der. Veldig mange av tantene mine bor i USA.

Andre har den samme typen løse planer om å arbeide og bosette seg i utlandet. Han ønsker å gjøre så mye som mulig i utlandet, men har ingen konkrete planer om hvordan dette skal gjennomføres.

Andre: Jeg vil gjerne være bosatt i Oslo når jeg blir eldre. Men jeg vil gjerne reise så mye som mulig og jobbe med prosjekter i utlandet, for eksempel. Hva det enn måtte være. Kan gjerne jobbe et par år i utlandet også. Jeg er veldig glad i å reise da, jeg vil gjerne bo i et annet land og jobbe der en liten periode. Men vil ende opp i Oslo til slutt, selvfølgelig.

Dersom legger mer konkrete planer innen han fullfører utdanningen sin og ender med å reise til utlandet for å arbeide er det mulig hans tildelte gruppe i typologien vil endres fra de ambivalente til de fleksible.

5.5.4 Med reising som største interesse

Selv om lengre opphold i utlandet er en fjern drøm er de ambivalentes største interesse reising. Når de får spørsmål om hva de vil gjøre før de blir 30 år er svaret nesten alltid at de vil ut og reise, noe både Marte er eksempler på:

Intervjuer: Er det noe spesielt du føler du vil ha gjort før du blir tretti?

Marte: Ehm... Noe spesielt jeg ville gjort... Nei, altså, jeg vet ikke jeg, hva skulle det ha vært? Reise. Reise rundt omkring. Jeg har ikke noe sånn spesielt jeg må ha gjort, da kan jeg jo bare gjøre det nå, tenker jeg, nå som jeg har muligheten til det. Det er egentlig bare å reise og se andre deler av verden. Jeg er veldig sånn, jeg har lyst til å se mennesker, hvordan mennesker har det andre steder i verden.

Hanna forteller at hun vil reise til Australia og Island innen hun blir 30, og det eneste Nina nevner at hun vil gjøre innen hun fyller 30 er å «reise rundt og se verden». Reisingen som er aktuell for Nina er «bare feriereiser», altså ikke lange backpacker-turer over flere måneder, men korte ferier som ikke gjør at man blir for lenge borte hjemmefra. Dette er typisk for de ambivalente, de vil ikke være borte på reise for lenge av gangen. Nora utdyper hvor lenge hun vil være på ferie:

Nora: ... jeg er veldig glad i å reise og oppleve nye ting. I hvert fall på sommeren er jo tiden for å reise, sikre seg litt sol og sånt. Jeg ønsker jo i fremtiden at jeg skal ha muligheten til å reise en gang i året. Da en type to ukers ferie.

De korte feriereisene gjør det mulig for de ambivalente å forlate hjemmet og oppleve verden uten å gi opp sin tilhørighet til hjemmet.

5.6 De uklassifiserbare

Av de vi har intervjuet er det noen informanter som ikke passer inn i inndelingen i de tre gruppene. Dette skyldes mangler i det kvalitative datamaterialet, som skyldes at intervjueren har glemt å spørre informanten alle spørsmålene om mobilitet som stod oppført i intervjuguiden. Et av disse er intervjuet med Andrea Farah. Hun opplyser at hun gjerne vil bo i utlandet, og at hun har bodd to måneder hos slektninger i USA, noe som tyder på en høy grad av mobilitet, men hun blir dessverre ikke spurt om noen andre spørsmål om tilknytning til steder eller hva hun synes om å ha sterk tilknytning til et sted.

Christian har ambisiøse yrkesplaner, noe som kan tyde på at han identifiserer seg med individualiseringsverdiene, men han uttaler seg ikke om hvorvidt han føler seg knyttet til noe sted, sier ingenting om hva han synes om det å ha sterk tilknytning til et sted eller hvor han vil bosette seg i framtiden.

6 ANALYSE II: UTFORDRINGER UTEN ETABLERTE LØSNINGER

Ungdommer i dagens Norge stilles overfor valg som tidligere generasjoner aldri har måttet ta stilling til. Verden er i stadig raskere endring, og skaper stadig nye brudd med tidligere tiders samfunn. Giddens påpeker at det er ikke bare endringenes hastighet som stadig øker, men også bredden av endringene, som stadig blir mer omfattende (Giddens, 1991).

Individualiseringsteoretikerne mener dette krever at individer må være mer fleksible og mobile enn tidligere for å takle hverdagens utfordringer (Beck, 2002; Giddens, 1991 og Bauman, 1997, 2001).

Et eksempel på dette ser vi i spørsmålet dagens unge må stille seg om hvorvidt de skal ta friår etter endt videregående skolegang og før en eventuell høyere utdanning. Dette er en avgjørelse de ikke kan basere seg på eldre generasjoners erfaring for å avgjøre, ettersom muligheten til å ta friår i stor grad er noe som har oppstått i nyere tid.

Et eksempel på forskjellene mellom før og nå ser vi i Marianne Gullestads bok *Hverdagsfilosofier*, hvor flere generasjoner nordmenn forteller om sin oppvekst og sine liv fra 1930-tallet og fram til tidlig på 1990-tallet. Av disse er det ingen som nevner friår som et alternativ i oppveksten.

I boken forteller Øivind om sin oppvekst som bygutt i mellomkrigstidens Trondheim. Han forteller om hvordan det ikke var mulig å flytte for seg selv når man ble eldre: «Det var ikke snakk om å flytte ut, når du vokste til. Da flyttet alle.» (Gullestad, 1996: 155).

6.1 Friåret

Friåret er i norsk historisk kontekst noe nytt. Begrepet har ingen klar definisjon, men det er noe nesten alle informantene snakker om. Basert på hva informantene i denne undersøkelsen betegner som et friår har jeg valgt å definere det som et år der man gjør noe annet enn å studere eller gå ut i en fast jobb som man ser for seg å ha i lang tid framover. Jeg vil senere vise at de som føler minst press for å følge konforme regler er de som har færrest motsetninger mot å ta fri i lang tid før de begynner å studere. Jeg ser derfor friåret som en utfordring som tester ungdoms fleksibilitet.

Gjennom ungdommenes forhold til friår ser vi det Beck (2002) beskriver i sine teorier om at mennesker som lever i dagens individualiserte samfunn ikke opptrer forskjellig, men gjør individuelle valg som opptrer i skjematiske mønstre. Ideen om at mennesker har blitt mer individualisert tilsier at ungdommene som fullfører videregående kan velge mellom en mengde ulike muligheter. Likevel er det tydelige mønstre som gjør seg gjeldende, og det er lite variasjon i hva de som ikke begynner å studere velger å gjøre.

Av ungdommene vi har intervjuet har over halvparten tatt et friår i stedet for å begynne å studere. Fem av informantene jobber for å spare penger til å reise, fem jobber med å forbedre karakterer fra videregående, fire er i militæret og syv jobber uten planer om å reise. Det alle som tar et friår har til felles er usikkerhet om hva de skal studere, noe jeg vil vise flere eksempler på senere. Flere informanter forteller om hvor vanlig det er med friår, blant annet Maja, som sier at «de fleste» tar seg et friår:

Intervjuer: Hva gjør vennene dine, og hva er deres planer?

Maja: Egentlig det samme: jobber og skal reise. Ja. Det er noen som studerer men det er ikke mange. De fleste tar seg et friår. Det er veldig få som går rett på studiene. Ja.

Av de vi har intervjuet oppgir 13 at de har gått videre med studier, mens 19 oppgir at de ikke har begynt å studere, og tar et friår i en av formene jeg har definert over. Felles for alle er at de er usikre på hva de skal gjøre videre og derfor føler friåret gir dem ekstra betenkningstid før de må bestemme seg for hva de skal studere.

Selv om de gir uttrykk for en sterk usikkerhet for hva de vil gjøre etter friåret er over er de opptatt av å kommunisere en sikkerhet utad ved å vektlegge at friåret er deres egen avgjørelse, tatt på helt eget grunnlag, og ikke påvirket av venner eller familie. Dette er et gjennomgående tema for ungdom vi har intervjuet i alle de tre gruppene jeg har definert, og det viser igjen at ungdommene er opptatt av å kommunisere utad at de lever livene sine etter de individualiserte verdiene vi finner i dagens samfunn.

Ifølge Beck viser forskning om menneskers egne fortellinger om sine liv at livets hendelser ikke forklares med utenforliggende faktorer, men med aspekter ved individet, som hvilke valg vedkommende har tatt og ikke har tatt. Denne oppfatningen av egne biografier mener Beck ikke er i tråd med de faktiske hendelser, da ville begrep som skjebnen, objektive forhold og krefter utenfra også blitt benyttet til å forklare hendelser i individenes liv, men det gjør de ikke.

Bauman (2001) mener normene i dagens samfunn er mer utydelige enn tidligere og at man i dag har følelsen av at alle har mulighet til å gjøre hva de vil. Dette gjenspeiles i vanskelighetene ungdommene har med å velge hva de vil studere. I et samfunn der man stadig får flere utdanningsmuligheter kan man ikke lenger basere seg på erfaringene fra tidligere generasjoner, og dermed forsvinner noen av normene rundt utdanningsvalg. Dette fører til at dagens ungdommer selv må skape sine egne tradisjoner, noe Beck (2002) beskriver som et kjennetegn ved dagens samfunn.

Når ungdommene definerer sine egne tradisjoner må de i større grad stole på seg selv, ettersom risikoen for å feile faller på individet. Dette er også typisk for dagens samfunn, mener Beck (2002). Dermed kan det, ifølge Bauman (2001), oppstå en følelse av anomi blant de som sliter med å takle sine livsoppgaver. Anomi beskrives av den franske sosiologen Emile Durkheim som en tilstand der individet ikke har normer det kan støtte seg på for å ta et valg. Durkheim mener normløsheten kan føre til en følelse av meningsløshet og fremmedgjøring (Durkheim i Emirbayer, 2003). Det å bestemme seg for hva man skal studere er et eksempel på livsoppgavene Bauman nevner at kan føre til anomi på grunn av manglende normer for hvordan man skal takle valget. Jeg vil senere vise se at anomien kommer til syne i form av stress hos ungdommene vi har intervjuet.

Hvordan man takler utfordringen med studievalg og friår sier noe om ungdommenes fleksibilitet. Ifølge Beck (2002) styres individene i dagens samfunn av institusjonene i form av det han betegner som institusjonell individualisme, altså at hver enkelt person individuelt må ta stilling til hvordan han eller hun skal forholde seg til institusjoner som skole- og utdanningssystemet. Å bryte med det ferdig opplagte utdanningsløpet kan derfor være et tegn på fleksibilitet, ved at man bryter med de institusjonaliserte individualiseringen som utdanningssystemet representerer.

6.2 Vanskelige utdanningsvalg

Antallet ungdommer som velger å ta høyere utdanning vokser år for år, og Norge vil i 2012 få et rekordhøyt antall nye studenter (Braathen, 2012). Viktigheten av utdanningsvalg, og at dette er noe som er vanskelig å bestemme seg for, innprentes kontinuerlig hos ungdom gjennom alle mediekkanaler. I løpet av våren 2012 har en reklamefilm for nettstedet Folkehogskole.no, med slagordet «Friår - ikke et år fri» blitt sendt på flere tv-kanaler. Her sier

en ung mann «hadde det ikke vært for det året her hadde jeg nok aldri funnet ut hva jeg vil bli».

Et søk i mediedatabasen Retriever viser at det i løpet av mars måned 2012 ble publisert 60 artikler i norske medier som inneholdt ordet utdanningsvalg. Bare i løpet av 29. mars 2012 publiserte Aftenposten.no to meningsinnlegg angående viktigheten av å velge rett utdanning. I et av innleggene, signert kjente skikkelser i norsk offentlighet som daværende administrerende direktør John G. Bernander i NHO og leder Kristin Clemet i Cevita, presiseres det at «Lite er viktigere for den enkelte enn valg av utdanning» og «Kostnadene ved å velge feil er store for den enkelte og for samfunnet» (Aftenposten.no: *Opplyste utdanningsvalg*).

Individualiseringsteoretikerne forklarer hvordan valg har blitt en risiko individet selv må ta ansvaret for. Ungdommene vi har intervjuet har også internalisert denne tankegangen, og føler de må bære byrden av sine valg:

Linnea: Men det er jo til syvende og sist jeg som må velge, og hvis jeg dummer meg ut så gjør jeg det jo på egen hånd. Og hvis jeg velger noe bra så får jeg jo også til det. Tror jeg.

Intervjuer: Så tenker du at valget skal du bære på dine skuldre?

Linnea: Ja, det er jo ingen andre som kan velge for meg, jeg skal jo leve med det resten av livet. Eller ikke nødvendigvis, man kan jo begynne på nytt også.

Jeg vill nå vise hvor tungt ungdommer vektlegger sine utdanningsvalg, og hvordan dette skaper stress og i mange tilfeller utsettelse for mange, og at følelsen av at man selv har ansvaret for egne valg veier mye tyngre enn følelsen av at man kan prøve, feile og begynne på nytt. Jeg vil også vise hvordan alle disse valgene påvirkes av ungdommenes mobilitet og fleksibilitet, og om det å ta et friår er et tegn på anomi eller fleksibilitet.

6.3 Hva benyttes friåret til?

Mange benytter friåret til å jobbe, noen for å spare penger til å reise, andre for å få yrkeserfaring. De som benytter friåret sitt til å reise jobber som regel først noen måneder mens de bor hjemme hos foreldrene, for deretter å reise rundt årsskiftet.

Marte: Ja, nå jobber jeg jo i barnehage. Det er fordi det er hyggelig og for å ha noe å gjøre dette halvåret, og for å tjene penger. Og så reiser jeg i slutten av januar til Mexico, hvor jeg skal være i fire måneder, hvor jeg drar med Gateway, og der skal jeg ta spansk. Der nede har jeg lyst til å oppleve mest

mulig, reise litt rundt i Sør-Amerika og såne ting, og i Mellom-Amerika, jeg har vært i Sør-Amerika før. Jeg vil bare reise litt rundt, og så kommer jeg jo hjem i midten... slutten av mai. Da tenker jeg egentlig bare å ta ferie litt og så finne ut hva jeg vil. Om jeg vil starte å studere, eller jobbe, eller... Ja, vi får se. Så det er vel egentlig planene.

Martes fortelling om hvordan hun har planlagt året fram til hun skal reise er typisk for de som bruker friåret på jobb og ferie. Andre som har lignende planer er Aleksandra, som bor hjemme hos moren mens hun jobber og sparer til å reise til Brasil, og Kristine som jobber for å spare penger til å reise til Asia.

Ungdommene som benytter friåret sitt til å jobbe, men ikke har planer om å spare penger for å reise, forklarer at de ønsker arbeidserfaring innen et yrke de synes virker interessant, så de bedre kan ta en avgjørelse om hvorvidt de ønsker å utdanne seg innen yrket. Hilde jobber ved sykehjem for å finne ut om hun vil bli sykepleier:

Intervjuer: Hvordan kom du fram til at det var det du hadde lyst til å gjøre det året her?

Hilde: Jeg vet ikke, jeg har lenge tenkt at jeg skal bli sykepleier, eller barnesykepleier. Og moren til en venninne på stallet der jeg rir, hun jobber på sykehjemmet, og så satt vi bare og snakket om det, og så spurte hun sjefen sin om det var mulig å ta inn en ekstravakt, og så var det det, og da fikk jeg jobb der. Så det er egentlig bare for å se hvordan det er å jobbe der, i forhold til om jeg vil bli sykepleier eller ikke senere.

Linnea har ikke planene klare for hva hun vil gjøre i framtiden, og trenger derfor tid for å finne ut hva hun vil gjøre. Denne tiden bruker hun på å jobbe.

Linnea: Hver gang noen nevner noe om skole så blir jeg bare helt sånn... Jeg orker ikke engang å forholde meg til det. En liten pause. Jeg tenker kanskje folkehøyskole før det. Reise til utlandet før det eller gå på skole, det er liksom ikke så viktig. Jeg hadde veldig sånn klar tanke om en plan hvor jeg skulle gjøre sånn og sånn, men nå har jeg egentlig ikke noen plan i det hele tatt.

De som bruker friåret på førstegangstjeneste begrunner valget med usikkerhet om hva de skal gjøre, og ser militæret som et friår de kan bruke til å vurdere mulighetene sine.

6.4 Vil ikke kaste bort tid

Ungdommene gir inntrykk av at de føler de har all verdens tid til å bestemme seg for hva de skal gjøre etter friåret. Likevel er de livredd for å «kaste bort tid» på å velge «feil» utdanning.

Kristines holdning til hvor god tid hun har til å reise og tenke seg om angående hva hun skal begynne å studere oppsummerer hun på denne måten:

Kristine: ... jeg kan gjøre hva faen jeg vil, og det gjør jeg. (latter) Det obligatoriske er ferdig, jeg kan ha friår i to år uten at noen kan si noen ting på det.

Også Linnea gir tydelig uttrykk for at hun føler hun har hele livet på seg til å finne ut hva hun vil studere.

Linnea: Jeg har gitt meg en slags grense om at når jeg begynner å bli 25 da må jeg begynne å finne ut hva jeg har lyst til å studere. Hvis jeg ikke har funnet det ut før. Det er jo ikke noe krise heller, man har jo hele livet på seg, egentlig.

Frykten for å velge feil studier har rot i tanken om at tid brukt på et studie man ikke fullfører er bortkastet, og det er ingen som nevner muligheten for at det å studere ting man ikke nødvendigvis fullfører kan gi nyttig lærdom om andre utdanninger. Line føler hun har lært av valg vennene hennes har gjort, og frykter å ende opp som de som har valgt feil studier og «kastet bort masse tid» på det.

Line: Det er jo folk jeg kjenner som har gått på feil studier så funnet ut at «nei, dette er ikke noe jeg har lyst til å bli» så hoppet ut og begynt på nye. Jeg tenker heller at jeg bare skal bestemme meg selv nøyaktig, bruke så og så lang tid og bare finne ut at «ok, nå har jeg funnet noe jeg har lyst til å bli» og så «gunner» jeg på med det istedenfor å bruke masse tid på ting som man egentlig ikke har noen stor interesse for da.

Intervjuer: Hva tenker du å gjøre frem til du finner ut hva du vil gjøre, eller i den tenke...

Line: Jeg tror jeg bare vil jobbe da. Jeg må jo finne ut av det derre skolegreiene og sånn og se hva jeg gjør da. Så tror jeg at jeg bare vil jobbe for å få tjent opp penger så jeg slipper å, sånn spart opp mye og brukt litt og kanskje reist til noen land som jeg ikke har fått reist til før, bare sånn for å få opplevd nye ting. Hovedsakelig så vil jeg bare slappe av og tenke og jobbe og nyte livet (ler).

6.5 Frykten for å velge feil

Friåret brukes altså til å forsøke å finne ut hva man skal studere, og frykten for å velge feil er så stor at man gjerne kan bruke flere år på å finne ut hva man skal velge. Grunnen til at frykten for å velge feil er så stor kommer ifølge Beck av at individualiseringsprosesser har ført til at skylden for å feile plasseres på individet selv. Mens sykdom, avhengighet, arbeidsledighet og andre avvik fra normalen tidligere ble sett på som uhell, blir slike forhold i

dag sett på som risikoer individet er nødt til å ta stilling til, og selv er ansvarlig for dersom vedkommende ikke takler (Beck, 2002).

Utdanningsvalg føyer seg til i rekken av disse risikoene, og blir dermed et valg med mye tyngde. Både Andre og Astrid forteller at de ikke følte seg klar til å ta dette valget, derfor valgte de å avtjene verneplikt i stedet for å søke høyere utdanning. Astrid gir inntrykk av at hun kanskje må bruke flere år i militæret for å finne ut hvilken yrkeskarriere hun ønsker seg:

Astrid: Så kanskje dette året her for meg er nok, men kanskje også har jeg lyst til å verve meg videre for å være et år til i hvert fall, da. Fordi da får jeg litt lengre tid til å bestemme meg for hva jeg har lyst til å gjøre.

Også Aleksandra gir uttrykk for at hun trenger mer tid for å finne ut hva hun vil studere, og har planer om å utvide friåret med et ekstra halvår så hun får enda lenger tid til å bestemme seg.

6.6 En mengde av muligheter

For å gi seg selv så mange valg som mulig bruker Marit friåret på å jobbe og forbedre karakterer fra videregående. Dette kan ses i lys av Becks påstander om at man i dag ikke fødes inn i tradisjonelle samfunn, med sosiale klasser og religion, man fødes nå inn i et samfunn der man må ta alle valg på egen hånd. Innbyggerne i slike samfunn må være aktive, oppfinnsomme, ressurssterke og i stand til å utvikle sine egne ideer, i tillegg til at de må være raskere, mer fleksible og mer kreative (Beck, 2002). For Marit kommer dette til syne ved at hun må fortsette å jobbe for å få gode karakterer på videregående, selv etter at hun har fått utdelt sitt vitnemål. Dette gjør hun for å stille sterkere som søker til høyere utdanning og gi seg selv flere muligheter, og dermed bli mer fleksibel.

Intervjuer: Hvilke planer har du lagt for de neste årene?

Marit: Ingen. Jeg tenker at jeg kanskje tar et friår til, går på folkehøyskole eller gjør et eller annet, men jeg har jo ikke bestemt meg for noe jeg vil studere eller noe sånt, så det er egentlig ganske sånn...

Grunnen til at Marit vil forbedre karakterene på vitnemålet sitt er for å få flere muligheter ved valg av studieretning. Ironien i dette er at valgmulighetene man har når man skal velge studieretning er en faktor som skaper stress og usikkerhet, og er ofte årsaken til at mange føler de trenger ett eller flere ekstra år for å bestemme seg for hva de skal studere. Marte gir en beskrivelse av hvordan det å ta valg for framtiden føles for henne.

Marte: Man har mye mer mulighet til å gjøre andre ting, du kan reise mye mer nå, du har lettere for å gjøre andre ting enn å sette deg ned og lese og studere. Og du har mange flere valg, valgmuligheter om hva du vil bli, så det er vanskelig å finne ut hva man ønsker seg og hva man ønsker å gjøre i framtiden.

Intervjuer: Er det noe du føler, at det er vanskelig å ta et valg fordi man har mange valgmuligheter?

Marte: Ja, det tror jeg det er for mange i hvert fall, at det er vanskelig å ta et valg om hva man skal bli og hva man skal gjøre i framtiden fordi man har så mange valg. Det er så mye du kan gjøre at det er vanskelig å finne ut at «Åja, det er det jeg har lyst til å gjøre» for man kan ha kanskje fem ting man har lyst til, men du har ikke mulighet til å gjøre alt. Så det tror jeg faktisk.

Intervjuer: Tror du det gjelder i andre tilfeller enn når man skal velge yrke også?

Marte: Ja, andre valg også, det tror jeg. Det har med alt å gjøre, egentlig, vi har mye større tilgang på ting nå enn før.

Dette er et eksempel på tilstanden Bauman (2001) beskriver som typisk for dagens samfunn, og som han beskriver som et serveringsbord dekket med så mye mat at man ikke har mulighet til å forsyne seg av alt. Det er i forbindelse med vanskelighetene av å ta valg når man har så mange muligheter at ungdommene opplever stress, en form for den anomi jeg tidligere nevnte at Bauman mener kan oppstå som følge av at man ikke klarer å takle sine livsvalg. Martes usikkerhet rundt hvilke valg hun skal ta kommer til syne når hun blir spurt om hva hun skal gjøre etter at hennes reise til Mexico er over:

Intervjuer: Hva skal du gjøre etter du er ferdig i Mexico?

Marte: Da skal jeg *kanskje* i militæret, men jeg tror ikke det. Men kanskje, kanskje. Hvis ikke det så kommer jeg kanskje til å jobbe litt, eller så tar jeg noe kriminologi eller noen andre fag, for jeg har lyst til å bli politi. Ta noen fag som har med det å gjøre sånn at jeg kan komme lettere inn på politihøgskolen.

Marte bruker ordet «kanskje» fire ganger når hun forteller hva hun kan komme til å gjøre etter at friåret er over. Dette er typisk for den usikkerheten ungdommene som tar seg et friår gir uttrykk for. Andre gir uttrykk for at denne usikkerheten finnes hos mange, også blant de som begynner å studere:

Andre: De som startet her i Oslo, de gjorde det mest for å bare teste ut hva de ville, ta et år. For eksempel flere jeg kjenner her, som startet på matte, for å se om det var det de egentlig ville, også heller dra et annet sted neste år.

De som tar et friår er opptatt av at samfunnet har endret seg, at man som ung i dag har flere muligheter enn før, og at det å velge hvilke muligheter man skal benytte seg av kan føre til stress, som igjen fører til at man tar et friår. Hjalmar beskriver forskjellen mellom samfunnet hans besteforeldre vokste opp i og samfunnet han selv vokser opp i på denne måten:

Hjalmar: Det har liksom stressa meg litt da, man har jo så vanvittig med muligheter nå til dags, altså jeg kan gjøre hva jeg vil omtrent, som ung norsk person. Altså, ikke hva jeg vil da, men det er liksom så bredt spekter ikke sant, det var jo... Hvis man hadde råd så kunne man jo ta utdanning ikke sant, før i tida, men hvis ikke så var det jo, hva skulle man gjøre, enten... bare fortsette å drive gården videre ikke sant. Det var liksom ikke så vanvittig med valg. Man kunne jo kanskje dra til Amerika eller sånt noe, men det er jo ikke sånn som nå at jeg kan... altså jeg kan jo velge å studere i Australia et halvår og så studere i Cape Town, og så liksom, komme tilbake hit og jobbe litt her og... Det er så mye flere valg da, jeg kan jo velge mellom alt og bli... Jeg kan jo melde meg inn i Al-Qaida i Jemen ikke sant, og jeg kan bli frisør på Island. Jeg har jo liksom... De mulighetene hadde ikke de i samme grad.

Denne bevisstheten om hvordan samfunnet har endret seg og dermed gjort det mulig for alle å studere og også å ta seg et friår fører til at ungdom føler de er i en unik situasjon som de må benytte seg av ved å ta høyere utdanning. De som tar seg et friår forteller at de er redd for å miste denne muligheten når de er ferdig utdannet fordi det forventes at de går rett ut i arbeidslivet. Lars, som vil studere medisin etter friåret sitt, mener det krevende medisinstudiet han håper å komme inn på vil føre til at det bare er nå han har mulighet til å ta et friår for å reise.

Intervjuer: Hva håper du å få ut av reisen da?

Lars: Oppleve ting, livserfaring, se verden. Og så det med barnehjemmet er jo for utdannelsen da. Men resten er mest for opplevelsens skyld, og... gjøre det mens jeg har mulighet. Når jeg først begynner på medisinstudiet, hvis jeg gjør det, så er liksom det seks år, og så er det turnus, og så er man lege, og da kan man ikke reise, og så får man seg familie, og da er man «stuck», så da... Jeg har alltid hatt lyst til å reise ut i verden, så da må jeg gjøre det nå.

Filip forteller at det er nå eller etter han fullfører en bachelorgrad han har mulighet til å reise, men nevner ikke noe om muligheten for å gjøre dette etter at han har fullført en mastergrad, og dermed er ferdig utdannet. Marte utdyper hvorfor hun føler det ikke er mulig å ta et friår etter studiene ved å forklare at hun tror det forventes at man går rett ut i jobb når man er ferdig utdannet:

Marte: Som regel kan man ikke gjøre sånne ting når man er ferdig utdannet, for da bør du helst gå rett i jobb. Så det er vel nå man kan gjøre det. Så det er vel derfor jeg har valgt det sånn.

Selv om ungdommene gir uttrykk for at studier kan utsettes hvor mange år som helst er altså reising noe som må skje i ung alder. Det er også lite som tyder på at de som tar friår er mer fleksible enn de som ikke gjør det. De forvirres over alle mulighetene de har, og utvikler dermed en viss anomi grunnet vanskelighetene med å ta utdanningsvalg.

6.7 De som ikke tar friår

De som velger å starte på en høyere utdanning samme år som de avslutter videregående skole gir uttrykk for et ønske om å komme raskt i jobb. Nina forteller at det å bli raskt ferdig med studiene var viktigere for henne enn å ta et friår: «Jeg tenkte litt på jobbing, men det er greit å bli ferdig med studiene så fort som mulig.»

Det at man har en flyt fra tidligere skolegang framheves også av de som ikke tar friår. Lisa forteller at hun følte det ville være nyttig å starte studiene rett etter videregående fordi hun da allerede hadde rutiner for skolearbeid:

Lisa: Og samtidig er det litt sånn hvis jeg hadde tatt et friår, så er det litt hardere å begynne på igjen, tror jeg, for meg selv i hvert fall, at det kanskje var like greit og bare begynne på noe, og holde meg litt i gang.

I tillegg til et ønske om å komme raskt i jobb ønsker de som starter rett på høyere utdanning et trygt og stabilt yrke. Av de som går rett i utdanning er halvparten blant de jeg har plassert i gruppen de stabile. Hanna gir uttrykk for dette ved å si at hun håper hun trives så godt i sin framtidige jobb at hun vil ha den resten av yrkeskarrieren og slipper omskolering.

Intervjuer: Hva er viktig for deg når du skal få deg en jobb?

Hanna: Det viktigste for meg er at jeg trives med det jeg skal holde på med. Det er noe man skal gjøre i 40, 50 år framover i tid.

Intervjuer: Ser du for deg å være i samme yrke resten av livet?

Hanna: Ja, jeg håper jo det. At jeg finner noe jeg trives så godt med at jeg kan drive med resten av tiden. Slik at jeg slipper omskolering og alle de greiene der.

Også Nina, som studerer til å bli sykepleier, trekker fram at det er trygt yrke hun har valgt seg som den viktigste årsaken til at hun valgte denne studieretningen. Helse- og omsorgsyrker var, som tidligere nevnt, de yrkeskategoriene som i lavest grad ble rammet av finanskrisen.

Jamal gir uttrykk for at tryggheten ved et framtidig yrke var viktig for ham når han lot være å satse på en karriere som journalist på grunn av det usikre arbeidsmarkedet etter finanskrisen. Som nevnt tidligere var det markeds-, reklame-, pr- og informasjonsbransjen som ble hardest rammet av finanskrisen.

Selv om Katarina hevder det ikke var en av grunnene til at hun valgte å utdanne seg til lærer nevner hun likevel det at hun som lærer alltid vil være sikret jobb, og nevner det som en

positiv egenskap ved yrket. «Det er jo en betryggende tanke å ha, da. Det var jo det mange sa også da jeg ville bli lærer, at det er smart fordi du slipper å bekymre deg for det.»

Stabiliteten og tryggheten er også viktigere enn at det man jobber med kan relateres til ens egne interesser eller hobbyer. Nora understreker dette når hun forteller at hun valgte å la være å velge å utdanne seg til kokk, og dermed valgte studieretning med «fornuft» i stedet for med «følelser».

Ønsket om trygghet og stabilitet, samt overlappingen med gruppen jeg har definert som de stabile, tyder på at de som ikke tar friår er mindre fleksible og mobile enn de som gjør det.

7 ANALYSE III: INNVANDRERUNGDOM

I tråd med Statistisk Sentralbyrå og tidligere Nova-undersøkelser definerer jeg begrepet innvandrere som noen som har to foreldre som er født i et annet land enn Norge (Bakken, 1998; Øia, 2007). Denne definisjonen skiller ikke mellom første- og andregenerasjons innvandrere, altså de som er født i Norge og de som er født i utlandet. Bakken argumenterer i Nova-undersøkelsen *Ungdomstid i storbyen* for bruken av denne definisjonen:

Et viktig argument for å bruke definisjonen er at selv om ungdommene har bodd i Norge i lang tid, vil det å ha to utenlandsfødte foreldre være med på å sette et preg på livet som leves i Norge (Bakken, 1998: 51).

En innvandrere kan være en person fra et hvilket som helst annet land enn Norge. Det er med andre ord en enormt heterogen gruppe mennesker. Bakken forklarer hva gruppen har til felles, nemlig deres posisjon som innvandrere i Norge:

Selv om det er stor variasjon både mellom og innenfor ulike innvandrergupper, er det likevel et fellestrekk at det norske samfunnet møter denne gruppa som innvandrere (Bakken, 1998: 51).

Asiatiske innvandrere er i flertall blant innvandrerdøms i Oslo, og det er også her de fleste innvandrerne som er del i denne undersøkelsen stammer fra. Figur 8 viser hvor foreldrene til innvandrerne vi har intervjuet er født. Alle vi har intervjuet, med unntak av Selma, er såkalte andregenerasjonsinnvandrere, altså er de født og oppvokst i Norge.

Figur 8

Navn	Foreldrenes fødeland
Pham	Vietnam
Arash	Iran
Jamal	Pakistan
Zhara	Pakistan
Selma	Sri Lanka
Aleksandra	Ungarn

7.1 Innvandrerungdom tar ikke friår

Nrk.no publiserte 20. april 2012 en artikkel som rapporterte at innvandrerungdom i langt mindre grad enn etnisk norske ungdommer velger et år på folkehøyskole etter endt videregående utdanning, og at dette skyldes press fra foreldre (Larsen og Midttveit, 2012). I vårt datamateriale finnes mye som tyder på at innvandrerungdom i stor grad påvirkes av sine foreldres forventninger til hvilke valg de skal ta etter å ha fullført videregående skolegang. Ved å se forholdet til familien som et tegn på tilknytning til hjemmet og hjemstedet ser vi hvordan innvandrerungdom påvirkes av hjemstedet på en annen måte enn etnisk norske ungdommer.

Av ungdommene vi har pratet med som har to foreldre som begge har innvandret til Norge har de fleste gått ut i høyere utdanning samme året som de fullførte videregående skole. De gir uttrykk for at det å fullføre en utdanning så raskt som mulig er et av de viktigste målene, og snakker lite om usikkerheten etnisk norske ungdommer gir uttrykk for når de har problemer med å velge utdanning. De velger også gjennomgående utdanninger som leder til stabile og høyt ansette yrker, som juss og medisin, på grunn av at foreldrenes forventninger.

I et samfunn som stadig blir mindre tradisjonelt, hvor det ses på som viktig å prøve mulighetene som finnes for å selv gjøre sine valg (Beck, 2002; Giddens, 1997 og Bauman, 2001), går innvandrerungdom mot strømmen og følger tradisjoner og normer i sine utdanningsvalg. Dette tyder på at Becks (2002) påstand om at etnisitet er en såkalt zombie-kategori ikke stemmer, siden jeg nå skal vise at det finnes klare skillelinjer mellom etnisk norske ungdommer og ungdommer av innvandrerforeldre når det kommer til tilknytning til familien og hjemmet, og hvordan dette påvirker deres utdanningsvalg.

Jamal er et eksempel på holdningen andre generasjonsinnvandrere deler angående det å ta et friår når han sier det er hans hovedmål å bli ferdig med utdanningen før han blir 30 år:

Intervjuer: Er det noe spesielt du gjerne vil ha gjort før du blir 30?

Jamal: Fullført utdanningen. Hehe, ja. Jeg får også de tankene «neste år tar jeg friår, neste år gjør jeg ditten, neste år gjør jeg datten», for du får på en måte ikke mulighetene når du er ferdig med studiene, men hva er det den muligheten er verdt når du utsetter studiene hele tiden? Så det er det som er hovedmålet, å kunne være ferdig med studier og ute i fulltidsjobb.

Jamal spør hva muligheten til å kunne ta et friår er verdt når det går på bekostning av studiene. Øia (2007) påpeker at unge innvandrere i Oslo får dårligere karakterer på skolen enn

etnisk norske ungdommer, men at de har de høyeste utdanningsambisjonene. De slutter dessuten i større grad opp om skolens målsettinger, noe som kommer til syne i måten de legger opp et studieløp som går rett fra videregående skolegang til studier. Å sette pris på det å ha mulighet til å studere for å deretter gå ut i jobb er noe vi i mye større grad finner hos barn av innvandrerforeldre, og vi skal se nærmere på det senere.

Også Pham, som har foreldre fra Vietnam, forteller om et studieløp som er ferdig planlagt og ikke rommer noe friår. Hun har allerede bestemt at hun skal rett i jobb etter endt utdanning.

Intervjuer: Så du tenker å fortsette med det (studiene) liksom, de neste fire, fem årene?

Pham: Ja jeg skal fullføre ja, det er det som er planen.

Intervjuer: Tenker du noe videre enn det?

Pham: Etter det, da skal jeg jobbe.

Zhara har begynt på et studium hun ikke er fornøyd med, og har derfor bestemt seg for å slutte og begynne på et annet studium neste høst. Hun gir likevel ikke uttrykk for at hun trenger ekstra tid for å bestemme seg for hva hun skal studere, og har allerede nå planene klare for hvilket studium hun skal velge neste høst:

Zhara: Også nå har jeg bestemt meg da at jeg, jeg har ganske gode karakterer så jeg tenker å ta opp noen fag og forbedre det enda mer og søke på juss i stedet for og hvis ikke det går seg til vil jeg søke på BI som siviløkonom. Jeg har allerede snakket med dem, de har sagt at det eneste jeg trenger å forandre på er at jeg må ta opp igjen S 1 og S 2, fordi jeg har en annen matte.

Zhara gir ikke uttrykk for at det er noe hun vil gjøre før hun blir 30 som krever at hun tar et friår, de eneste målene hennes er, som Jamal, «å være ferdig med utdannelsen og ha en jobb»:

Intervjuer: Er det noe spesifikt du tenker du har lyst til å gjøre før du er 30?

Zhara: Jeg er litt usikker nå, jeg har aldri tenkt på det, men, det eneste er at jeg vil være ferdig med utdannelsen og ha en jobb, også... Nei, jeg har egentlig ikke noe sånn ting jeg må gjøre før jeg fyller 30.

Innvandrerungdommene framstår altså som mer målbeviste enn etnisk norske ungdommer når det gjelder utdanning. Mens andre ungdommer er svært usikre når de skal bestemme seg for hva de skal studere virker det som om innvandrerungdom ikke behøver flere år etter endt videregående skolegang for å bestemme seg for hva de skal gjøre. Denne målbevisstheten har de tilegnet seg selv om ingen av de vi har intervjuet selv har foreldre som har tatt høyere utdanning i Norge, og dermed kan hjelpe dem med råd basert på egen erfaring med det norske utdanningssystemet. Likevel er det foreldrenes holdninger og meninger som ligger bak

innvandreringdommenes målbevisste studievalg.

7.1.1 Forskjellen mellom foreldrene

For å belyse forskjellene mellom etnisk norske foreldre og innvandrerforeldres holdninger til utdanning kan vi se nærmere på Johannes og Rikke. Johannes, som er født og oppvokst på Hovseter, har norsk mor og rumensk far. Rikke, som er oppvokst på Bøler på østkanten, har norsk mor og bulgarsk far. Forskjellen mellom den etniske norske og den utenlandske forelderen i disse to familiene gir en ide om forskjellene mellom innvandrerforeldre og etnisk norske foreldre.

Johannes forteller om en periode da han hadde en lett depresjon og var svært skolelei, og hvordan henholdsvis moren og faren hans taklet dette på forskjellige måter.

Johannes: Så da tenkte jeg liksom, «Ok, men har jeg lyst til å gå på skole, eller skal jeg finne en annen skole?» Så da hadde jeg en periode på to, tre uker pluss vinterferien, hvor jeg ikke var på skolen. Jeg bare... Jeg var hjemme og tenkte eller... Gjorde noe annet og sånn.

Johannes forteller at mens moren syntes det var fint at han tok seg fri for å finne ut hva han egentlig ville hadde faren, som er fra Romania, en annen innstilling:

Johannes: Han var jo liksom «Ja, men nå må du bestemme deg, nå må du bestemme deg, nå må du bestemme deg og bli ferdig». Men han er jo veldig snill, han er bare veldig glad i å jobbe hardt. Og han er ganske sånn som meg at når folk ikke jobber like hardt som ham er det liksom ikke bra nok. Sånn går det ikke.

Intervjuer: Føler du at det har hjulpet deg litt, nå som du går inn i en ganske tøff og usikker bransje, det at faren din har pusha hardt og vært...

Johannes: Ja, altså, ja. Pappa har jo alltid dytta, på en måte, og alltid dratt ganske hardt da, for at man skal ut og opp og skjønne hva som skal skje. Far var ikke så veldig fornøyd da, etter den her perioden, men han jobbet veldig hardt selv også, og hadde ikke alltid så mye tid til å se hva jeg drev med heller, så...

Rikke forteller at foreldrene har forskjellige ønsker om hva hun skal studere. Mens faren, som er fra Bulgaria, vil at hun skal velge juss, et veletablert, trygt og stabilt yrke, er ikke moren like opptatt av at hun skal velge et prestisjestudie.

Intervjuer: Føler du at de har noen forventninger om hva du burde bli, eller?

Rikke: Ja, pappa har jo det. Mamma er litt mer sånn, «Ja, kan du ikke bare studere sykepleie da, du kom ikke inn på jussen, det går bra, kan ikke du bare slappe av litt da» og pappa er sånn «Nei, du må ta utdanning», så det er jo, det er jo litt sånn forskjellig da.

(...)

Intervjuer: Hvordan ble det, i og med at moren din gjerne vil at du skal jobbe med sykepleie eller noe innenfor helse, og faren din ville mer sånn advokat, lege eller lignende?

Rikke: Mamma var jo aldri sånn at hun ville at jeg skulle jobbe med noe, men tenkte bare sånn, «det er ikke farlig, du kan godt gjøre noe annet, det er ikke krise», og sånt, men det var jo litt sånn, det var ikke noe særlig konflikt, mamma og pappa er gift fremdeles, og de bor jo sammen, jeg har jo blitt oppdratt av begge to, så det var jo litt sånn, jeg fikk jo litt blandende signaler, men jeg tror ikke pappa hadde blitt sur på meg, om jeg hadde valgt noe annet. Han er jo litt sånn, han ser at jeg trives å jobbe i barnehage, så er det sånn «ja, du kan jo godt studere barnevervspedagogikk, eller noe sånt noe da. Det hadde vært veldig fint det og», men han tenker jo at det er det som er smartest, da.

Johannes og Rikke gir uttrykk for at de setter pris på sine fedres holdning til arbeid og utdanning. Mødrene til Johannes og Rikke viser at denne holdningen ikke finnes i like stor grad hos etnisk norske foreldre, noe som kan utgjøre en forskjell mellom familier der begge foreldrene er etnisk norske og familier der begge foreldrene er innvandrere. Ifølge Øia (2007) hevder etnisk norske ungdommer fra Oslo at de i langt mindre grad enn innvandrerungdom lar seg styre av foreldre når de foretar valg. Holdningen fra de etnisk norske foreldrene i eksempelet over tyder på at dette ikke bare skyldes et ønske om å ta individuelt begrunnede valg, men også at foreldrene er tilbakeholdne med å gi konkrete råd og anbefalinger til sine barn. Dermed får etnisk norske ungdommer i mindre grad hjelp til å velge når de står overfor valgmulighetene på «serveringsbordet» som Bauman (2001) beskriver dagens samfunn som. Rikke underbygger dette ved å beskrive foreldrenes ulike kulturelle bakgrunner som grunnlaget for deres forskjellige tilnærming til oppdragelse, og forteller også at disse forskjellige tilnærmingene førte til en «krasj».

Intervjuer: Hvorfor tror du de mener forskjellige ting?

Rikke: Det har sikkert litt med kulturene å gjøre. Mamma vokste jo opp på bygda, og har alltid jobbet i barnehage, siden hun var 20. Pappa har jo, tok jo utdanning med en gang, og har alltid vært veldig ambisiøs og foreldrene hans har vært veldig strenge og stilt veldig høye krav til han, hele tiden. Så det ligger sikkert litt igjen det da. De oppdragsstilene fra de forskjellige stedene, som på en måte reflekteres i dem da, og igjen på meg, så, det blir jo kanskje litt sånn krasj, kanskje.

Mens Rikke og Johannes vokser opp med en balansegang mellom de to ytterpunktene vokser de fleste ungdommene vi har pratet med kun opp med ett av disse holdningssettene i hjemmet sitt. For de fleste er det den norske modellen som gjengår i ungdommenes narrativ, men barn av innvandrerforeldre forteller om en holdning til arbeid og utdanning som er langt mer konservativ og kost- og nytteorientert enn det norske ungdommer gjør. Den er også mer preget av konkrete utdanningsråd og i noen tilfeller også krav.

Et eksempel på dette er praksisen med å ta seg et friår, som jeg allerede har diskutert. Ingen av de vi har pratet med som har etnisk norske foreldre har nevnt at foreldrene har hatt noen innsigelser mot at de tar et friår dersom de føler behov for det. Blant ungdom med innvandrereforeldre er det derimot holdningene Johannes' far ga uttrykk for som er rådende: Man skal jobbe så hardt som mulig, bli ferdig så raskt som mulig, og få seg en god jobb. Friår ses på som bortkastet.

7.1.2 Å benytte seg av mulighetene

Zhara følte hun begynte på feil studium, så hun sluttet og tar nå opp fag for å studere juss i stedet. Hun er derfor en av de få med innvandrereforeldre vi har intervjuet som har tatt seg et friår. Hun trekker fram at moren, som er fra Pakistan, er veldig opptatt av at hun bruker året til noe nyttig:

Zhara: Hun vet at jeg holder friår og hun vil ikke at jeg skal sløse bort dette friåret, hun vil at jeg skal jobbe hardt med det året her og.

Denne holdningen, som vektlegger viktigheten av en god, trygg utdanning, kommer fra innvandrereforeldrenes bevissthet om hvilke muligheter barna deres har her i Norge, sammenlignet med landet de har flyttet fra. Jamal, som er født i Norge, men har foreldre fra Pakistan, forteller om hvordan han opplever forventningene fra sine foreldre.

Jamal: Ja, jeg merker jo det selv at vi her i Norge har større mulighet til utdanning, vi har mer frihet rett og slett, fordi i Pakistan koster jo utdanningen ganske mye penger, og nå som vi har den muligheten her så er det viktig å ikke kaste den bort. Jeg har selv mange bekjente som går på skole og ikke gjør det noe særlig bra, og jeg merker jo at foreldrene deres selvfølgelig blir veldig skuffet, men jeg kjenner også folk som faktisk utnytter muligheten de har, jobber hardt fullt ut, imponerer og gjør foreldrene sine stolte. Så forventningene er jo skyhøye, men om de er så veldig lystne på å si det direkte, det er en annen sak. Men de er der, det er de.

Selmas foreldre vokste opp under borgerkrigen på Sri Lanka og passer på å minne Selma om at de ikke hadde mulighet til å studere da de var på hennes alder, og at hun må benytte muligheten. Pham forteller at hun frykter å skuffe foreldrene ved ikke å gjennomføre studiene, og kaste bort mulighetene hun vet de har jobbet hardt for at hun skal få.

Arash forteller om et «enormt press» fra flere hold, deriblant familien, når det gjelder utdanning og spesielt karakterer.

Arash: Personlig føler jeg et enormt press. Fra både venner, familie, lærere. Det var ingen som spurte meg hvilke karakterer jeg fikk, det var selvsagt at jeg hadde fått en sekser og det var litt sånn ukomfortabelt og jeg har jo sagt i fra flere ganger, men allikevel, de forventningene forsvinner ikke og de kan være veldig slitsomme til tider. Det tar jo veldig mye energi, hvis du får en femmer så går verden under. Det er ikke lett å ha den tankegangen.

Innvandrerungdom føler altså en plikt overfor foreldrene til å utnytte seg av de mulighetene de har gitt dem ved å utvandre til Norge. Disse mulighetene har de blitt gjort grundig oppmerksom på, og foreldrene stiller høye krav. Jamal opplever at innvandrerforeldre stiller høyere krav til sine barn enn etnisk norske foreldre gjør.

Jamal: (...) grunnen til at de kommer til Norge er jo at de har lyst til å bo på et bedre sted, og det er ikke ofte forholdene i landene de kommer fra er så gode som her i Norge. Og når du da kommer hit og får på en måte startet med blanke ark, og fortsatt har muligheten, det sies jo at det aldri er for sent å studere. Så forventningene er høyere enn for de som er født og oppvokst med disse rettighetene. Det er de.

Zhara opplever også høye forventninger fra foreldrene sine. Hun forteller at det er et krav i hennes familie at man må ta fem års utdanning etter videregående:

Zhara: Jo, det har selvfølgelig noe å si. Fordi ja, jeg vil jo ha en jobb med bra inntekt, eller så kunne jeg ha tatt, det er jo mye jeg kunne komme inn på med de karakterene mine, men jeg vil heller ha en høyere utdanning da. Og så er det et krav i familien at vi må ha fem års utdanning etter videregående, det er ikke noe valg, så da er det greit å bare ta det.

Blant de etnisk norske ungdommene er det derimot et mye lavere og mindre spesifikt forventningsnivå fra foreldrene. Forventningen fra Olavs foreldre er et eksempel på dette:

Intervjuer: Har moren din noen spesielle forventninger til utdannelsen din?

Olav: Nei, jeg tror ikke... altså hun... jeg vet ikke, ikke noe sånn spesifikt. Men i forhold til... hun vil jo at jeg skal ta en utdanning og sånn.

Intervjuer: Så, så lenge du tar en utdanning...

Olav: Ja, jeg tror det.

Intervjuer: Har dere diskutert mye?

Olav: Ikke veldig mye.

Arild har et lignende eksempel når han snakker om forventningene fra sine foreldre:

Intervjuer: Føler du at dine foreldre har lagt noen forventninger til deg, eller, uten at de nødvendigvis har sagt noe eksplisitt, sagt det direkte til deg. Men føler du det er noe de ønsker du skal drive med, eller gjøre?

Andre: Nei, egentlig ikke. De har jo lyst til at jeg skal ta meg en utdanning, så jeg ikke blir søppeltømmer i løpet av noen måneder, men mer enn det er det vel egentlig ikke.

7.1.3 Sikre i sine valg

Bortsett fra Arash sitt tilfelle, hvor han har vanskelig for å velge mellom juss og medisin og derfor velger å studere begge deler, oppstår det ikke usikkerhet rundt innvandrerdoms utdanningsvalg. Rikkens far hadde et sterkt ønske om at hun skulle studere juss. Dette er, som jeg viste tidligere, et stabilt yrke som i liten grad blir rammet av økonomiske nedgangstider. Å ønske at barna velger stabile, det de selv kaller «bra», yrker er et gjennomgående tema blant innvandrerforeldre. En av grunnene til dette er at de stabile yrkene er yrkestitler man finner igjen også i hjemlandet deres, og som de derfor med sikkerhet vet hva innebærer. Zhara gir et eksempel på dette når hun har diskutert om hun skal velge å utdanne seg til advokat eller siviløkonom med moren sin:

Intervjuer: Har du snakket noe særlig med foreldrene dine om hva du skal gjøre, studere juss eller siviløkonomi?

Zhara: Jeg har snakket med mamma. Og hun er jo fra Pakistan, så hun vet ikke helt hva det innebærer. Hun vet at juss er advokat og siviløkonomi sier hun bare «hæ, matte?» Hun sier det er mitt valg, at det er jeg som bestemmer, men hun vil jo at jeg skal gjøre noe bra, hun vil ikke at jeg skal gå inn på noe dårlig linje og sånn, så hun sier bare til meg at jeg må tenke nøye gjennom hva jeg velger. Men hun har ikke noen problemer med hva jeg velger.

Intervjuer: Så du føler ikke at hun har noen forventninger om at du skal bli no...

Zhara: (avbryter) Hun forventer at jeg skal bli noe bra, det er det. Hun har hatt noen krav.

Morens ønske om å studere «noe bra» kan ses som et ønske om noe stabilt og inntektsbringende, og er et gjennomgående tema for barn av innvandrerforeldre som mangler kunnskap om det å ta høyere utdanning. Også Selma forteller at foreldrene gjerne vil at hun skal bli «noe bra»:

Selma: De har jo ikke akkurat, eller de har ikke sagt at det er det du skal studere og sånt, men forventer at jeg tar et bra studie og blir noe... liksom bra.

Dette ønsket om å studere «noe bra», kombinert med begrenset kunnskap om hvilke yrker forskjellige utdanninger kan lede til fører dermed til at innvandrerdommene velger klassiske «bra» yrker, som jurist og lege, yrker som også foreldrene kjenner og vet er inntektsbringende og trygge.

Selv om moren hennes ikke kjenner det norske utdanningsmarkedet særlig godt legger likevel Zhara stor vekt på de rådene moren gir henne om utdanning.

Intervjuer: Du legger vekt på det moren din sier skjønner jeg?

Zhara: Ja, det gjør jeg, veldig mye. Fordi at hun råder oss til å ikke gjøre noe dumt. Hun sier jo at utdanning er bra og det er jo bra, det er jo innlysende. Og hun vil at vi skal ha bra inntekt og det er jo også bra. Så da er det, jeg hører veldig mye på henne.

Intervjuer: Det er ikke noen konflikter som oppstår rundt dette her? Når moren din har alle disse kravene, som du sier, som noen, du eller søsknene dine sier at «Nei, jeg vil bestemme selv, jeg vil gjøre det på min måte»?

Zhara: Nei, jeg bestemmer jo egentlig selv, det er bare at vi må ha fem års utdanning og sånne ting. Det er greit, det er ingen som har problemer med det.

Det å ha en rådgiver man stoler på når man skal velge utdanning gjør naturligvis valget enklere når man kommer til det punktet at man skal bestemme seg for hva man skal studere. Dette kan derfor være grunnen til at innvandrerungdom i mindre grad enn etnisk norsk ungdom tar friår og drar på folkehøyskole, de stoler mer på rådene de får fra foreldrene sine, og foreldrene råder dem utelukkende til å satse på stabile, inntektsbringende yrker, noe de også gjør. Juss, biomedisin, medisin og økonomi er studieretningene innvandrerungdommene vi har intervjuet har valgt seg, som alle faller innenfor rammene for de typer stabile yrker innvandrerforeldre ønsker at barna deres skal studere.

Det finnes, ifølge Giddens (1997), to former for troverdighet. Den ene er den formen som etableres mellom mennesker som kjenner hverandre godt og som gjennom mange år har dokumentert de egenskaper som gjør dem pålitelige i hverandres øyne. Den andre formen for troverdighet oppstår som tillit til abstrakte systemer, og denne krever ikke at man noen gang har møtt de som er ansvarlige for systemet. Den førstnevnte formen for troverdighet er sterk mellom innvandrerungdom og deres foreldre, og foreldrene er påvirket derfor i stor grad deres utdannings- og yrkesvalg.

Lash hevder at rollen familiens autoritet spilte i tidligere tiders samfunn i dag har blitt erstattet av eksperter på forskjellige områder som råder individer på ulike arenaer der de må ta avgjørelser i livet sitt (Lash i Giddens, 1991). Denne nedbyggingen av familiens autoritet ser ut til å ha skjedd i mindre grad hos innvandrerfamiliene, der foreldrenes ord fortsatt veier sterkest.

Individer i tidligere samfunn kunne ignorere uttalelser fra eksperter som prester og vismenn og fortsette med sitt daglige virke, dersom de ønsket det. Dette mener Giddens (1997) innbyggerne i dagens samfunn ikke kan gjøre. Likevel er det dette innvandrerungdom gjør når de setter sin lit til foreldrene i stedet for eksperter som representerer de abstrakte systemene og gir en form for veiledning Giddens mener kjennetegner dagens samfunn.

Dermed framstår innvandrerforeldre i stor grad som viktige signifikante andre for sine barn. Signifikante andre videreformidler kunnskap, verdier, kultur og erfaringer. Gjennom primærsosialiseringen, den sosialiseringen man gjennomgår fram til man kommer i skolealder og møter lærere og andre medelever, er foreldrene de viktigste signifikante andre. I dagens samfunn har tyngdepunktet i sosialiseringen flyttet seg vekk fra familien og nærmiljøet og over til skolen, barnehagen, media og jevnaldrende. For innvandrerungdom fortsetter foreldrene å inneha den viktigste rollen også i sekundærsosialiseringen (Mead, 1974 og Øia, 2007).

Innvandrerungdommenes tro på sine foreldres råd er en utypisk egenskap ved ungdommer i dagens samfunn, og en egenskap som ser ut til å både tilføre dem stress, ved at de føler et press for å prestere, og fjerner stress, ved at de viser mindre usikkerhet angående hvilke utdanningsvalg de skal ta. Sett i lys av min problemstilling, der jeg spør hvordan ungdom i Oslo påvirkes av samfunnets krav til å være mobile og fleksible, tyder disse funnene på at disse kravene i mindre grad påvirker ungdom med innvandrerbakgrunn enn etnisk norsk ungdom.

I datamaterialet er det dog én person som skiller seg ut, og det er Aleksandra, som er født i Norge av ungarske foreldre. Hun forteller om et ønske om å velge mindre yrkesrettede utdanninger, som teater og drama, og viser også en stor usikkerhet angående hvilken utdanning hun skal velge, noe som skiller henne fra de andre ungdommene med innvandrerbakgrunn.

Det er vanskelig å si noe om grunnen til at Aleksandra skiller seg fra andre, men det er mulig det skyldes forholdet til faren hennes. Faren døde da Aleksandra var ung, og har derfor ikke hatt så stor påvirkning på henne når det kom til valg av høyere utdanning, men det er som sagt vanskelig å finne ytterligere belegg for denne påstanden i datamaterialet.

7.2 Innvandrerungdom flytter ikke hjemmefra

Når innvandrerungdom kommer i alderen da mange flytter hjemmefra for å studere finner er det et skille mellom hvilke forventninger etnisk norske foreldre og innvandrerforeldre sitter med. Mens de med etnisk norske foreldre ikke nevner noen motvilje fra foreldrenes side til at de skal flytte hjemmefra er det en sterk motvilje mot dette fra innvandrerforeldre. Både foreldre og barna selv vil gjerne bo hjemme så lenge som mulig. Dette skiller dem fra de etnisk norske ungdommene, som i overveiende grad gir uttrykk for et ønske om å flytte for seg selv så tidlig som mulig, som Jennys utspill om flytting var et tydelig eksempel på:

Intervjuer: Ville du valgt å flytte hjemmefra dersom du kunne?

Jenny: Ja, er du gal? Hvem er det som ikke vil flytte hjemmefra?

Denne forskjellen kommer av at innvandrerungdom har en sterkere tilknytning til familien og hjemstedet sitt fordi de er bundet av tradisjoner som motvirker individualiseringstrendene som finner sted i resten av samfunnet. Frøyland og Gjerustad (2012) argumenterer dessuten for at innvandrerungdom mistrives på VGS fordi de må forlate nærmiljøet og nettverket av innvandrer venner de har der, noe som tyder på en høy grad av tilknytning. Dette fører til at innvandrerungdom søker utdanning i Oslo, så de kan bli boende hjemme med familien så lenge som mulig.

Murphy-Lejeune (2002) påpeker at mobilitetskapital i stor grad tilegnes gjennom påvirkning fra familien. Førstegenerasjonsinnvandrere er i utgangspunktet i besittelse av en mengde mobilitetskapital i egenskap av å være immigranter. Å forlate familie, venner og hjem i landet man er født for å flytte til Norge er et tegn på at man er svært mobil. Likevel overfører foreldrene til andregenerasjonsinnvandrerne vi har intervjuet lite av denne mobilitetskapitalen til sine sønner og døtre, ettersom de forventer en tilknytning til familien som i liten grad muliggjør et mobilt liv.

Marit er et typisk eksempel på hvilke forventninger etnisk norske foreldre har til barna sine når det gjelder det å flytte hjemmefra:

Intervjuer: Kunne du tenke deg å flytte for å studere eller jobbe andre steder?

Marit: Ja, det kunne jeg.

Intervjuer: Hva ville folk rundt deg, familien og de nærmeste vennene dine, sagt om det?

Marit: Fint for deg, holdt jeg på å si. Det er jo sikkert en liten modningssak å gå ut og bo alene og være selvstendig og sånn.

Hilde, som jeg viste hadde en lav mobilitetskapital, gir uttrykk for at hennes foreldre har den samme holdningen, og at de tidligere oppmuntret henne til å flytte til Bergen.

Barn av innvandrerforeldre forteller derimot om andre holdninger fra foreldrene sine når det gjelder det å flytte hjemmefra. Selma, som har foreldre fra Sri-Lanka, bor fortsatt hjemme hos foreldrene, og det forventes det at hun gjør helt til hun flytter til en annen by for å studere eller til hun gifter seg:

Selma: (...) ifølge samfunnet vårt, så er det ikke så vanlig å flytte ut og bo i samme by som foreldrene, så lenge man ikke er gift. Flytte til en annen by når man studerer er noe annet liksom. Men hvis man bor i samme by, er det ikke så vanlig.

Phams fortelling om da hun flyttet til Bergen for å studere viser lignende holdninger. Foreldrene var skeptiske, ikke bare til at hun skulle studere i Bergen, men også at hun ikke skulle bo hjemme hos foreldrene lenger.

Pham: Da jeg sa at jeg ville til Bergen, så var de litt sånn skeptiske: «Hvorfor vil ikke du gå på BI istedenfor?»

Intervjuer: Sånn at du kunne bo i Oslo?

Pham: Ja, og sånn at jeg kunne bo hjemme.

Zharas foreldre har ikke utvist noen skepsis til at hun skal flytte hjemmefra, men hun har likevel valgt å bo hjemme mens hun studerer. Jamal forteller om hvor uvanlig det er flytte hjemmefra i hans familie, og at han er den første av sine søsken som har flyttet hjemmefra for å studere:

Jamal: Jeg er den første i familien som på en måte har flyttet hjemmefra. Både storesøsteren min og storebroren min som er i arbeid, de jobber jo i sentrum i Oslo, så de har blitt værende hjemme. Broren min har nå flytta ut, han er jo gift, men han bor jo på Bøler, så det er jo ofte at vi får besøk av han, og motsatt. Men det er ingen i familien min som har flytta hjemmefra. Hun ene søsteren min dro til Palestina i regi av skolen for en måned. Og da ble det litt sånn, skikkelig hysterisk hjemme, «Åh nei, nå har et familiemedlem flyttet hjemmefra». Jeg hadde likt å se hvordan de har det nå som jeg har flytta, se hvordan situasjonen er. Så jeg er den første, det er jeg.

Da Jamal bestemte seg for å flytte til Hønefoss for å studere etter endt videregående skolegang fikk han til slutt foreldrene til å forstå at det var viktig for ham å flytte hjemmefra, men det var ingen selvfølge for foreldrene at han skulle flytte.

Jamal: Jeg merka jo at mamma og pappa ble litt lei seg, de ville ikke at jeg skulle flytte ut i en så ung alder. Men så minnet jeg de på at jeg kommer tilbake om ikke så altfor lenge. Men de støttet meg og skjønte at jeg måtte gjør dette, for den pendlingen fra Oslo til Hønefoss hver dag ville jo blitt alt for slitsom, og da kunne den trettheten fort ta over kreftene som jeg kunne brukt på selve studiet. Så de skjønte jo at det er det beste valget, men de hadde jo ikke lyst til å gi slipp, men det gikk i orden til slutt.

Dette tyder på at innvandrerforeldre skaper en sterkere tilknytning til hjemmet for barna sine enn etnisk norske foreldre gjør. Ved å interessere seg mer for barnas utdanning, å stille større krav til dem og i større grad forvente at de bor hjemme og holder seg i nærheten av hjemstedet skapes et sterkere forhold til hjemstedet enn det gjøres blant etnisk norske familier.

Dette gjenspeiles i innvandrerungdommenes holdninger til hjemstedene sine. Jamal sier om hjemstedet sitt, Bøler, at «det er det beste stedet», Zhara sier at hun helst vil bli i Oslo så hun kan bo hjemme mens hun studerer og Arash kaller hjemstedet sitt, Smestad, «helt fantastisk». Denne positive holdningen til hjemstedet er gjennomgående for innvandrerungdom.

Innvandrerungdoms tilhørighet til hjemmet og tette bånd til familien fører til at foreldrenes fokus på utdanning og viktigheten av å utnytte seg av mulighetene som finnes i Norge internaliseres og gjøres til del av ungdommenes egne holdninger. Dette utdanningsfokus vil i det lange løp føre til sosial mobilitet blant innvandrerungdom. Dette kan føre til at de tilegner seg nye verdier og egenskaper som gjør at det som under oppveksten førte til at de fikk en sterkere tilknytning til familien gjør at de fjerner seg fra familien når den sosiale mobiliteten fører dem på en klassereise.

7.3 Analyseavslutning

Jeg har vist at ungdom kan deles inn i tre forskjellige grupper når det gjelder deres grad av mobilitet og fleksibilitet, at det finnes flere med sterk tilknytning på østkanten enn på vestkanten og at innvandrerungdom skiller seg fra andre når det kommer til mobilitet, fleksibilitet og tilknytning til hjemstedet. På spørsmål om hva man synes om det å ha en sterk tilknytning til hjemstedet svarer likevel alle at de verdsetter det å ha tilknytning til et sted. Hilde sier «Det er greit, da, for da føler man at man hører hjemme et sted». Nora har den samme holdningen, og sier «Jeg synes det er kjempeviktig, ja.»

De som ikke føler seg knyttet til noe sted verdsetter også det å ha et sted å være knyttet til. Kristine er et eksempel på dette, hun gir uttrykk for et savn etter å ha et sted der hun kan høre hjemme.

Intervjuer: Hva synes du om å ha tilknytning til et sted?

Kristine: Det hadde vært kult da, hvis jeg hadde hatt det sånn «Åh, jeg skal hjem» og mors lapskaus og gå i gatene som jeg gikk i hver dag hele mitt liv, for det har aldri jeg gjort. Jeg har gått på seks forskjellige skoler, jeg, fordi jeg har flytta og bytta skole og sånn, men det er kult det, eller det er jo sånn livet er.

Også de som ser noe negativt i det å ha tett tilknytning til et sted ser det negative som et produkt av en frykt for å miste det positive ved den sterke tilknytning. Katarina framhever dette når hun sier at det negative med å ha sterk tilknytning er en frykt for å miste de positive tingene som gir en sterk tilknytning.

Intervjuer: Hva synes du om det å ha tett tilknytning til et sted?

Katarina: Det er jo litt dumt, da, for det begrenser mulighetene dine hvis du har tenkt til å flytte et sted, så kommer jo alle vennene veldig på avstand og sånn.

Den unisone positiviteten til det å ha en sterk tilknytning til hjemstedet tyder på at de færreste av ungdommene reflekterer over hvilke begrensninger dette legger på deres muligheter til å være fleksible og mobile. Selv de jeg har definert som de fleksible, og som uttrykker sterke likhetstrekk med de Florida (2002) beskriver som den kreative klasse, ønsker å ha sterk tilknytning til et sted.

Dette viser at selv om ungdom har internalisert individualiserte verdier, som viktigheten av å være fleksibel og mobil, ved å ønske å leve globaliserte liv på tvers av landegrenser finnes det fortsatt et tradisjonelt syn på tilknytning til hjemstedet hos alle vi har intervjuet med. Beck (2002) og Bauman (1997, 2001) framhever viktigheten av å være mobile og løst tilknyttet, og mener nomadene nå er eliten som regjerer de fastboende. Bauman mener dette samfunnet skaper en lengsel etter noe fast og trygt hos individet. Som vi ser av ønsket om et sted å høre til finner vi denne lengselen hos ungdom i Norge i dag.

8 KONKLUSJON

I denne oppgaven har jeg forsøkt å undersøke hvordan Oslo-ungdom i dagens samfunn påvirkes av krav til å være mobile og fleksible, og hvordan disse kravene er med på å skape skillelinjer mellom ungdommer. Det empiriske grunnlaget har bestått av tidligere elever ved studiespesialiserende linjer på videregående skoler i Oslo. Undersøkelsen kan derfor ikke generaliseres til andre byer.

Mitt utgangspunkt for denne studien var at individualiseringsprosesser har ført til at det skapes strukturelle forskjeller mellom ungdom basert på hvor sterk deres tilhørighet til hjemstedet er. Det var min antagelse at de som er sterkt knyttet til hjemstedet ender opp med færre valgmuligheter i forsøk på å oppfylle sine mål og ønsker.

I starten av oppgaven stilte jeg følgende spørsmål:

Hvordan påvirkes ungdom i Oslo av samfunnets krav til å være mobile og fleksible, og hvordan er disse kravene med på å skape skillelinjer mellom ungdommer?

Jeg har vist at det finnes forskjeller mellom ungdom i Oslo når det gjelder deres holdninger til det å være mobile og fleksible. Ungdommer kan plasseres i tre forskjellige kategorier basert på hvor mobile de er, og disse kategoriene korrelerer med om deres yrkesvalg er rettet mot kreative, men usikre yrker, eller stabile yrker som i mindre grad påvirkes av økonomisk usikre tider. Det skapes altså skillelinjer mellom de som vil flytte til andre steder enn Oslo og de som ønsker å forbli i byen.

Fleksibiliteten og mobiliteten ungdom viser når de må ta stilling til om de vil ta et friår eller ikke etter endt videregående skolegang viser forskjellene mellom de fleksible og de mindre fleksible i Oslo. Særlig skiller innvandrere seg ut når det gjelder mobilitet og fleksibilitet.

Forholdet til hjemstedet og familien påvirker ungdommer i ulik grad, og spesielt innvandreringdom påvirkes av foreldrenes holdninger til utdanning og arbeid, noe som fører til en sterkere tilknytning til hjemstedet.

Også blant etnisk norske ungdommer er det forskjeller når det gjelder graden av tilknytning til hjemstedet. Mens det er få ungdommer på vestkanten som føler en sterk tilknytning til hjemstedet, føler de på østkanten i større grad en tilknytning til stedet de er vokst opp.

8.1 Funn

8.1.1 Gruppeinndelingen

Jeg har oppdaget at det er et vidt spenn i ungdoms tilknytning til hjemstedet. De fleste ungdommene som har en sterk tilknytning til hjemstedet bor i på østkanten. Grunnen til at ungdommene på vestkanten har en svakere tilknytning er at de i større grad har flyttet flere ganger i oppveksten og derfor mangler sterk tilknytning til noe spesifikt sted.

Selv om jeg fant disse forskjellene mellom øst- og vestkanten, valgte jeg å ta utgangspunkt i ytterpunktene mellom de som føler en sterk tilknytning til hjemstedet og de som ikke føler noen tilknytning. Mellom disse ytterpunktene har jeg oppdaget at det finnes tre kategorier ungdommene kan deles inn i for å beskrive deres preferanser om mobilitet, individualitet og yrkes- og utdanningsvalg. Disse har jeg kalt de fleksible, de stabile og de ambivalente.

De fleksible er den gruppen som omfavner det største antallet ungdommer. De er preget av en oppvekst med manglende territorial tilknytning. Dette skyldes vanligvis mye flytting, og resulterer i at de mangler et territorielt forankret nettverk i nærmiljøet. De er ivrige etter å flytte hjemmefra og ønsker å realisere seg gjennom kreative yrker basert på interesser og hobbyer.

Yrkesvalgene kommer av at de fleksible ser verden som full av muligheter, og denne holdningen fører til at de ønsker å forlate hjemstedet for å benytte seg av de mulighetene en globalisert verden har å by på. Hjemstedet blir for lite, og med for få muligheter. Mens større steder med flere muligheter trekker i de fleksible, er hjemstedet med sine manglende muligheter med på å dytte dem vekk.

De stabile er i den motsatte enden av spekteret hva holdninger til individualisering angår. De har tatt valg basert på trygghet og et ønske om å ha kontroll over sine egne liv. Dette kommer til syne i deres bostedsønsker, de ønsker å bo i kjente omgivelser med mennesker de har tilknytning til, og har derfor ikke hastverk med å flytte hjemmefra, slik de fleksible har. Den sterke tilknytning til hjemstedet kommer i de fleste tilfeller av engasjement i lokalmiljøet.

I tillegg til sin sterke tilknytning til hjemstedet viser de stabile i liten grad et ønske om å reise. Det lave behovet for mobilitet fører til at de ikke opparbeider mobilitetskapital og dermed ikke er med den selvforsterkende spiralen de fleksible og de ambivalente er del av når de

benytter seg av sin mobilitet. Dersom de stabile ønsker å flytte fra Oslo er det til steder som er mindre i størrelse og mer oversiktlige, ikke til større byer i utlandet med flere muligheter.

De stabiles yrkesvalg er rettet mot yrker som er preget av liten grad av arbeidsledighet og dermed gir trygge rammer for langvarig, fast ansettelse. Dette er yrker som det er behov for overalt, og de stabile får dermed muligheten til å være mobile og finne seg jobb hvor som helst, men de har ingen planer om å benytte seg av denne muligheten.

De ambivalente er nært knyttet til hjemstedet, men drømmer om å benytte seg av mulighetene de har i dagens globaliserte verdenssamfunn. Likevel blir det med drømmene, de ambivalente har ingen konkrete planer om studier eller andre lengre opphold i utlandet, slik de fleksible har. Det motstridende forholdet mellom drømmene om å være mobile og den sterke tilknytningen skaper ambivalensen som ligger til grunn for gruppens navn.

De ambivalente kan forlate hjemstedet for å studere andre steder i Norge, men er alltid fast bestemt på at de skal tilbake til hjembyen når de blir eldre og skal etablere seg. Både de ambivalente og de fleksible gleder seg altså over mulighetene globaliseringen har ført med seg, men bare de fleksible har konkrete planer om å benytte seg av disse mulighetene til å bosette seg andre steder enn i Norge. Likevel er de ambivalente svært opptatt av korte feriereiser.

De ambivalente befinner seg mellom de fleksible og de stabile, og valgene de tar i de kommende årene kan føre til at de blir del av en av disse gruppene. Tar de valg som krever en høy grad av mobilitet vil de havne i de fleksibles gruppe, og tar de valg som knytter dem sterkere til hjemstedet havner de i gruppe med de stabile.

Ved hjelp av figur 7 har jeg vist at det kun er ett tilfelle der en gruppe føler hjemstedet er et hinder for dem. Dette er i tilfellet med de fleksibles holdning til hjemstedet, som de føler mangler de mulighetene de trenger for å realisere seg selv. Jeg har også vist at alle ungdommene først og fremst er opptatt av hvilke muligheter steder gir dem, og også at de fleste er fornøyde med å bo i Oslo.

8.1.2 Friår

Blant ungdommene i denne undersøkelsen har over halvparten valgt å ta friår etter endt videregående skolegang. Jeg har definert friår som et år der man gjør noe annet enn å studere

eller gå ut i fast jobb. Årsakene til at ungdommene velger å ta friår er enten at de vil jobbe for å spare penger til å reise, at de gjennomfører førstegangstjeneste, at de tar opp fag fra videregående skole eller at de bare jobber. Felles for alle som tar friår er at de gjør det fordi de er usikre på hva de vil studere eller jobbe med.

Jeg har oppdaget en motstridende holdning hos ungdommene angående deres avgjørelse om å ta friår. Mens de som tar friår gir uttrykk for at de føler de har god tid til å bestemme seg for hva de vil studere, og ikke føler noe tidspress for når de må bestemme seg for å velge utdanning viser de derimot stor bekymring for å velge feil utdanning og å «kaste bort tid» på utdanningen. Tid brukt på å finne ut hva man vil studere er altså ikke bortkastet, men tid brukt på et studie man ikke fullfører er bortkastet. Dette viser at ungdommene ikke ser mulighetene det å være i utdanningsmiljøet gir til å tilegne seg informasjon om forskjellige studier.

Ungdommene som bruker friåret til å forbedre karakterer fra videregående vet ofte ikke hva de vil studere videre, men ønsker å ha et best mulig utgangspunkt når de skal søke universitet og høyskoler. Ved å gjøre seg så fleksible som mulig på denne måten skaper de flere valgmuligheter for seg selv, noe som fører til stress og usikkerhet senere, når de skal velge hva de skal studere. De er altså med på å gjøre sitt eget studievalg enda vanskeligere, ettersom de gir seg selv flere muligheter.

Jeg har oppdaget at de som tar et friår er opptatt av hvordan samfunnet har endret seg over de siste generasjonene. Denne bevisstheten om hvordan endringene har ført til at individet har flere muligheter i dagens samfunn, blant annet ved at alle kan ta høyere utdanning, og også at man kan ta friår for å bestemme seg for hva man vil studere, fører til at mange føler de må utnytte seg av muligheten til å ta både friår og høyere utdanning. Mange føler det forventes at man går rett ut i arbeidslivet etter endt utdanning, og at reising og friår derfor må gjennomføres før man fullfører utdanningen.

De som velger å ikke ta friår gir uttrykk for et ønske om å komme raskt i jobb. De forteller også at de føler de har en flyt de har opparbeidet på videregående som de vil benytte seg av. Den typen yrker de søker er trygge, stabile yrker, noe som gjenspeiles i at halvparten av de som går rett ut i høyere utdanning tilhører gruppen jeg har definert som de stabile. De søker ikke den typen yrker som baseres på interesser eller hobbyer.

8.1.3 Innvandrerungdom

Også innvandrerungdom går rett ut i høyere utdanning etter å ha gjennomført videregående skolegang. De gir uttrykk for at det å fullføre en utdanning er et av deres viktigste mål i livet. De velger utdanninger som leder til stabile, høyt ansette yrker, som juss og medisin.

I tråd med tidligere forskning på innvandrerungdom i Oslo har jeg oppdaget at de slutter opp om skolens målsettinger, blant annet ved å legge opp tradisjonelle utdanningsløp som fører rett fra videregående skole til høyere utdanning.

Innvandrerungdom viser lite av den usikkerheten jeg har funnet hos resten av ungdommene når de skal gjøre sine utdanningsvalg. Dette fører til at de ikke behøver ta friår for å finne ut hva de vil studere før de gyver løs på høyere utdanning. Innvandrerungdommene har få mål før de fyller 30 år, bortsett fra å bli ferdig med utdanningen og få seg en fast jobb. De framstår derfor som mer målbevisste enn etnisk norske ungdommer når det gjelder utdanning.

Grunnlaget for at innvandrerungdommene i mindre grad utviser usikkerhet rundt sine utdanningsvalg skyldes påvirkning fra foreldre. For å belyse forskjellen mellom etnisk norske foreldre og innvandrerforeldre benyttet jeg derfor to familier bestående av en norsk og en utenlandsk forelder for å vise hvordan foreldrene i disse familiene som ikke er født og oppvokst i Norge stiller andre krav til barna sine enn etnisk norske foreldre gjør. Dette viste at innvandrerforeldrene forventer at barna jobber hardere med skolearbeid og at de i større grad enn de etnisk norske foreldrene legger vekt på at man må benytte seg av mulighetene det gir å bo et land der alle har rett på høyere utdanning. Mens etnisk norske foreldre ikke har noe imot at barna deres tar friår er dette noe innvandrerforeldre ser på som bortkastet.

De høye forventningene fra foreldrene fører til stress blant innvandrerungdommene fordi de frykter å skuffe foreldrene. Foreldrene forventer at barna skal studere «noe bra», altså noe som leder til klassiske høystatusyrker som lege eller advokat. Dette fører til at barna deres velger slike utdanninger. Selv om foreldrene i de fleste tilfeller ikke har høyere utdanning selv legger likevel barna stor vekt på deres råd og anbefalinger, og velger utdanning i tråd med deres ønsker. Innvandrerforeldre framstår derfor i større grad som signifikante andre for sine barn enn etnisk norske foreldre gjør.

Også når det kommer til mobilitet har jeg oppdaget et skille mellom innvandrerungdom og etnisk norske ungdommer. Innvandrerungdommene har en sterk tilknytning til familien og

hjemstedet som skapes av at de er bundet av tradisjoner som motvirker individualiseringstendensene vi finner i resten av samfunnet. De er svært positive til hjemstedet, og kaller det blant annet «fantastisk» og «det beste stedet». Den sterke tilknytningen skyldes at foreldrene i større grad interesserer seg for barnas utdanningsvalg, at de stiller større krav til deres resultater på skolen og at det forventes at innvandrerungdom skal bo hjemme, i noen tilfeller så lenge som til de gifter seg. Dette fører til at mange søker utdanning i hjembyen. Kravet fra foreldrene om å være sterkt tilknyttet hjemmet fører til at innvandrerungdom i liten grad utvikler mobilitetskapital, selv om de er barn av mennesker som har utvist stor grad av mobilitet ved å emigrere.

Til sist har jeg oppdaget at alle deltagerne i undersøkelsen, samme hvilken kategori de tilhører eller hvor de er vokst opp, er positive til å ha en sterk tilknytning til hjemstedet sitt. Til og med de som er klar over de negative sidene en sterk tilknytning bringer med seg, i form av lavere mobilitet og fleksibilitet, ser det som en fordel med en sterk, territorial tilknytning. Dette viser at det fortsatt finnes en tradisjonell forståelse av tilknytning til hjemstedet som alle deler, selv om de også har internalisert de holdningene individualiseringsteoretikerne beskriver som typiske for dagens samfunn.

8.2 Teoretiske funn

Hva angår de teorier jeg har benyttet som grunnlag for denne oppgaven har jeg både gjort funn som bygger opp under teoriene og funn som taler mot dem. Jeg vil først gå gjennom funnene som er i tråd med teoriene.

Opprettelsen av typologien viste at individualiseringsteoriene til både Bauman, Beck og Florida stemte overens med ungdommenes situasjon, men de forskjellige teoretikernes teorier passet ulike grupper. Mens Floridas teorier om den kreative klasse i stor grad passet de jeg definerte som de fleksible var Baumans teorier om den flytende modernitet og hans tanker om noen av samfunnet innbyggere som vagabonder mer passende for de jeg definerte som de stabile.

Becks (2002) teori om institusjonell individualisme, at livet i dagens samfunn ikke er så unikt som individualiseringsprosessene tilsier at de bør være, støttes ved at jeg kan kategorisere ungdommene inn i en typologi hva preferanser om mobilitet, individualitet og yrkes- og utdanningsvalg angår.

Beck (2002) framhever at valg har blitt en risiko individet selv må ta ansvaret for.

Ungdommene i denne undersøkelsen har internalisert denne tankegangen, og føler selv de må bære byrden av sine valg. Dette gjenspeiler seg i den store frykten de har for å velge feil utdanning, og som dermed fører til at over halvparten tar seg ett eller flere år fri etter de fullfører videregående skolegang.

Blant annet tar flere opp fag fra videregående skole for å forbedre sine karakterer selv uten å vite hva de senere skal studere. De vet altså ikke om de vil ha nytte av de forbedrede karakterene, men som Beck sier må menneskene i dagens samfunn være mer fleksible enn tidligere for å lykkes. Ved å gjøre karakterene fra videregående best mulig klargjør de seg til å være så fleksible som mulig når de skal søke studier, ved at de vil ha mulighet til å få innpass på så mange forskjellige studier som mulig.

De stabile yrkesønsker er i stor grad preget av at de velger tradisjonelle yrker inspirert av venner og familie. I tråd med Becks teori om hvor viktig det er å være individualisert i dagens samfunn vil de dog ikke innrømme at valgene deres er inspirert av venner eller familie.

Den løse territoriale tilknytningen jeg har funnet er overveiende blant ungdom fra vestkanten beskrives av Bauman (2001) som en av egenskapene som gir makt i dagens samfunn. At flesteparten av Oslos politikere bor på vestkanten (Hollie, 2009) kan tyde på at den løse tilknytningen vestkantens innbyggere har virkelig er med på å gi dem makt – bokstavelig talt. Ved å ha mulighet til å forlate hjemstedet og studere i utlandet og tilegne seg mobilitetskapital og internasjonal erfaring har de mulighet til å returnere til hjemstedet og tilegne seg maktposisjoner i samfunnet som de med en sterk territorial tilknytning ikke er i stand til å anskaffe seg.

Baumans (1997) tanker om at de mest mobile menneskene er som turister som ønsker å forlate hjemmet fordi det framstår som begrensende for deres muligheter har jeg vist at stemmer overens med de fleksibles holdninger. Det som ikke er i tråd med Baumans teori er påstanden om at de som forlater hjemmet lengter tilbake til det med det samme de forlater det. Dette stemmer for de ambivalente, men ikke for de fleksible. De ambivalente forteller om at de drømmer om andre steder, men deres tilknytning til hjemstedet gjør at de ikke benytter seg av mulighetene de har til å være mobile i dagens globaliserte verden. Denne ambivalensen skapes av det Beck (2002) kaller stedspolygami, at man i dagens verden må forholde seg til mange steder på samme tid.

Innvandrerungdoms sikkerhet i sine utdanningsvalg skyldes at de følger tradisjoner, normer og forventninger fra foreldre og familie når de velger utdanning. Dermed går de mot strømmen i et samfunn som i økende grad blir mindre tradisjonelt og stadig mer individualistisk (Beck, 2002; Bauman 2001 og Giddens 1991). Innvandrerungdommenes vektlegging av familien og de ønsker og verdier familien gir uttrykk for stemmer derfor ikke overens med Becks (2002) teorier om at etnisitet og familie har blitt såkalte zombie-kategorier. Mens Beck mener disse kategoriene ikke lenger spiller noen rolle i samfunnet viser skillelinjene mellom innvandrere og etniske nordmenn forskjeller mellom de to kategoriene, og blant innvandrerungdom er fortsatt familien den institusjonen som legger sterkeste føringer på livene deres.

Lash hevder rollen familiens autoritet spilte i tidligere tiders samfunn i dag har blitt erstattet av eksperter på forskjellige områder som råder dagens mennesker til hvilke valg de skal ta (Lash i Giddens, 1991). Denne nedbyggingen av familiens autoritet har i mindre grad funnet sted blant innvandrere, der foreldrenes råd fortsatt veier tyngst. Teorier som tilsier at «geografi er død» (Kelly i Florida, 2002) har vist seg å ikke stemme overens med mine funn. Geografi, i form av ønsker om å ha kontroll over hvor man bosetter seg, spiller en stor rolle for mange ungdommer.

8.3 Begrensninger

Da denne undersøkelsen startet så jeg for meg at vi med inndelingen i segment 1 og segment 2 ville finne de som oppfattet individualiseringstrendene i samfunnet som et gode og de som så det som en byrde, i tråd med henholdsvis Beck (2002) og Bauman (1997, 2001). Dette har jeg i mindre grad fanget opp, de færreste av ungdommene vi har intervjuet ser kravene som stilles til dem i dagens samfunn som en byrde. Dette skyldes trolig utvalgskriteriene vi benyttet til segmentinndelingen (se vedlegg, side 128).

En større grunn er trolig at undersøkelsen ikke omfavner alle ungdommer i Oslo. Av de vi har intervjuet er det kun 2 av 34 som ikke har fullført videregående opplæring. Disse to utgjør 5,8 prosent av våre informanter. I hele befolkningen er det 30 prosent som ikke fullfører videregående opplæring (SSB, 2011). Vi har heller ikke hatt anledning til å inkludere elever fra yrkesfaglige linjer i undersøkelsen. Utvalget vi har består altså av mainstream i

befolkningen, men grunnet segmentinndelingen er vi sikret en maksimal variasjon innen mainstream.

Det er derfor viktig å ha i bakhodet at resultatene av denne undersøkelsen ikke er generaliserbare til verken norsk ungdom generelt eller Oslo-ungdom spesielt. Undersøkelsen sier noe om Oslo-ungdom som har gjennomført studiespesialiserende skolegang. Grunnen til at undersøkelsen ikke kan generaliseres til å gjelde flere skyldes altså begrensninger i empirien.

Oslo er i en særstilling hva norske byer angår. Det er landets klart største by med over 570 000 innbyggere, hvorav syv prosent er studenter, og ungdom som vokser opp her vil i mindre grad enn ungdom fra andre byer være tvunget til å flytte til større byer for å realisere sine utdanningsplaner, ettersom byen huser flere høyere utdanningsinstitusjoner, blant annet landets største universitet (Store Norske Leksikon: Oslo og Strand, 2011). En tilsvarende undersøkelse av mobilitet og fleksibilitet blant ungdommer i andre norske byer ville derfor kanskje gitt enda flere ungdommer som gir uttrykk for at de vil flytte til en større by for å kunne oppfylle sine mål og ønsker. Dette er grunnen til at min undersøkelse ikke kan generaliseres til ungdom utenfor Oslo.

Dersom denne undersøkelsen var gjennomført i en mindre by enn Oslo tror jeg det ville hatt følgende konsekvenser for kategoriene som utgjør typologien:

De fleksible

For å bli betegnet som en av de fleksible i vår undersøkelse må man være så opptatt av å realisere sine drømmer om jobb og utdanning at man gjerne flytter til en større by enn Oslo for å jobbe eller studere. Ettersom Oslo er Norges største by betyr dette derfor at man må flytte til utlandet. Dersom man ikke allerede kommer fra Oslo blir konsekvensene av å flytte til en større by langt mindre. Da trenger man ikke flytte utenfor landets grenser, og man slipper å ta stilling til de utfordringer det å flytte utenlands medfører, som språklige og kulturelle endringer. Dermed vil nok gruppen som utgjør de fleksible være enda større i en undersøkelse gjennomført i andre byer enn Oslo. Dette underbygges av det faktum at Oslo opplever en stadig befolkningsvekst som skyldes at mange flytter fra mindre byer og inn til hovedstaden (Høydahl, 2010).

De stabile

De som er fornøyde med å bo der de bor og ikke drømmer om utenlandsreiser eller flytting til større byer har jeg kalt de stabile. Ettersom de i noen tilfeller ønsker å flytte til mindre steder enn Oslo er det vanskelig å si om de ville havnet i kategorien til de ambivalente eller forblitt i samme kategori dersom de ikke allerede bodde i Oslo. Det mest sannsynlige er at de mest fleksible innen gruppen ville blitt kategorisert som ambivalente dersom de ikke allerede bodde i Oslo, mens de minst fleksible fortsatt ville blitt kategorisert blant de stabile.

De ambivalente

De ambivalente drømmer om å flytte til en større by, men føler seg så nært knyttet til hjemstedet at det oppstår en ambivalens angående hva man ønsker å gjøre. Dette skyldes delvis at de føler Oslo har de mulighetene de trenger, og at behovet for å flytte til en enda større by derfor blir mindre. Hadde disse individene derimot kommet fra en mindre by enn Oslo er det mulig ønsket om å flytte til en større by ville vært sterkere, og at ambivalensen dermed ville vært svakere. Da ville de havnet blant de fleksible i stedet for blant de ambivalente.

Om vi hadde trukket et tilfeldig utvalg fra Luno i stedet for å gjennomføre segmentinndelingen ville jeg ikke vært i stand til å lage typologiene, som i stor grad er basert på at vi valgte ut ungdom som i ulik grad var påvirket av individualiseringsteoriene. Det at jeg kan lage en typologi basert kun på ungdommer i mainstream sier noe om hvor stor variasjonen må være dersom man tar med hele befolkningen i en undersøkelse.

Figur 2 viste at allerede før vi fjernet elevene fra yrkesfaglige linjer var det en overrepresentasjon av ungdommer i gruppen vi definerte som segment 1. Dette er et interessant funn i seg selv, som sier noe om hvordan ungdom har omfavnet de individualiserte verdiene de sosiologiske teoretikerne hevder kjennetegner dagens samfunn. Samtidig kan det også være et tegn på at Luno mangler en del av ungdomsbefolkningen. Dersom teoretikere som Bauman (1997, 2001) har rett er de som i minst grad omfavner de individualiserte verdiene taperne i dagens samfunn. At de som føler seg som de mest akterutseilte i samfunnet ikke ønsker å delta i undersøkelser der de må reflektere over sine egne liv er forståelig. Med dette i bakhodet kan det tenkes at den manglende delen av ungdommer som ikke omfavner individualiseringsverdiene rett og slett har valgt å ikke besvare Luno-undersøkelsen. Dette kan være skyld i overvekten av ungdommer som skårer høyt på vår måling av hvorvidt de identifiserer seg med individualiseringsverdiene eller ikke.

Ungdommene vi har intervjuet er alle født i 1992. I denne idealistiske alderen kan de ha mål og meninger som står overfor store forandringer de neste par årene av livet deres. Et tegn på dette fant jeg da jeg intervjuet en to år eldre informant, Sigurd. Han ga uttrykk for å ha brukt mye mer tid på å tenke over de problemer man står overfor som deltager i et samfunn preget av individualisering enn de fleste andre informantene hadde gjort, og fortalte at han, etter å ha hatt flere friår etter å ha avsluttet videregående skole, fortsatt ikke hadde funnet ut hva han ville gjøre med livet sitt. Han hadde store vansker med å velge hvilken utdanning han skulle velge, og ga uttrykk for at han ønsket at noen kunne ta valget for ham. Han virket i det hele tatt mer tynget av individualiseringen enn de yngre ungdommene jeg har intervjuet. Sett i lys av hvordan Bauman (2001) i større grad ser individualiseringen som en byrde enn det Beck (2002) gjør, kan Sigurd være et tegn på at ungdommene, etter hvert som de blir gjort mer kjent med hva det individualiserte samfunnet innebærer, tar inn over seg en mer «Baumansk» forståelse av samfunnet rundt dem.

8.4 Videre forskning

For videre analyse av temaene som har blitt diskutert i denne oppgaven vil det være nyttig å inkludere ungdom fra flere forskjellige skolebakgrunner enn studiespesialiserende linjer. Det er min antagelse at man da ville fått en større andel ungdommer i gruppen vi definerte som segment 2 og som i min typologi ville blitt beskrevet som stabile, ettersom et av kjennetegnene til de stabile var et ønske om å komme raskt i en stabil jobb etter endt utdanning, noe som også trolig kjennetegner de som velger kortest mulig utdanningsvei for å komme ut i arbeidslivet.

Det vil også være nyttig å analysere ungdom fra andre byer enn Oslo. Som nevnt flere ganger tidligere vil trolig ungdom fra andre byer enn Oslo ha andre holdninger til mobilitet, siden de i større grad må se seg nødt til å flytte til større byer for å realisere sine utdanningsplaner. Analyser som sammenligner ulike byer og inkluderer alle studieretninger vil kunne gi interessante funn med tydeligere ytterpunkter enn de jeg har funnet i denne studien.

Hvordan innvandrerungdom i det lange løp takler de høye kravene som stilles til dem fra foreldrene kan også være interessant å se nærmere på. Vil de bli utsatt for en sosial mobilitet som fører til en fremmedgjøring fra familiens nettverk og de verdier familien står for?

Litteraturliste

Adresseavisen (2004). «Ta pedalene fatt». *Adresseavisen* 04.05.2004.

Aftenposten.no (2012). «Opplyste utdanningsvalg». Hentet 29.03.12 fra:

<http://www.aftenposten.no/meninger/Opplyste-utdanningsvalg-6795268.html#.T3QuyWFmLSg>

Bakken, A (1998). «Ungdomstid i storbyen» i *Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Nova Rapport 7/98*.

Bauman, Zygmunt (2001). *Flytende modernitet*. Oslo: Vidarforlaget AS.

Bauman, Zygmunt (1997). *Postmodernity and its discontents*. Cambridge: Polity Press.

Beck, Ulrich og Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002). *Individualization*. London: Sage Publications Ltd.

Berntsen, Wenche (2008). *Publikumsundersøkelsen 2007*. Hentet 04.06.2012 fra:

[http://www.oslo.kommune.no/getfile.php/Byr%C3%A5det%20\(BYR\)/Internett%20\(BYR\)/Dokumenter/Oslo-k-Rapport-Presentasjon-07.web.pdf](http://www.oslo.kommune.no/getfile.php/Byr%C3%A5det%20(BYR)/Internett%20(BYR)/Dokumenter/Oslo-k-Rapport-Presentasjon-07.web.pdf)

Braathen, Frøydis (2012). «Høyeste antall søkere til studier noen gang». Hentet 23.04.2012

fra: <http://www.aftenposten.no/jobb/Hoyeste-antall-sokere-til-studier-noen-gang-6812223.html#.T5U1vrM9U4c>

Casey, Edward i Relph, Edward (2008): «Senses of Place and Emerging Social and Environmental Challenges» i John Eyles og Allison Williams (red.) *Sense of Place, Health and Quality of Life*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, s. 31-44

CIRIUS (2009): *Betydningen af uddannelsesophold i udlandet – en arbejdsmarkedsundersøgelse*. Hentet 3. januar 2012 fra

<http://www.iu.dk/publikationer/2009/betydningen-af-uddannelsesophold-i-udlandet-1/>

Cheal, David (2008). *Families in today's world. A Comparative Approach* New York: Routledge.

Cosgrove, D. 2004. «Sense of Place». I Johnston et al (eds.) 2004. *The Dictionary of Human Geography*. Blackwell, Oxford.

Crang, Michael (1998). *Cultural Geography*. London: Routledge.

Creswell, John W. (2007). *Qualitative Inquiry & Research Design*. California: Sage Publications.

Emirbayer, Mustafa (2003). *Emile Durkheim: Sociologist of modernity*. Blackwell.

EU-delegasjonen (2012). «EU-programmer». Hentet 10.05.2012 fra: http://www.eu-norge.org/Norges_forhold_til_EU/deltakelse/EU_programmer/

Florida, Richard (2002): *The Rise of the Creative Class*. New York: Basic Books.

Frøyland, Lars Roar og Gjerulstad, Cay (2012). *Vennskap, utdanning og framtidsplaner. Forskjeller og likheter blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn i Oslo*. Hentet 19.02.2012 fra: http://nova.no/asset/5568/1/5568_1.pdf

Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press.

Giddens, Anthony (1997). *Modernitetens konsekvenser*. Norge: Pax Forlag.

Gingrich, Andre og Banks, Marcus (2006). *Neo-Nationalism in Europe and Beyond*. USA: Berghahn Books.

Geertz, Clifford (1993): *The Interpretation of Cultures*. London: Fontana Press.

Gullestad, Marianne (1996). *Hverdagsfilosof: verdier, selvforståelse og samfunnssyn i det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hollie, Erik (2009). «Makten konsentrert i Oslo Vest». Hentet 04.06.2012 fra: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/politikk/Makten-konsentrert-i-Oslo-vest-5597340.html#.T8zFCrA9XSg>

Høydahl, Even (2010). «Befolkningsvekst rundt Oslo». *Ssb.no*, hentet 01.05.2012 fra <http://www.ssb.no/vis/samfunnsspeilet/utg/201005/02/art-2010-12-06-01.html>

Johnsen Ørstavik, Linda (2010) «Norske arbeidstagere er negative» *Aftenposten.no*, hentet 13.04.2012 fra: <http://www.aftenposten.no/jobb/article3918873.ece#.T5FZRbM9U4c>

Lash, Scott; Beck, Ulrich og Giddens, Anthony (1994). *Reflexive Modernization. Politics, tradition and aesthetics in the modern social order*. California: Stanford University Press.

Larsen, Eirin og Midttveit, Ina (2012). «Ungdom med innvandrerbakgrunn går ikke på Folkehøyskole». *Nrk.no*, hentet 20.04.2012 fra: <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/rogaland/1.8085419>

Malpas, J. E (2006). *Heidegger's Topology: Being, Place, World*. Massachusetts: MIT Press

Malpas, J. E (1999). *Place and Experience: A Philosophical Topography*. Edinburgh: Cambridge University Press.

Massey, D. 2005. *For Space*. Sage, London.

Mayer, Catherine (2009). «The March to the Far Right», Times nettutgave, hentet 05.01.12 fra <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1913651,00.html>

Mead, George Herbert (1974). *Mind, Self, & Society – from the Standpoint of a Social Behaviorist*. Chicago.

Murphy-Lejeune, Elizabeth (2002). *Student Mobility and Narrative in Europe: The New Strangers*. London: Routledge.

Nielsen, Torben Hviid (2010). «De ”frisatte”. Om individualisering og identitet i nyere samtidsdiagnoser.», I: Kenneth, Dahlgren & Jørn, Ljunggren (red.), *Klassebilder: Ulikhet og sosial mobilitet i Norge*. Universitetsforlaget.

Nova: «SIS Luno - Longitudinell Ung i Oslo». Hentet 24.05.2011 fra: <http://www.nova.no/id/10533.0>

Ordnnett.no: «Individualisere». Hentet 25. oktober 2011 fra <https://vpn2.uio.no/+CSCO+d0756767633A2F2F6A6A6A2E626571617267672E6162++/search?search=individualisering&lang=no>

Polkinghorne, D. E. (1989) i Creswell, John W. (2007). *Qualitative Inquiry & Research Design*. California: Sage Publications.

Rantanen, Terhi (2003). *The New Sense of Place in 19th-Century News*. Media Culture Society 2003, 25: 435-449.

Relph, E. 1976. *Place and Placelessness*. Pion, London.

Roberts, Ken (2009). «Opportunity structures then and now». *Journal of Education and Work*, 22: 5, 355- 368

Rose, Gillian (1995). «Place and Identity: A Sense of Place». i Massey, D. & P. Jess (eds.) *A Place in the World?* The Open University, Milton Keynes.

Sack, Robert David (1992): *Place, Modernity, and the Consumer's World. A Relational Framework for Geographical Analysis*. London: The Johns Hopkins University Press.

Sejerstedt, Francis (2007). «Frihetsrevolusjonen», i *Nytt Norsk Tidsskrift* nr. 03: 256-267.

Sennet, Richard (1998). *The Corrosion of Character: the Personal Consequences of Work in the New Capitalism*. New York: W. W. Norton & Co.

SSB (2011). «Sju av ti fullfører videregående opplæring». Hentet 05.06.2012 fra:

<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/201105/04/>

Strand, Nils Petter (2011). «Studentbyen Oslo» i *Oslospeilet* nr. 2, 2011. Hentet 05.06.2012

fra: [http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utviklings-%20og%20kompetanseetaten%20\(UKE\)/Internett%20\(UKE\)/Dokumenter/Oslostatistikken/Publikasjoner/Oslo-Speilet/2011-02/Studentbyen%20Oslo.pdf](http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utviklings-%20og%20kompetanseetaten%20(UKE)/Internett%20(UKE)/Dokumenter/Oslostatistikken/Publikasjoner/Oslo-Speilet/2011-02/Studentbyen%20Oslo.pdf)

Tjora, Aksel Hagen (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Torheim, Ørjan (2012). «Nav: - Bør kanskje være strengere». Hentet 25.04.2012 fra

<http://www.bt.no/jobb/Nav---Bor-kanskje-vare-strengere-2683362.html#.T5e8JbM9U4d>

Tönnies, Ferdinand (2001) i Jose Harris (red.): *Community and Civil Society*. Edinburgh: Cambridge University Press.

Wiers-Jensen, Jannecke (2011). «Background and Employability of Mobile vs. Non-Mobile Students», i *Tertiary Education and Management* nr. 02/2011: 79-100.

Wiers-Jensen, Jannecke og Aamodt, Per Olaf (2012). «Det store valget». Hentet 09.05.2012 fra: <http://www.aftenposten.no/meninger/Det-store-valget-6795313.html#.T6qJW-g9U4d>

Øia, Tormod (2007). *Ung i Oslo – levekår og sosiale forskjeller*. Hentet 21.05.2012 fra: http://www.nova.no/asset/2586/1/2586_1.pdf

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgaven: 39 267

Vedlegg

Informantoversikt

Det følgende vedlegget er en kort oppsummering av hver informant. Beskrivelsene inneholder kun de detaljer om personene som er relevante for denne oppgavens problemstilling.

De fleksible

Aleksandra

Aleksandra bor på Romsås. Begge foreldrene hennes er fra Ungarn, men hun er født og oppvokst i Norge. Hun jobber i et importfirma og sparer penger til å reise til Brasil etter nyttår. Hun har ikke hastverk med å begynne å studere og planlegger å begynne å studere i utlandet om halvannet år. Hun vet ikke hva hun skal studere, men ønsker å jobbe med drama, teater eller reiseliv. Hun stiller seg ikke utelukkende til å etablere seg på Romsås senere, men sier hun har fått et «vestkantblikk på østkanten» som gjør at hun synes det er for usentralt.

Astrid

Astrid avtjener førstegangstjeneste i militæret. Hun er usikker på om hun vil la det bli med ett år i militæret eller om hun skal verve seg for videre tjeneste for å få mer tid til å tenke på hva hun vil gjøre etter tiden i militæret er over. Hun har vokst opp på Høybråten og beskriver det som et hyggelig sted, men et sted som mange har lyst til å komme seg bort fra. Hun sier hun kanskje kan etablere seg der senere, men har planer om å bosette seg i utlandet.

Filip

Filip er vokst opp på Kampen og er nå i militæret. Han ønsker å utdanne seg til siviløkonom og til høsten skal han studere i København. Han har ikke gode nok karakterer til å studere det han ønsker i Norge og drar derfor til utlandet for å kunne studere på et universitet som har lavere krav enn universitetene i Norge. Han sier han liker å komme inn i nye miljøer, og ser seg som en motpol til andre mennesker som ikke ønsker å komme inn i nye miljøer. Han sier han liker å «bytte beite».

Hjalmar

Er født og oppvokst på Stovner, som han beskriver som et stygt og kjedelig sted som det er umulig å ha et fint inntrykk av. Han vil ikke bo der resten av livet, men bor fortsatt hjemme med foreldrene nå. Han har bodd i London tidligere og sier han liker «at det er stort», og at Stovner blir for lite for ham. Han studerer internasjonale studier ved Universitet i Oslo.

Jenny

Jenny er født og oppvokst på Bjerke. Hun sier at hun «ikke kan klage», ettersom det ikke var mye bråk i området da hun vokste opp, men hun beskriver Bjerke som et sted med «veldig mye høyblokker og veldig mye gjerne innvandrere». Hun tar allmenn påbygning og har tidligere gått interiør og design på videregående. Hun jobber deltid som bryllupsplanlegger og ønsker å flytte til USA for å jobbe heltid med bryllupsplanlegging der. Hun har slektninger i USA som hun håper kan hjelpe henne i gang med dette.

Johannes

Johannes er født og oppvokst på Hovseter, en plass han kaller «vestkantens rasshøl». Likevel synes han Hovseter var et bra sted å vokse opp. Han bor nå i Gøteborg hvor han studerer til å bli utøvende musiker. Han ville helst studert i Oslo, men hadde ingen problemer med å flytte til Gøteborg for å studere der. Faren hans er fra Romania og moren hans er etnisk norsk.

Kristine

Kristine har vokst opp i Bærum, har senere bodd sammen med moren sin på Hovseter og bor nå i kollektiv i sentrum. Hun jobber for å spare penger til å reise til Asia etter nyttår og har senere planer om å flytte til Sverige for å studere der. Hun tror hun kommer til å bli i Sverige og slå seg ned der. Hun har ikke noe vondt å si om Bærum, men føler stedet er for lite og kjedelig for henne og ønsker ikke å bo der. Hun ønsker å arbeide med noe som gjør at hun kan reise i årene framover, som reiseleder. Hun har ingen hastverk med å begynne å studere og sier hun kan bruke hvor lang tid hun vil på å bestemme seg for hva hun skal studere.

Lars

Lars er vokst opp på Nordstrand og sier han liker stedet, men at han ikke «må være på Nordstrand hele livet». Han jobber på sykehus og sparer penger til å reise til India i januar for å jobbe en måned på barnehjem. Deretter reiser han videre på tre måneders backpacking i India, Thailand, Vietnam, New Zealand og Australia. Han skal søke medisinstudier i Danmark neste år.

Linnea

Linnea forteller at hun har flyttet omtrent 15 ganger og bor i dag på Smestad. Hun mangler tilknytning til stedene hun har bodd. Hun er en av de eneste som sier hun ikke synes det er viktig å ha et sted man har tilknytning til og ønsker å bo mange flere steder før hun «slår seg til ro» med familie. Hun har ikke planer for hva hun skal studere eller gjøre videre, men sier hun ønsker å reise til utlandet, gå på folkehøyskole eller gå på skole.

Maja

Maja er vokst opp nord i byen. Hun har tatt seg friår for å jobbe og deretter reise til Asia og Afrika etter nyttår. Når hun kommer tilbake skal hun begynne å studere økonomi og planlegger å søke i Norge, Sverige, Danmark, USA, Australia og andre land. Hun har bodd et år i Texas som barn og har også vært et år på utveksling til Maine. Hun føler en sterk tilknytning til stedet hun har vokst opp fordi hun gjerne vil bo i en storby, men også vil ha et trygt nabolag, og føler hun har det på hjemstedet, likevel kan hun ikke svare på om hun vil slå seg ned der som voksen.

Marit

Marit bodde de første årene av livet sitt på Vinderen, deretter flyttet familien til USA hvor de bodde i flere år. De flyttet tilbake til Vinderen da Marit begynte i syvende klasse. Hun bor fortsatt hjemme hos foreldrene på Vinderen mens hun jobber og sparer penger og forbedrer karakterer fra videregående. Hun har ikke noen sterk tilknytning til Vinderen, og forteller at vennene hennes bor over hele byen. Hun har ingen motforestillinger mot å bosette seg på Vinderen når hun blir eldre, men har heller ingen ønsker om å gjøre det. Hun synes det er kjedelig å være mye på ett sted og mener Vinderen blir litt ensformig. Har ikke bestemt seg for hva hun vil studere, men ønsker å ta en doktorgrad.

Olav

Olav er født og oppvokst på Stovner. Han har nå flyttet til Trondheim for å studere matematikk. Han er usikker på om han kommer til å flytte tilbake til Stovner, han sier jobbmulighetene avgjør hvor han vil slå seg ned. Han er mindre utenlandsrettet enn de andre fleksible, og selv om han har ønsker om å reise før han blir 30 er han ikke interessert i backpacking-reiser i Sør-Amerika og Asia.

Petter

Petter er født og oppvokst i Prinsdalen, men føler seg ikke tett knyttet til stedet, selv om familien hans bor der. Han er i militæret og avtjener verneplikt. Skal deretter inn i Telemarks Bataljon for å reise til utlandet og senere ta befalskurs for å bli i militæret så lenge han kan. Hvis han ikke hadde vært i militæret ville han studert musikk.

Rikke

Rikke tar opp fag på Sonans for å forbedre sine karakterer så hun kan komme inn på jusstudiet i Bergen. Hun vil heller studere i Tromsø eller Bergen enn i Oslo, og sier hun ikke vet om hun vil bo i Oslo resten av livet. Hun er vokst opp på Bøler, men valgte å gå på skole på Berg fordi det var langt unna Bøler. Hun synes Bøler er fint, men kjedelig, og «for langt fra ting». Hun vil gjerne reise, ikke på korte ferier, men lengre turer der man kan hjelpe lokalbefolkningen med praktiske oppgaver, som å bygge kirker.

De ambivalente

Andre

Født og oppvokst i Oslo, bor med faren sin på Nordberg. Er i militæret fordi han ikke viste hva han skulle studere, men har nå bestemt seg for å søke ingeniørfag eller arkitektur på NTNU neste høst. Han føler en tilknytning til Oslo og stedet han har vokst opp. Han setter pris på muligheten arkitektutdanningen gir til å kunne reise utenlands, men har ingen konkrete planer om å studere eller bo i utlandet.

Arash

Arash foreldre har innvandret fra Iran. Selv er han født og oppvokst i Oslo, og har bodd på Smestad hele livet. Han er svært tett knyttet til Smestad, og har bestemt seg for å flytte tilbake dit for å slå seg ned senere. Nå bor han i sentrum mens han skriver en kokebok og jobber på en ungdomsklinikk. Neste år skal han begynne å studere juss og medisin i Oslo.

Emil

Emil har bodd hele livet på Hauketo. Han sier han har et ambivalent forhold til stedet; han synes det var greit å vokse opp der, men at han heller ville vokst opp et annet sted fordi han ikke føler seg hjemme i miljøet på stedet. Han jobber som assistent på en barneskole og ønsker å begynne å studere, men vet ikke hva han skal velge. Ønsker blant annet å bli journalist eller psykolog.

Line

Line er født og oppvokst på Tåsen, hvor hun fortsatt bor sammen med moren. Hun har blitt lei av Tåsen, og har nå venner over hele byen i stedet for bare på hjemstedet. Likevel vil hun etablere seg i Oslo og har ingen planer om studier eller arbeid i utlandet. Hun er jobbsøkende, for tiden arbeidsledig. Hun sier hun var skolelei og strøk på eksamen, så hun har ikke fullført VGS. Hun har planer om å jobbe ett eller to år før hun tar opp fagene hun trenger. Hun har lyst til å bli politi, tollere eller vekter.

Pham

Phams foreldre er født i Vietnam, men selv er hun født og oppvokst på østkanten av Oslo. Hun har flyttet mellom to steder på østkanten, men føler seg mest knyttet til det første av disse stedene. Hun studerer til å bli siviløkonom ved NHH, men er fast bestemt på å flytte tilbake til Oslo for å slå seg ned etter studiene er over.

Marte

Marte er født og oppvokst på Slemdal og er tett knyttet til stedet. Hun jobber for tiden i barnehage og sparer penger til å reise etter nyttår. Neste høst skal hun enten i militæret, jobbe eller ta noen fag ved universitetet så hun senere kan komme inn på politihøgskolen. Hun er villig til å flytte fra Oslo for å ta politiutdanningen i en annen by, men er bestemt på at hun skal tilbake til byen for å slå seg ned på Slemdal senere.

Nora

Nora har vokst opp på Manglerud og har bodd dere helt til hun nå flyttet til Hønefoss for å studere økonomi og administrasjon. Hun synes Manglerud er et fint og trygt sted og savner stedet nå som hun har flyttet. Hun sier hun er sikker på at hun vil slå seg ned på Manglerud når hun blir eldre. Hun sier jobben ikke er det viktigste for henne, så lenge hun tjener penger til livets opphold er det ikke så viktig at hun jobber med noe som er relatert til interessene hennes. Hun er glad i å reise, men ønsker ikke lange utenlandsreiser, bare korte ferieturer.

Silje

Silje driver med husokkupasjon i Oslo. Når hun ikke okkuperer hus bor hun hos faren på Sagene. Hun er opptatt av at husene hun okkuperer er i Oslo, ettersom det er i denne byen hun vil gjøre en endring og forandre reglene og sier «det er Oslo som er det viktigste stedet for meg». Hun har planer om å begynne på dramalinje på folkehøyskole på Romerike neste år og deretter begynne å studere teater i Oslo dersom hun trives med det.

Zhara

Zhara bor med moren sin på Stovner. Foreldrene er fra Pakistan, men faren er død. Hun ønsker å fortsette å bo hjemme hos moren mens hun studerer. Hun har vært på utveksling til England mens hun gikk på videregående. Hun begynte å studere demokrati og menneskerettigheter etter videregående, men likte ikke studiet og sluttet. Nå skal hun forbedre karakterene fra videregående og søke juss i stedet. Hun forteller at hun har en sterk tilknytning til Oslo, og at hun ikke vil studere i noen andre byer, likevel synes hun Stovner er et litt kjedelig sted.

De stabile

Arild

Arild studerer informatikk i Oslo og er oppvokst på Skullerud hvor han fortsatt bor sammen med foreldrene. Han ønsker å flytte til et mindre sted der det ikke er så store forhold som i Oslo. Han trekker fram Sandefjord som en by han kunne tenke seg å bo. Han sier han ønsker seg en stabil og trygg jobb framfor en som er kreativ og variert. Han har ingen ønsker om å bruke fritiden til reising.

Even

Even tar allmenn påbygging for å få generell studiekompetanse. Han jobber som avisbud og har planer om å utdanne seg til prest, men vil først jobbe i tre år som avisbud på heltid. Han har vokst opp på Haugenstua, men bor nå sammen med faren på Stovner etter at foreldrene skilte seg. Hans tilknytning er til Stovner og menigheten der og han ser for seg å engasjere seg i menigheten også etter han er ferdig med å studere.

Hanna

Hanna har bodd hele livet sammen med familien på Oppsal. Hun har fortsatt ikke flyttet hjemmefra. Hanna studerer radiografi, men angrer på at hun begynte med det og skal slutte etter å ha gjort ferdig det første semesteret på studiet. Hun er ikke sikker på hva hun skal studere senere, men har et ønske om å bli veterinær. Hun ønsker ikke å bo i storby, og vil derfor flytte fra Oslo når hun skal etablere seg. Hun nevner Åndalsnes som et sted hun kan tenke seg å flytte til fordi hun har slekt der, fordi det er mindre enn Oslo og fordi det er nær naturen. Hun sier hun ikke vil slå seg ned et sted hun ikke har tilknytning gjennom familie på stedet.

Hilde

Hilde er født og oppvokst på Bøler, hvor hun fortsatt bor sammen med foreldrene. Hun har en nær tilknytning til stedet og sier hun liker det fordi det er trygt og godt. Hun jobber på et sykehjem for å finne ut om hun ønsker å bli sykepleier. Hun har få muligheter til å reise fra Oslo ettersom hun eier en hest som begrenser mulighetene hennes. Dersom hun ikke skulle bodd på Bøler ville hun bodd på hjemstedet til faren på Vestlandet, som er et lite, landlig sted, men hesten hindrer henne i å flytte fra Oslo.

Jamal

Jamals foreldre har innvandret til Norge fra Pakistan. Jamal har vokst opp og bodd hele livet på Bøler. Han er tett knyttet til stedet gjennom familie, venner og frivillig arbeid i moskeen. Han har nå flyttet til Hønefoss for å studere juss, ettersom han ikke kom inn på studiet i Oslo, men jobber aktivt med å få til en overføring til Universitetet i Oslo fordi han vil flytte tilbake til Bøler, hvor han ønsker å etablere seg. Han er den første i sin familie som har flyttet hjemmefra før man etablerer seg med familie og forteller at familien var skeptisk til at han skulle flytte. Han har ingen ønsker om å ta friår for å reise eller dra på folkehøyskole, han er i stedet opptatt av å bli ferdig med studiene så han kan begynne å arbeide.

Katarina

Katarina er født og oppvokst på Lambertseter hvor hun fortsatt bor sammen med foreldrene sine. Hun forteller om en sterk tilknytning til stedet, og forteller at hun føler seg nært knyttet til Lambertseter, men ikke til Oslo som helhet. Hun har ingen ønsker om å reise. Hun har nå bestemt seg for å flytte ut fra barndomshjemmet for å bo på Ellingsrud. Katarina studerer til å bli barneskolelærer.

Lisa

Lisa er født og oppvokst på Etterstad, men hun flyttet med foreldrene til Lørenskog for noen år siden. Hun føler fortsatt hun «er fra» Etterstad, og sier hun har et sterkere forhold til dette stedet enn til Lørenskog. Hun ønsker å slå seg ned på Etterstad med familie når hun blir eldre. Nå studerer hun landskapsarkitektur på Ås, hvor hun også bor, men bestemoren hennes bor fortsatt på Etterstad, så hun er ofte der på besøk.

Nina

Nina er født og oppvokst på Nordstrand hvor hun fortsatt bor sammen med familien sin. Hun er glad i å bo på Nordstrand og trekker fram at det er et rolig og trivelig område å bo i. Hun

sier hun håper hun ikke må flytte langt derfra dersom hun må flytte. Hun er opptatt av å ha familien og slekten rundt seg og det eneste alternativet til Oslo hun vurderte da hun skulle studere var Fredrikstad, ettersom hun har slekt der. Hun studerer til å bli sykepleier.

Selma

Selma går på privatskole for å ta opp fag fra videregående. Hun ønsker å studere farmasi eller bioingeniør. Selma er født i Sri-Lanka, flyttet til Norge som toåring og vokste opp i Vardø. Familien flyttet til Stovner da hun var 10-11 år gammel og det er Stovner hun føler hun har tilknytning til nå. Hun har ingen tilknytning til Sri-Lanka eller Vardø. Hun ser ikke for seg å flytte fra Oslo.

De uklassifiserbare

Andrea Farah

Andrea Farah har bodd på Carl Berner tidligere og bor nå på Grünerløkka sammen med moren sin. Hun vil gjerne bo i utlandet og har bodd to måneder hos slektninger i USA. Hun driver for tiden ikke med noe, men venter på å begynne på frisørskole i Oslo. Hun ønsker å drive sin egen frisørsalong i framtiden. Ellers ønsker hun å fortsette å bo på Grünerløkka når hun begynner å studere, men hun sier lite om tilknytning til forskjellige steder og hvor hun ønsker å etablere seg, noe som gjør det vanskelig å plassere henne i typologien.

Christian

Christian bor for seg selv på Godlia etter å ha vokst opp med foreldrene på Torshov. Han jobber fulltid i kommunen og jobber dessuten deltid i musikkbransjen. Han forteller at han er glad i å reise og har reist mye, men sier ingenting om hva slags reiser han har vært på eller ønsker å dra på i framtiden. Ellers sier intervjuet ingenting om hva hans syn på mobilitet og fleksibilitet er, og det er derfor umulig å plassere han i typologien.

Sigurd

Sigurd er født i 1990, og har derfor ikke deltatt i Luno. Intervjuet med ham benyttes heller ikke i analysen, det tas kun inn i metodekapittelet og konklusjonen i et forsøk på å se hvilken retning ungdommene kan komme til å ta de neste par årene. Sigurd har vokst opp på Grünerløkka, og har etter han fullførte videregående bodd på Malta og på Solli. Han forteller om en stor usikkerhet angående hva han ønsker å studere og senere arbeide med. Han har

prøvd ut mange forskjellige yrker, men har vanskelig for å finne noe som passer for ham. Etter nyttår skal han i militæret, hvor han håper å få mer tid til å tenke om hva han vil studere.

Intervjuguide

Dette er den felles intervjuguiden utarbeidet av meg selv og masterstudentene Kine Paulsen, Linda Pettersen og Margrethe Gustavsen for prosjektet Young Perspectives.

Bakgrunnsinfo.

- Navn, alder, VGS, bosted, søsken

Nåtid

1. Hva gjør du nå?

Andre muligheter/alternativer. Påvirkning.

2. Hvilke tanker har du om stedet der du vokste opp?

Tilknytning (konkret/generelt). Tilbakeflytting?

3. Hva tror du er grunnen til at noen velger å flytte etter endt videregående, mens andre blir boende hjemme?

Forskjellige holdninger, bakgrunn, mål?

4. Hva gjør foreldrene dine?

Utdannelse, jobb, forventninger, besteforeldre

5. Hvordan føles det å være ferdig med skolen?

Ulikt fra overgangen fra ungdomsskolen, fordeler/bakdeler

Fremtid

6. Hvilke planer har du lagt for de neste årene?

7. Hvor ser du deg selv om 10 år?

Etablering, «voksenhet», utdanning, forventinger, oppnåelser.

8. Hvis du kunne få gjøre hva som helst, hva ville du da gjort?

Drømmejobb (karakteristikk, endringer), stabilitet vs fleksibilitet (jobb for livet?), «drømmeliv», reiser.

9. Er det noen ting som gjør det vanskelig for deg å oppnå det du vil?

Fordeler, ulemper, like muligheter (ressurser/øst-vest, VGS, foreldres bakgrunn)?

10. Hva mener du er viktig for å oppnå sine mål?

11. Har du noen forbilder?

Hva er det med de du beundrer?

Fortid

12. Kan du fortelle litt om tidligere jobberfaringer du har?

Økonomisk uavhengighet, hvorfor, hva var bra/dårlig, CV (bevisst planlegging), organisasjoner

13. Hvordan opplevde du skolen?

Hva var bra/dårlig, Karakterer, tilbakemelding/ambisjoner fra andre, relasjon til lærere og andre ressurspersoner, foreldrenes involvering, venner og søsken.

Bilder:

- Man er sin egen lykkes smed
- Man må kjenne sine styrker og svakheter og holde seg til det man kan.

14. Er du på Facebook?

Hva bruker du det mest til?

Blogger du?

Kropp og kroppsideal

Skolen:

16. Synes du det var mye fokus på utseende da du gikk på skolen?

Positive eller negative kommentarer, ungdomsskolen

Kroppsideal:

17 . Hvordan vil du beskrive en fin mann og kvinnekropp?

Kroppsideal, krav, konsekvenser av ikke å være opptatt av utseende i dag?

Normalkropp:

18. Hvordan vil du beskrive en normal gutt/jentekropp?

Hva er normalt?

Egen kropp og utseende:

19. Har du noen gang prøvd å forandre ditt eget utseende ved for eksempel å slanke deg eller å forsøke å legge på deg?

Motivasjon, måloppnåelse, selvfølelse

20. Trener du?

Motivasjon, konsekvenser av å slutte?

21. Hvilke morgenrutiner har du før du drar på skole eller jobb?

Følelser rundt rutinene, konsekvenser dersom du ikke gjorde det?

22. Synes du det er viktig å være opptatt av utseende?

Konsekvenser

23. Om du kunne forandre noe ved ditt utseende eller kropp, ville du gjort det?

Hva, hvorfor

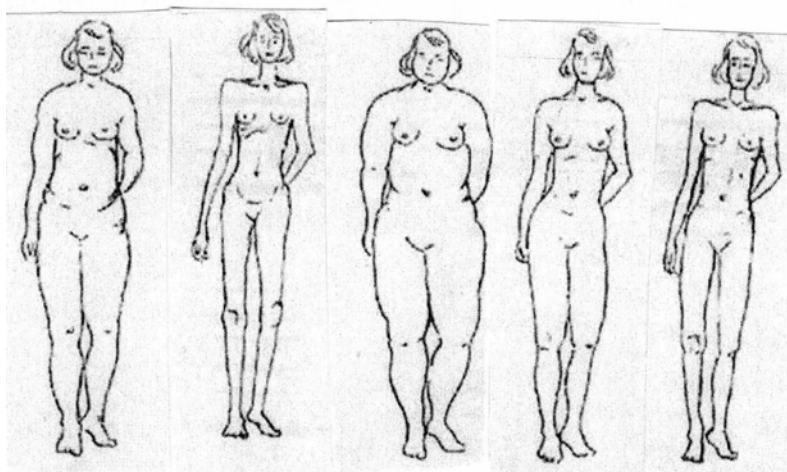
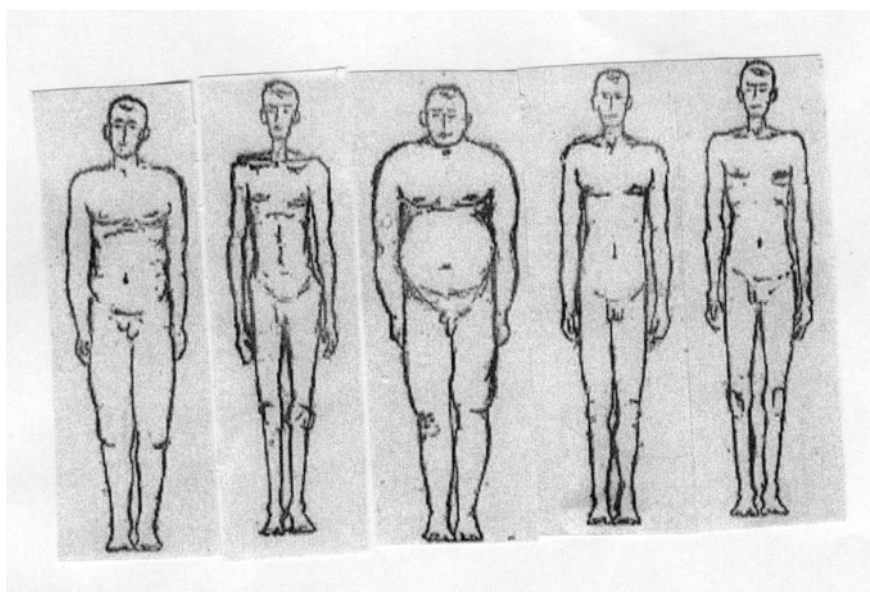
24. Tror du at utseende er like viktig for gutter og jenter

Hvorfor?

25. Hvis du skulle lignet på en kjendis, hvem ville det ha vært?

Bilder som ble vist under intervjuet

«Hvilke av disse kroppene mener du er den mest normale/ideelle?»

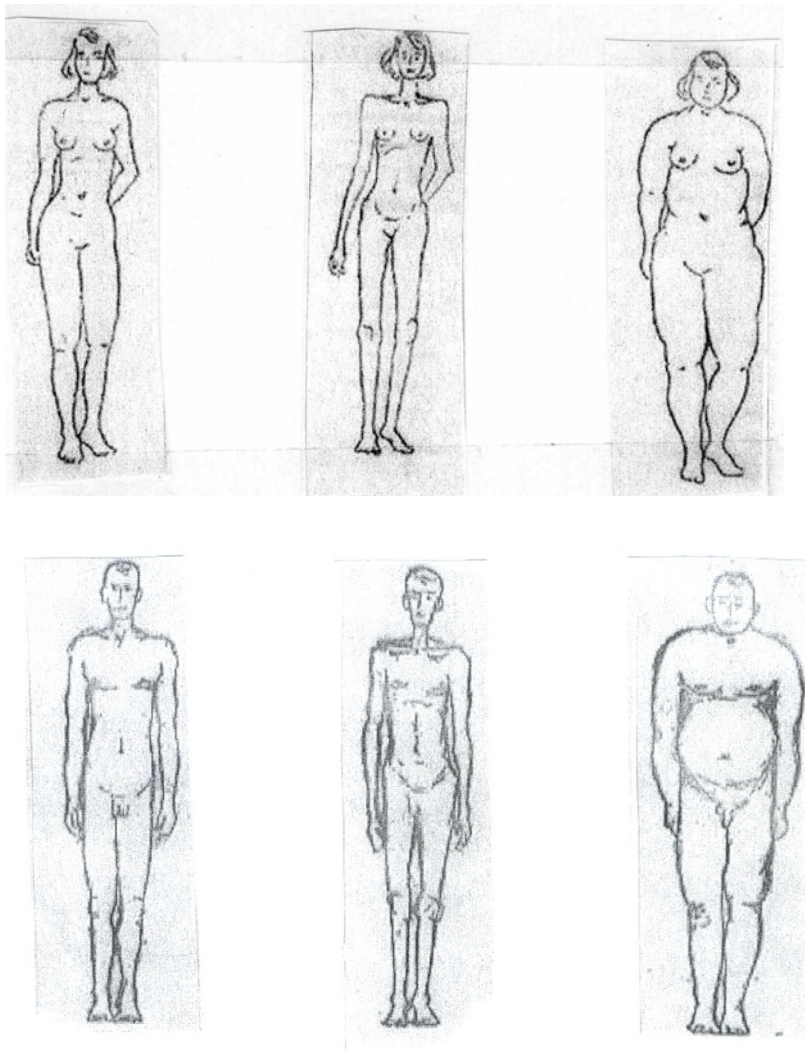

«Her kan du plassere de adjektiv du mener passer best til hver kropp.»

Adjektivene er som følger: målrettet, viljesterk, viljeløs, stygg, vakker, lat, aktiv, selvsikker, usikker, omsorgsfull, egoistisk, ideal, unormal, normal, grådig, bestemt, interessant, uinteressant, kjedelig, attraktiv, u-attraktiv, pålitelig, upålitelig, sexy, usexy.

Det blir tatt et bilde av resultatet.

Til slutt bes informanten om å diskutere hvorfor hun satte adjektivene der hun gjorde.

26. Er det noe vi ikke har vært innom som jeg burde ha spurt om eller som du vil legge til?

Brev til informantene

Forespørsel om deltakelse i LUNO – Young Perspectives

Hei!

Du har tidligere deltatt i spørreundersøkelsen LUNO (Longitudinell Ung i Oslo), i likhet med om lag 2500 andre Oslo-ungdommer født i 1992. I forbindelse med oppfølgingsprosjektet LUNO – Young Perspectives, ønsker vi nå å intervju 40 LUNO-deltakere som har takket ja til å bli kontaktet på nytt. Du er trukket ut blant dem vi gjerne vil snakke med!

Utvalget er basert på hvordan LUNO-deltakere svarte på spørsmål om preferanser om fremtidig arbeid og utenlandsreiser. Formålet med intervjuene er å få et innblikk i Oslo-ungdommers egne perspektiv på fremtiden og veien videre etter videregående skole. I tillegg til at du bidrar til å styrke kunnskap om ungdom i din situasjon, er et slikt intervju en fin anledning til å tenke høyt om hvilke ønsker, forventninger og planer du har fremover. Kanskje lærer du noe nytt om deg selv?

I løpet av den nærmeste tiden vil vi kontakte deg på telefon for å spørre om du kan tenke deg å bli med på et intervju. Intervjuet tar 45-90 minutter og finner sted ved UiO, eller et annet sted som passer deg bedre. Om du ikke bor i Oslo for tiden, kan vi gjøre intervjuet per telefon, eller vi kan avtale en tid du er hjemme på ferie.

Det er selvfølgelig frivillig å delta, og du har også rett til å trekke seg fra undersøkelsen både under og etter intervjuet uten forklaringsplikt. Intervjuerne er underlagt taushetsplikt og opplysninger fra intervjuet vil behandles konfidensielt. I fremtidige publikasjoner vil ingen deltakere navngis, og ingen opplysninger vil kunne spores tilbake til enkeltpersoner. Intervjuerne har heller ikke muligheten til å spore hva du har svart på enkeltspørsmål i spørreskjemaene.

LUNO – Young Perspectives gjennomføres av Institutt for sosiologi ved UiO, etter tillatelse fra NOVA, som gjennomførte spørreundersøkelsen. Hovedansvarlig er doktorgradsstipendiat Jens Lunnan Hjort, som tidligere har jobbet som forskningsassistent ved NOVA. Hjort samarbeider med masterstudentene Kine Paulsen, Linda Pettersen, Stian Mathisen og Margrethe Gustavsven. Veileder for dem alle er professor Torben Hviid Nielsen.

Ta gjerne kontakt med Jens Lunnan Hjort på j.l.hjort@sosgeo.uio.no eller 22 85 52 64 / 94 100 119 dersom du har spørsmål.

Med vennlig hilsen

Kristinn Hegna
Prosjektleder LUNO
NOVA
www.nova.no

Jens Lunnan Hjort
Ansvarlig LUNO – Young Perspectives
Universitetet i Oslo
www.sv.uio.no/iss

Notat: utvalgskriterier for kvalitativ undersøkelse i forlengelsen av LUNO

Jens Lunnan Hjort, 6.juni 2011

Innledning

Longitudinell Ung i Oslo (LUNO) er en NOVA-undersøkelse der Oslo-ungdommer født i 1992 har svart på tre spørreskjemaer mellom 2006 og 2010. Spørreskjemaene dekker en rekke områder i de unges liv, med utdanning som det mest sentrale. 2470 ungdommer har vært med på minst en av de tre rundene. En kort presentasjon av LUNO finnes på NOVAs nettsider: <http://www.nova.no/id/10533.0>. Så langt har det ikke blitt publisert mye på bakgrunn av data fra LUNO. Ett unntak er en artikkel av prosjektleder Kristinn Hegna (2010) i *Tidsskrift for ungdomsforskning* om endringer i utdanningsaspirasjoner mellom T1 og T2.

Jeg var personlig ansatt som forskningsassistent ved NOVA mellom 2008 og 2010, og jobbet store deler av høsten 2009 og våren 2010 med den tredje datainnsamlingen. Jeg var også med i prosessen med å utforme det tredje spørreskjemaet, som ungdommene altså svarte på i en alder av 17 år, mens de fleste av dem gikk i 2.trinn på videregående skole. I dette spørreskjemaet var det inkludert et spørsmål om de unge kunne tenke seg å bli kontaktet ved en senere anledning, med tanke på et kvalitativt intervju. Av 1865 ungdommer som var med i runde 3, svarte 965 ja til dette.

Jeg har fått anledning til å basere mitt doktorgradsprosjekt på en kombinasjon av datamaterialet fra LUNO og en kvalitativ undersøkelse som følger opp et mindre utvalg av respondentene. Hensikten med dette notatet er å finne frem til en fornuftig kobling mellom de kvantitative dataene og den kvalitative undersøkelsen. Den kvalitative undersøkelsen vil jeg gjøre sammen med masterstudentene Margrethe Gustavsen, Linda Pettersen, Stian Mathisen og Kine Paulsen. Professor Torben Hviid Nielsen er veileder for oss alle fem. Det overordnede teoretiske temaet for prosjektet er spenningen mellom individualisering og sosial ulikhet. Det empiriske nedslagsfeltet er hvordan ungdommene orienterer seg mot fremtiden. På hvilke måter er ungdommene preget av individualisering og selvrealisering? Hva er sammenhengen mellom sosial bakgrunn og ulike måter å orientere seg på? Innenfor denne brede rammen er det også meningen at masteroppgavene kan fokusere på mer spesifikke temaer.

Vi ønsker å bruke respondentenes svar på spørsmål vi anser som spesielt interessante for vårt prosjekt, til å strukturere respondentmassen. I dette notatet plukker jeg spørsmål fra LUNOs tredje runde som kan hevdes å ha en sammenheng med individualisering, og slår dem sammen til en indeks. Denne indeksen blir således en grovkornet operasjonalisering av "grad av individualisering". Jeg setter så et cut-off-punkt i hver ende av indeksen, slik at vi får et segment i hver ende. Den impliserte tolkningen blir da at segment 1 består av ungdommene som er mest opptatt av selvrealisering og fleksibilitet. De er dem individualiseringsteser

“passer best” på, mens det for segment 2 vil være motsatt. I neste omgang er planen å rekruttere intervjuobjekter blant disse to segmentene. Ungdommer som havner rundt medianen på en slik indeks havner utenfor målgruppen for den kvalitative undersøkelsen. Designet er dermed komparativt, og følger et “least similar design”.

Det er nødvendig å nevne et par forbehold til designet som foreslås her. På grunn av at NOVA har et planlagt prosjekt der LUNO-respondenter som går på yrkesfag skal følges opp med kvalitative intervjuer, har NOVA uttrykt ønske om at yrkesfagselever defineres ut av vår kvalitative undersøkelse. For klarhets skyld legger jeg likevel her frem designet slik det opprinnelig er tenkt.

Det andre forbeholdet er at jeg vil fortsette med å prøve ut ulike måter å definere utvalgskriteriene en stund til fremover. Når vi setter i gang med rekruttering i august må vi naturligvis ha bestemt oss for kriteriene, men for en stund til fremover anser vi det altså ikke som spikret. En variant jeg ønsker å prøve ut er å ta utgangspunkt i ressurser og ambisjoner, heller enn subjektive oppfatninger. Det er en hypotese som går igjen i litteraturen (f. eks. Furlong og Cartmel 2007) at en individualistisk ideologi er dominerende blant ungdom, mens ujevnt fordelte ressurser er det som i realiteten slår ut og plasserer ungdom på forskjellige hyller. Analyser av surveymaterialet støtter hypotesen langt på vei: det er for eksempel kun et marginalt mindretall som oppgir at de ikke er opptatt av selvrealisering i arbeidslivet, og på slike spørsmål er det små eller ingen klasseforskjeller. Dermed blir det en mulig kritikk at slike variabler egner seg dårlig til å strukturere respondentmassen. Når det gjelder karakterer og utdanningsambisjoner er det derimot større variasjon, og store klasseforskjeller. En alternativ strategi blir dermed å bruke slike mer “håndfaste” kriterier til å strukturere respondentmassen, og heller studere spørsmål som angår selvrealisering og individualisering, kvalitativt. Igjen vil jeg her imidlertid legge frem designet slik det opprinnelig er tenkt.

Teoretisk bakgrunn: hvorfor ønsker vi å operasjonalisere “grad av individualisering”?

Det teoretiske utgangspunktet for prosjektet er sosiologiske debatter om klasse og individualisering. Begge begreper har fra tid til annen blitt trukket i tvil. Eksempler på skyttergravskrager om henholdsvis klasse og individualisering finner vi i Wrights forsvar av klassebegrepet (1996) mot Pakulski og Waters’ angrep kjent som “the death of class” (1996), og i Becks forsvar av individualiseringsbegrepet (2007) mot Atkinsons ramsalte kritikk (2007). Samtidig er det ikke mangel på bidrag som søker å integrere de to perspektivene (f. eks. Furlong og Cartmel 2007, Savage 2000, Adams 2006). Prosjektet tar som utgangspunkt at begge begreper fanger opp reelle samfunnsmessige prosesser.

Selv om vi kan lese klassiske teoretikere som Durkheim, Weber og Simmel som individualiseringsteoretikere (Aakvaag 2006), har klassebegrepet en lengre tradisjon enn individualiseringsbegrepet, som omdreiningspunkt både i teoretisk og empirisk arbeid. Mens vi er vant til operasjonaliseringer av klassebegrepet til bruk i empirisk forskning, kan vi ikke si det samme om individualiseringsbegrepet.

I LUNO har vi informasjon om foreldrenes utdanning og yrke (selvrapportert fra ungdommene), noe som kan oversettes til en klassevariabel. Vi kan velge å bruke et Goldthorpe-type skjema, en dikotom klassvariabel basert på denne (som for enkelhets skyld brukes i dette notatet), eller eventuelt et Bourdieu-inspirert klasseskjema som ulikhetsforskere ved ISS har utviklet. Klassebakgrunn er en sentral variabel i de innledende analysene jeg har gjort av surveymaterialet. Klasse kan også brukes som et utvalgs-kriterium i tillegg til den indeksen jeg presenterer her. I alle tilfeller vil vi være opptatt av betydningen av sosial bakgrunn når vi intervjuer ungdommene om deres veivalg.

Beck, Bauman og Giddens hevder alle at det er nye egenskaper, kompetanser og ressurser som blir viktige i et individualisert samfunn. Slik det legges frem handler dette om å være fleksibel og refleksiv, og å kunne håndtere og mestre usikkerhet og risiko. Vi må regne med at noen får dette bedre til enn andre. Lash (1994) snakker om “reflexivity winners and losers”, og Bauman (1997) snakker om “turister og vagabonder”. Individuer som scorer høyt på en slik akse besitter kompetansen som skal til for å mestre risiko og kompleksitet i det individualiserte samfunnet, og utgjør samtidig den gruppen som teorier om individualisering “passer best på”. I tråd med litteraturen vil “avantgarden” på den “nye” akse også være dem som er mest preget av selvrealiseringsideologi.

Det kan naturligvis være at det er høy samvariasjon mellom “den gamle”(klasse) og “den nye” (individualisering) akse. Mange bidrag antyder en slik sammenheng, at det er ungdommene fra de ressursrike samfunnslag som samtidig er dem som besitter mest av den “nye” type kompetanser og egenskaper (f. eks. Brannen og Nilsen 2005, Threadgold og Nilan 2009).

Utvelging av variabler, etterprøving av indeksens relevans

Jeg har vurdert mange variabler som kandidater til å inngå i en indeks, og dermed eksperimentert med flere varianter av en indeks. Underveis i dette arbeidet har jeg kunnet undersøke relevansen av indeksen på fire ulike måter: 1) teoretisk begrunnelse for hvorfor variablene tenkes å være relevante, 2) ved å undersøke samvariasjonen mellom indeksen (og segmentene) og bakgrunnsvariabler som sosial bakgrunn, kjønn, etnisitet og studieprogram, 3) ved å studere hvordan respondenter som havner i de to segmentene svarer på åpne spørsmål om utdannings- og yrkesplaner samt egenoppfattede fordeler og hindringer, og 4) ved å gjøre samlet faktoranalyse på variablene som inngår i indeksen. Prosessen har artet seg slik at jeg har gått frem og tilbake mellom utvelging av variabler og etterprøving av indeksens relevans, ved hjelp av de fire nevnte metodene.

Tabell 1 viser en faktoranalyse der 13 variabler var tatt med. Variablene samlet seg i fire faktorer, mens en variabel ikke ladet på noen av dem (“være selvstendig og ikke bry seg om andres mening”). Jeg har tatt faktoranalysen til inntekt for å beholde de syv første variablene i indeksen. De har en grei teoretisk tolkning: indeksen operasjonaliserer da verdsetting av selvrealisering/fleksibilitet i arbeidslivet og utenlandsorientering, og kun dette. Her kan vi

hente ytterligere teoretisk begrunnelse fra for eksempel Sennett (2006) om den fremvoksende normen om selvrealisering og fleksibilitet i arbeidslivet, og Bauman (1997, 2000) om mobilitet og kosmopolittisme. Tilknytningen tilbake til teorier om individualisering burde ikke være problematisk – selvrealisering, fleksibilitet og mobilitet er nettopp blant de mest sentrale stikkordene i slike teorier.

Det å utsette foreldreskap (variabel 13) viste seg å ikke være direkte relatert til de andre variablene. “Bestemthet” (variabel 11 og 12) kan opptre i ulike former, og kan være problematisk å tolke – man kan være opptatt av selvrealisering og fleksibilitet samtidig som man er bestemt på hvilken vei man ønsker å gå, og motsatt kan man være fatalistisk og dermed ubestemt, samtidig som man ikke er opptatt av selvrealisering eller fleksibilitet. Utdanningsambisjoner (variabel 8 og 9) lader sammen med utenlandsorientering, men utelates fra indeksen for å etterstrebe en konseptuell klarhet: Dette er klassiske forhold å studere ut fra et klasseperspektiv, mens vi her altså forsøker å operasjonalisere noe annet, “det nye”.

Tabell 1. Faktoranalyse. Rotated Component Matrix^a

	Component			
	1	2	3	4
1 At arbeidet er skapende og idérikt	.853			
2 At jeg får sjansen til å skape noe ut fra min egen fantasi og kreativitet	.766			
3 At arbeidsoppgavene er varierte slik at ingen dag er lik	.736			
4 At jeg hele tiden kan lære noe nytt	.721			
5 At yrket gir mulighet for ulike typer jobber i løpet av voksenlivet	.641			
6 Framtidsplaner : Flytte for å studere eller jobbe i utlandet		.784		
7 Framtidsplaner : Dra på en lengre reise utenfor Europa (over 2 mnd)		.714		
8 Framtidsplaner : Ta opp studielån		.667		
9 Ta lang høyere utdanning		.565		
10 Være selvstendig og ikke bry seg om andres mening				
11 Framtidsplaner : Ha en jobb mens jeg tenker på hva jeg skal gjøre senere			.767	
12 Jeg har bestemt meg for det yrket jeg vil ha			.675	
13 Ikke få barn før 25				.831

Faktor 1: 21,8% of variance. Subjektiv vurdering, “selvrealisering i arbeidslivet”.

Faktor 2: 15,3% of variance. Framtidsplaner. Utdanningsambisjoner, utenlandsorientering.

Faktor 3: 10,6% of variance. “Decisiveness”.

Faktor 4: 8,8% of variance. Kun en variabel, få barn før 25.

Krysstabulering med bakgrunnsvariabler og analyser av svar på de åpne spørsmålene har gjennom hele prosessen gitt en viss bekreftelse på at indeksen fanger inn noe reelt. Jenter og Musikk, dans og drama-studenter er alltid overrepresentert i segment 1 kontra hele populasjonen, mens gutter og mannsdominerte yrkesfagselever alltid er overrepresentert i segment 2 kontra hele populasjonen. Når det gjelder klasse, slår dette ulikt ut på de ulike variablene. På spørsmål om selvrealisering/fleksibilitet i arbeidslivet er det i svært liten grad klasseforskjeller, mens klasseforskjellene er store på spørsmålene om utenlandsorientering. Det er rimelig å tro at dette skyldes at dette kan spores tilbake til ujevnt fordelte ressurser – jf. drøftingen i innledningen om skillet mellom bevissthet og ressurser. Når variablene slås sammen til en indeks, blir det i sum klasseforskjeller, slik at ungdommer med ressurssterk bakgrunn blir overrepresentert i segment 1 kontra hele populasjonen, og omvendt for segment 2.

Svarene på de åpne spørsmålene speiler i stor grad variablene som tas med i indeksen. I segment 1 nevner flere planer om å reise eller studere i utlandet, og verdsetting av selvrealisering og fleksibilitet skinner gjennom. I segment 2 er det færre som velger å svare på spørsmålene overhodet, og flere “køddesvar”. Noen nevner konkrete planer som er mer nøkterne enn dem i segment 1, mens noen også har høye ambisjoner som for eksempel å bli advokat.

Indeks og segmenter

Vi står altså igjen med følgende 7 variabler:

Hvor viktig er følgende for deg når det gjelder valg av yrke?

1 At jeg hele tiden kan lære noe nytt

2 At arbeidsoppgavene er varierte slik at ingen dag er lik

3 At arbeidet er skapende og idérikt

4 At jeg får sjansen til å skape noe ut fra min egen fantasi og kreativitet

5 At yrket gir mulighet for ulike typer jobber i løpet av voksenlivet

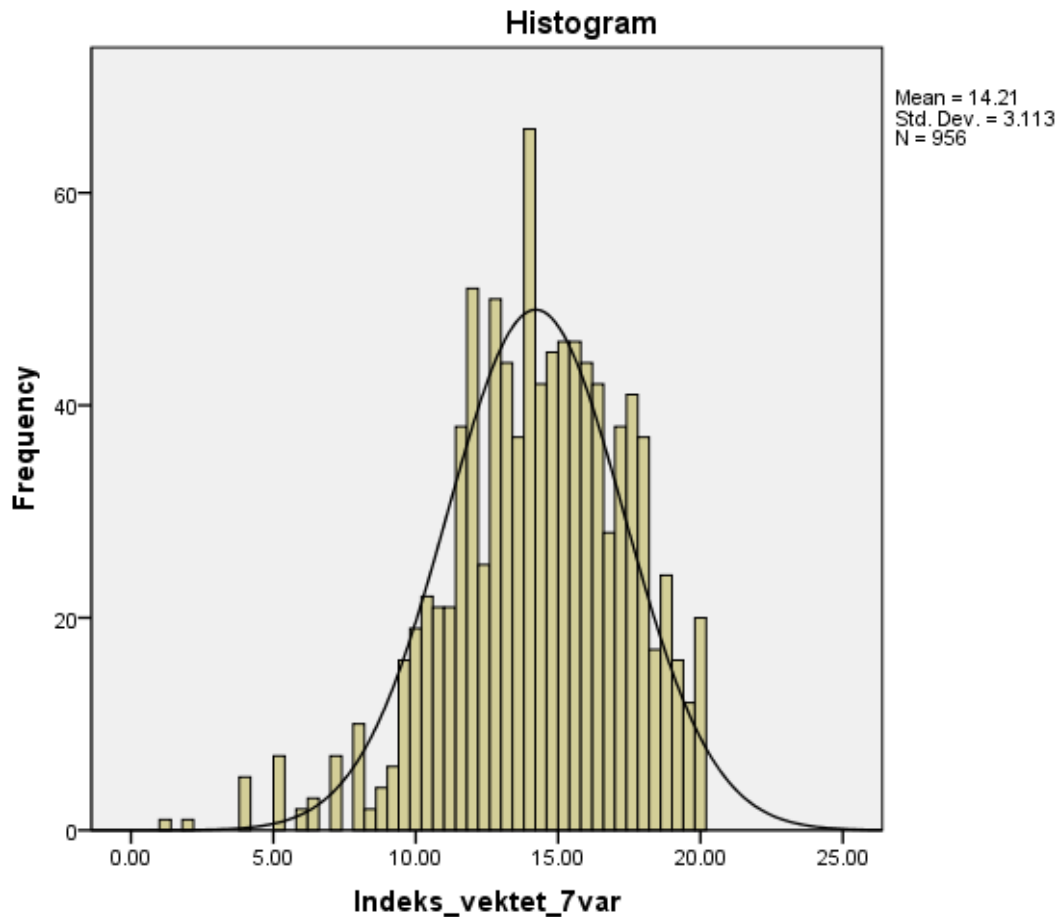
Hvor sannsynlig er det at du vil komme til å gjøre noe av det følgende innen du er 25 år?

6 Dra på en lengre reise utenfor Europa (over 2 mnd)

7 Flytte for å studere eller jobbe i utlandet

Jeg vekter de 5 første variablene ved å dele på 5 og gange med 2, slik at de to overordnede temaene som inngår i indeksen teller like mye. Maksimal score blir dermed 20. Videre definerer jeg det til et vilkår for å komme med, at man har svart ja til å bli kontaktet for kvalitativt intervju. Figur 1 viser fordelingen av respondentene langs denne indeksen.

Figur 1. Indeks 1

Jeg setter et cut-off-punkt ved score 17,4, og samler dem som har score 17,4-20 i et segment. **Segment 1** består av 167 respondenter.

Dikotom klassevariabel: 64,2% "høy", 35,8% "lav".

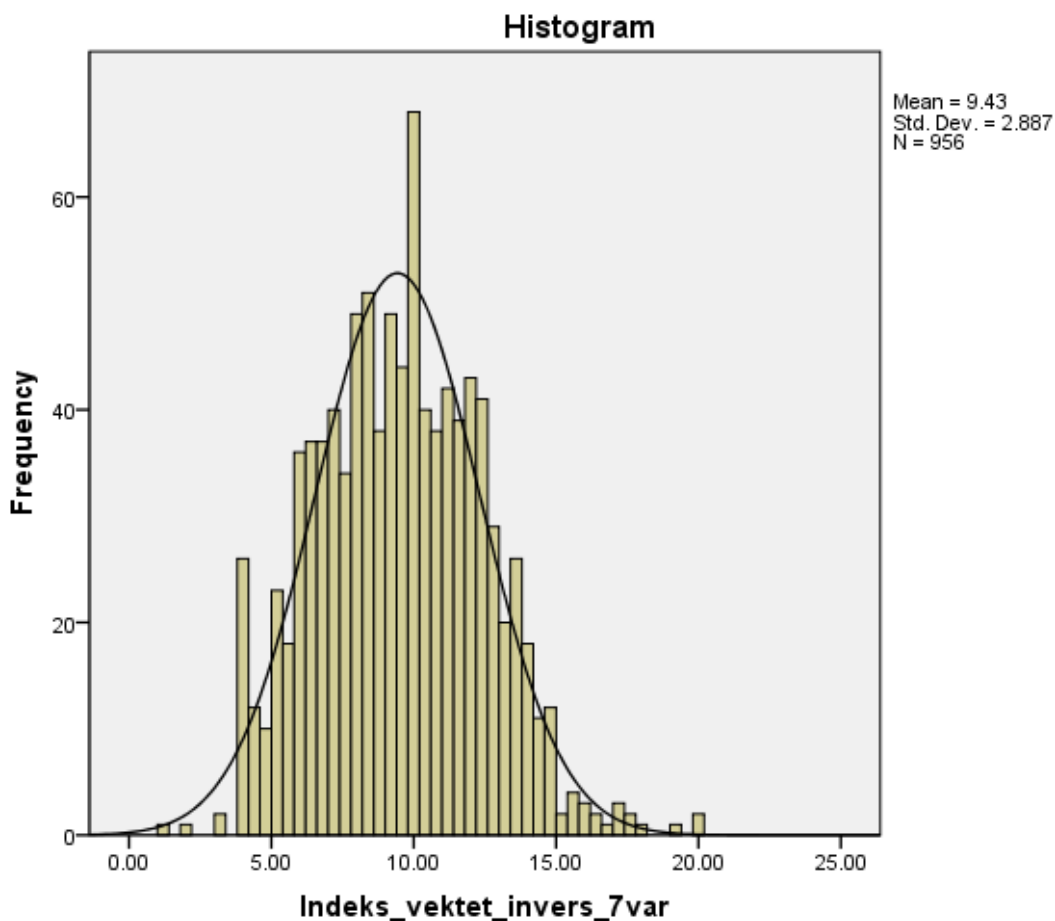
Kjønn: 77,8% jenter, 22,2% gutter.

Minoritet: 13,9% har minoritetsbakgrunn, mot 23% totalt i materialet.

Jeg lager også en invers indeks, der maks score = 20 indikerer svært lav verdsetting av selvrealisering, fleksibilitet og mobilitet. Grunnen til at jeg ikke bare velger de som scorer lavest på den første indeksen, er at de laveste verdiene her kan skyldes at man ikke har svart på spørsmålene.

Figur 2 viser fordelingen av respondentene langs denne indeksen.

Figur 2. Indeks 2

Jeg setter et cut-off-punkt ved 12,2, og samler dem som har score 12,2-20 i segment 2.

Segment 2 består av 178 respondenter.

Dikotom klassevariabel: 64,6% "høy", 35,4% "lav".

Kjønn: 50,6% gutter, 49,4% jenter. (Utjevnes av at jenter oftere sier ja til kvalitativt intervju, og at segmentet har blitt større).

Minoritet: 32,0%, mot 23% totalt i materialet.

Tabell 2. Studieprogram fordelt på segment

	Segment 1	Segment 2
Studiespesialisering	109	114
Idrett	5	9
Musikk dans drama	16	3
Media	17	14
Design og håndverk	7	7
Bygg og anlegg	0	4
Elektro	2	6
Restaurant	0	1
Teknikk	0	3
Helse og sosial	5	9
Naturbruk	1	2
Service og samferdsel	0	5

Fordelingen her jevnes en del ut av at repondenter som har svart nei til å bli kontaktet på nytt er tatt ut, og at segmentene har blitt utvidet. Av tabell 3 ser vi at det er nokså betydelige forskjeller mellom studieprogrammene

Tabell 3. Gjennomsnittsscore på indeks, fordelt på studieprogram

Report

Indeks_vektet_7var

StudProg3 T3 Hvilket utdanningsprogram går du på?	Mean	N	Std. Deviation
1 Studiespesialisering (allmennfag)	14.3326	629	2.97045
2 Idrettsfag	13.3650	40	3.24579
3 Musikk, dans og drama	15.7517	58	2.52741
4 Medier og kommunikasjon	14.6882	68	3.15346
5 Bygg- og anleggsteknikk	13.0667	15	3.04412
6 Elektrofag	12.5000	22	3.92974
7 Restaurant- og matfag	13.6000	5	2.28473
8 Teknikk og industriell produksjon	11.9000	4	2.29492
9 Design og håndverk	14.3200	25	3.29798
10 Helse- og sosialfag	13.2353	51	3.30181
11 Naturbruk	12.4286	7	3.02529
12 Service og samferdsel	12.1500	16	3.24181
Total	14.2162	940	3.08372

Bibliografi

- Adams, M. (2006). Hybridizing Habitus and Reflexivity: Towards an Understanding of Contemporary Identity? *Sociology* 40(3): 511-528.
- Atkinson, W. (2007). Beck, individualization and the death of class: a critique. *The British Journal of Sociology* 58(3): 349-366.
- Bauman, Z. (1997). *Postmodernity and its Discontents*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. (2007). Beyond class and nation: reframing social inequalities in a globalizing world. *The British Journal of Sociology*, 58(4):679-705.
- Brannen, J. og A. Nilsen (2005), Individualisation, Choice and Structure: A Discussion of Current Trends in Sociological Analysis. *The Sociological Review* 53(3): 412-427.
- Furlong, A. og F. Cartmel (2007), *Young People and Social Change: New Perspectives*. Maidenhead: Open University Press.
- Hegna, K. (2010). Endringer i utdanningsaspirasjoner gjennom ungdomsskolen – kjønn, klasse og minoritetsbakgrunn. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 10(1), 89-104
- Lash, S. (1994). Reflexivity and its Doubles: Structure, Aesthetics, Community, i Beck, U., Giddens, A. og S. Lash, *Reflexive Modernization*, 110–73. Cambridge: Polity Press.
- Pakulski, J. og M. Waters. (1996). *The Death of Class*. London: SAGE.
- Sennett, R. (2006). *The Culture of the New Capitalism*. Yale: Yale University Press.
- Threadgold, S. og P. Nilan (2009). Reflexivity of Contemporary Youth, Risk and Cultural Capital. *Current Sociology*, 57(1), 47-68.
- Wright, E.O. (1996). The Continuing Relevance of Class. *Theory and Society*, 25:693-716.
- Aakvaag, G.C. (2006). Individualisering – en sosiologisk modell. *Sosiologisk tidsskrift* 14(4): 326-350.